

АЗƏРБАЈҶАН-РУСИЈА
МУНАСИБƏТЛƏРИНДƏ
* ЈЕНИ МƏРҲƏЛƏ
*

504(2A)
A 99

АЗƏРБАЙЧАН-РУСИЈА МУНАСИБƏТЛƏРИНДƏ ЈЕНИ МƏРЬƏЛƏ

2001.01.09

Русија Федерасијасынын президенти
В. В. Путинин Азəрбайчана рəсми сəфəri
(9-10 январ 2001-чи ил)

M.F.Axundov adına
Azərbaycan Milli
Kutubxanası

«QISMƏT»
BAKY - 2001

ББК (08)
А40

Рамиз МЕҲДИЈЕВ

Өн сөзүн мұәллифи вә елми редактору

Әли ҺӘСӘНОВ

Бурахылыша мәсул

А 40 «Азәрбајҗан-Русија мүнәсибәтләриндә јени мөрһәлә», Бақы-Гисмәт-2001 184 сәһ. (шәкилли)

Китаб Русија Федерасијасынын президенти Владимир Путинин 2001-чи илин 9-10 јанварында Азәрбајҗана илк рәсми сәфәринә һәср олуи мушдур. Китабда Русија дәвләт башчысынын Азәрбајҗана сәфәринин фото-шәкилләрлә мүшәјиәт олуи хроникасы, сәфәрлә бағлы бир сыра харичи өлкә мәтбуатында дәрч едилән материаллар верилмишдир.

Китаб ичтимаи-сијәси һәјәтла марағланан кениш охучу күтләси үчүн нәзәрдә туғулмушдур.

А40 060822409 е'лансыз
М-085-01

ӨН СӨЗ

1991-чи илдә ССРИ-нин сүғутундан сонра јени мүстәғил дәвләтләрин мейдана кәлмәси бүтүн дүнјада кеосијәси вәзијәтин чидди шәкилдә дәјишмәсинә сәбәб олду. Мүстәғиллик газанмыш кечмиш Совет республикалары бејнәлхалғ һүғугун субъекти кими дүнја дәвләтләри илә билаваситә гаршылығлы мүнәсибәтләрин гурулмасы дәврүнә гадәм гојдулар. Бу дәврдән е'тибарән Азәрбајҗан Республикасынын да гаршысында өз дәвләт мүстәғиллијини мөһкәмләндирмәк сәһәсиндә мүһүм вәзифәләр дурурду.

Ермәнистанын кетдикчә кенишләнән һәрби тәчавүзү шәраитиндә мүстәғиллијини газанмыш Азәрбајҗанын һәм дә дүнјанын апарычы дәвләтләринин марағларынын кәсишдији мүһүм стратеги рекионда јерләшмәси ону милли дәвләтчилик мәнәфәләринин гурунмасы сәһәсиндә бөјүк чәтинликләр вә тәзјигләрлә үз-үзә гојду. Буна кәрә дә Азәрбајҗан рекионун кеосијәси вә стратеги өһәмијәтини чидди шәкилдә гијмәтләндирмәклә бејнәлхалғ аләмдә баш верән глобал просәсләри вә өзүнүн милли марағларыны узлашдыран чевик вә чошхәһәли фәал харичи сијәсәт хәтти јеритмәли иди. Гәрб дәвләтләри вә Шәргин мүсәлман өлкәләри илә јанашы ССРИ мөканында јаранмыш јени мүстәғил дәвләтләрлә, хүсусән Чәнуби Гафғазда өзүнүн стратеги марағларыны күдән вә бөјүк тә'сир имканларына малик олан Русија илә гаршылығлы фәјдалы мүнәсибәтләрин гурулмасы вә инкишаф етдирилмәси Азәрбајҗанын бејнәлхалғ мөвгеләринин мөһкәмләнмәси, рекионал сабитлијин вә тәһлүкәсизлијин тә'мин олуи масы бахымындан мүһүм өһәмијәт кәсб едирди.

ССРИ-нин дағылмасындан сонра онун һүғуги вариси кими чыхыш едән Русијанын ән'әнәви оларағ кечмиш Совет республикаларыны өз нүфуз даирәсиндә сахламаға сә'ј кәстәрмәси, тәби оларағ бу өлкә илә јени јаранмыш мүстәғил дәвләтләр арасында, о чүмлөдән Азәрбајҗанла бәрәбәрһүғуглу гаршылығлы мүнәсибәтләрин јаранмасына манечилик тәрәдирди. Бахмајарағ ки, 1991-чи илин сону—1992-чи илин өввәлләриндә о заманкы Азәрбајҗан рәһбәрлији башға харичи дәвләтләрдән имтина едәрәк биртәрәфли гајдада там русијәпәрәст сијәсәт јеридирди. һәтта бу да Азәрбајҗан—Русија

мүнәсибәтләрини һәр ики дәвләтин марағларына чаваб верән сәвијјәдә гурмаға вә ики өлкә арасындакы мөвчуд проблемләри арадан галдырмаға көмәк етмирди.

1992-чи илин мајында Азәрбајҗанда баш верән һакимијјәт дәјишиклији, сијаси һакимијјәтә кәлән чәбһә-мүсаваат гүввәләринин јенә дә биртәрәfli гайдада бу дөфә Русијадан там имтина етмәси, бу өлкәнин Гафгаз марағларыны нәзәрә алмамасы Русија һөкүмәтинин адекват мүнәсибәти илә гаршылашды. Бу да тәбии оларағ ики өлкә арасында сијаси вә игтисади әлағәләрин даһа да зәифләмәси вә сијаси мүнәсибәтләрин кетдикчә даһа кәскин характер алмасы илә мүшајәт олунду. Чәбһә һакимијјәти Русијанын рекионда мөвчуд олан нүфузуну вә тә'сир васитәләрини дүзкүн гиймәтләндирмәк вә онлардан Азәрбајҗанын дәвләт мәнәфеләринин гурунмасында бәһрәләnmәк әвәзинә гаршылығлы мүнәсибәтләрә зәрбә вуран, дүшүнүлмәмиш кәскин мөвгә нүмајиш етдирди. Русијаға гаршы јөнәлмиш емоционал бәјанатлар вә гејри-конструктив харичи сијасәт Азәрбајҗанын наинки Русија илә мүнәсибәтләринин тәнзимләnmәсинә имкан вермәди, ејни заманда онун бүтүн МДБ мөканындан тәчрид олунмасына кәтириб чыхарды.

Дикәр тәрәфдән, Чәнуби Гафгазда өзүнүн һәрби сијаси мәнәфеләринин максималист тә'мин олунмасына чалышан Русијанын өзү дә әслиндә гејри-конструктив мөвгә тутарағ рекион дәвләтләри илә, о чүмләдән Азәрбајҗанла гаршылығлы-фајдалы, бәрәбәрһүгүғлу дәвләтләрарасы мүнәсибәтләр гурмағ нијјәтиндә олмадығыны нүмајиш етдирди. Русијанын Ермәнистан—Азәрбајҗан, Дағлыг Гарабағ мүнәгәшәсинин тәнзимләnmәси прәсесиндә тутдуғу биртәрәfli мөвгә, Азәрбајҗанла тичарәт-игтисади әлағәләрин мөһдудлашдырылмасы саһәсиндә атдығы мүәјјән аддымлар вә с. һәр ики өлкәнин гаршылығлы марағларына зидд дәвләт сијасәти кими узун мүддәт мөһрибан гоншулуғ мүнәсибәтләринин инкишафына хәләл кәтирирди.

1993-чү илин ијун ајында һейдәр Әлијевин Азәрбајҗан Республикасынын рәһбәрлијинә гайдышындан сонра ики өлкә арасында дәвләтләрарасы мүнәсибәтләрин нормал инкишаф мөчрасына јөнәлдилмәсинә мане олан бүтүн проблемләрин һәлли үчүн Азәрбајҗан тәрәфдән ардычыл аддымлар атылмаға башланды. Ијунун 15-дә Милли Мөчлисдә респуб-

лика Парламентинин сәдри кими илк чыхышында һейдәр Әлијев билдирди ки, Азәрбајҗан бүтүн дәвләтләрлә, о чүмләдән өзүнүн шимал гоншусу олан Русија илә бәрәбәрһүгүғлу әмөқдашлығ принципләри әсасында гаршылығлы мүнәсибәтләр гурмалыдыр. 1993-чү ил сентјабрын әввәлләриндә Азәрбајҗан Республикасы Президентинин сәләһијјәтини һәјата кечиран һейдәр Әлијевин Москваға ишкүзар сафәри заманы Азәрбајҗан—Русија дәвләтләрарасы мүнәсибәтләринин һәртәрәfli инкишафы үчүн кениш мүзакирәләр апарылды, әввәлки илләрдә бурахылмыш сәһвләрин арадан галдырылмасы, ики өлкә арасында е'тимадын бәрпасы вә сых әмөқдашлығын инкишафы намина зәрури тәдбирләрин һәјата кечирилмәси һағгында разылығ әлдә олунду.

Русија вә бүтүн МДБ өлкәләри илә гәдим тарихи ән'әнәләрә малик сијаси, игтисади вә мөдәни әлағәләри бәрпа етмәк мүстәгил дәвләтләрин ортағ мәнәфеләринә үјгүн, јени принципләр әсасында инкишаф етдирмәк вә кечмиш ССРИ мөканында, бүтүн бејнәлхалғ әләмдә өз дәвләт марағларыны даһа сәмәрәли горумағ мөғсәдилә Азәрбајҗан 1993-чү ил сентјабрын 24-дә МДБ-јә дахил олду.

Беләликлә, 1993-чү илин икинчи јарысындан е'тибарән Азәрбајҗан Русија илә гаршылығлы әлағәләрин динамик инкишафына кениш јол ачан харичи сијасәт јеритмәјә башлады. Бунун ардынча Азәрбајҗан Республикасы өз мөвгејини конкрет аддымларла тәсдигләди. 1994-чү ил сентјабрын 20-дә имзаланмыш "Әсрин мугавиләси"ндә вә нөвбәти нефт контрактларында Русијанын "ЛУКојл" нефт ширкәтинә мугафиг пај ајрылмасы, өлкә нефтинин Бақы—Новороссијск маршруту илә нәғл олунмасы һағгында гәрарын гәбул едилмәси вә уғурла һәјата кечирилмәси, Русијанын дикәр ширкәтләринин әмөқдашлыға дә'вәт олунмасы Азәрбајҗанын бу өлкә илә гаршылығлы фајдалы принципләр әсасында мөһрибан гоншулуғ мүнәсибәтләрини кенишләндирмәк әзминин тәзаһүрү иди.

Сонраки дөврдә дә Азәрбајҗан өзүнүн харичи сијасәт курсунда Русија илә дәвләтләрарасы әлағәләрин инкишафына хусуси әһәмијјәт верирди. 1997-чи ил ијулун 3-дә Президент һейдәр Әлијевин Москваға рәсми сафәри кедишиндә Азәрбајҗан илә Русија арасында достлуғ, әмөқдашлығ вә гаршылығлы тәһүкәсизлик һағгында мугавилә имзalandы. Бу сә-

нәд икитәрәфли әләгәләри һәр ики дөвләтин милли марағларына ујғун оларағ үксәк сәвијјәгә галдырмағ үчүн кениш һүғуги база јарадырды.

Лакин тәәссүфлә гејд олунмалыдыр ки, Азәрбајҗан рәһбәрлијини хошмәрәмлы ардычыл сә'јләри өзүнүн зиддијәтли сийәсәтини давам етдирән Русија тәрәфиндән әдквәт гијмәтини алмырды. Русијанын Чәнуби Гафгаз сийәсәти, Азәрбајҗана мүнәсибәти көһнә стереотипләрдән хилас ола билмирди. Бу исә өзүнү Русија тәрәфиндән кизли сурәтдә Ермәнистан 1 милјард доллардан чох силаһ верилмәсиндә, Азәрбајҗанын Чеченистана куја дәстәк вермәсиндә әсассыз оларағ иттиһан едилмәсиндә, Хәзәрин һүғуги статусуна даир чидди фикир айрылығинда, мүхтәлиф дөврләрдә мүејјән бәһанәләрлә Азәрбајҗанын нәглијјат-коммуникасија хәтләринин Русија тәрәфиндән блокадаја алынмасында вә с. кәс-тәрирди.

Јалныз 2000-чи илдә Владимир Путинин һакимијјәтә кәлишиндән сонра Русијанын харичи сийәсәтиндә, о чүмләдән Азәрбајҗан илә мүнәсибәтләриндә прагматик мејлләр өз тәзаһүрүнү тапмаға башлады. 2001-чи илин 9-10 январында Русија президенти Владимир Путинин Азәрбајҗана рәсми сәфәри Азәрбајҗан—Русија мүнәсибәтләринин инкишафында јени мејл јаратды. Бу, мүстәгиллик дөврүндә Русија президентинин Азәрбајҗана илк сәфәри иди. Русијанын мөвчүд кеосијаси реаллығлары объектив гијмәтләндирәрәк Азәрбајҗан илә гаршылығлы мүнәсибәтләрин бәрәбәрһүғулу принципләр әсасында инкишаф етдирилмәсинин зәрурилији мөвгејиндән чыхыш етмәси һәр ики дөвләтин милли мәнәфеләринә ујғун олмагла јанашы, гаршылығлы мүнәсибәтләрдә јени мәрһәләнин башланмасына такан верир.

Президент Владимир Путинин Бақыда Президент һейдәр Әлијевлә кечирдији көрүшләрдә вә нүмајәндә һей'әтләри арасында апарылан данышығларда гаршылығлы әмәкдашлығын бүтүн саһәләри, һабелә рекионал тәһлүкәсизлик, стратеги сабитлик вә гаршылығлы марағ доғуран мүнәм бејнәлхалғ мәсәләләр кениш музакирә олунду. Русија президенти Чәнуби Гафгаз бөлкәси илә Русијанын сых әмәкдашлығына Ермәнистан—Азәрбајҗан, Дағлыг Гарабағ мунағишәсинин манечилик төрәтдијини вурғулајарағ өз өлкәсинин бу мунағишәнин бејнәлхалғ һүғуг нормаларына ујғун, әдаләт-

ли принципләр әсасында тәнзимләnmәси үчүн сә'јләрини артырачағыны билдирди. Русија президенти е'тираф етди ки, ики өлкә арасында анлашығлы мүнәсибәтләрдә сојуғлуғ јаратмышдыр. Буна көрә дә икитәрәфли мүнәсибәтләрин инкишафында јени саһифә ачмағ үчүн бүтүн потенсиал имкандардан сәмәрәли истифадә етмәк лазымдыр.

Данышығлардан сонра ики өлкә президентләри тәрәфиндән имзаланмыш Азәрбајҗан—Русија мүнәсибәтләринин әсас принципләрини әкс етдирән Бақы бәјаннамәси вә Хәзәр дәнизиндә әмәкдашлығын принципләри һағғында биркә бәјанат, һабелә һөкүмәтләрарасы сазишләр гаршылығлы әләгәләрин инкишафында јени перспективләр ачды. Хәзәрин јени һүғуги статусунун саһилјәне дөвләтләр тәрәфиндән һазырланыб гәбул едилмәсинәдәк дәнизин дибинин орта хәтт үзрә милли секторlara бөлүнмәси һағғында, верки ганунверичилији, бејнәлхалғ автомобил нәглијјаты, информация тәһлүкәсизлији саһәсиндә әмәкдашлыға даир вә с. разылашмаларын әлдә олунмасы гаршылығлы фәјдалы әмәкдашлығын дәринләшдирилмәси истигамәтиндә реал аددымлар кими гијмәтләндирилмәлидир.

РФ президенти Владимир Путинин Азәрбајҗана сәфәриндән дәрһал сонра әлдә олунмыш разылашмаларын һәјата кечирилмәси үчүн конкрет тәдбирләр көрүлмәгә башланды. Ил јарымлығ фәсиләдән сонра 2001-чи илин апрел ајында Москвада кечирилмиш иғтисади әмәкдашлығ үзрә һөкүмәтләрарасы комиссиянын ишиндә бир сыра проблемләрин һәлл олунмасы вә әләвә беш сазишин имзаланмасы Азәрбајҗан—Русија мүнәсибәтләринин интенсив характер аларағ јени мәрһәләгә гәдәм гојдугуну тәсдиғ едир.

Охучуlara тәғдим олунан бу китаб Русија президенти Владимир Путинин мүстәгил Азәрбајҗан дөвләтинә илк рәсми сәфәринә һәср олунмушдур. Китабда сәфәри әкс етдирән бүтүн рәсми хроника, ејни заманда сәфәрлә бағлы бир чох харичи мәтбуатын хүләсәси верилмишдир.

I ФӘСИЛ

**РУСИЯ ФЕДЕРАЦИЯСЫНЫН
ПРЕЗИДЕНТИ
ВЛАДИМИР ПУТИННИ
АЗӘРБАЙҶАНА РӘСМИ
СӘФӘРИ**

БАВА ЛИМАНЫНДА ТӘНТӘНӘЛИ ГАРШЫЛАНМА МӘРАСИМИ

Азәрбајҗан Республикасынын Президенти Һејдәр Әлијевин дә'вәти илә Русија Федерасијасынын президенти Владимир Путин январын 9-да өлкәмизә рәсми сәфәрә кәлмишдир.

Азәрбајҗанын вә Русијанын дәвләт бәјрағлары илә бәзәдилмиш Бинә һава лиманынын бинасындан Русија дәвләти башчысынын бөјүк портрети, Азәрбајҗан вә рус дилләриндә "Русија Федерасијасынын президенти Владимир Путин, Азәрбајҗана хош кәлмисиниз!" тәбрик сөзләри јазылмыш транспарантлар асылмышды.

Русија дәвләти башчысынын шәрәфинә һава лиманынын учуш мејданында фәхри гаровул дәстәси дүзүлмүшдү.

Азәрбајҗан Президенти Һејдәр Әлијев али гонағы тәјҗарәнин пилләкәни јанында сәмијијәтлә, мәррибанчасына гаршылады. Милли кәјимли ушағлар Русија рәһбәринә күл дәстәләри тәгдим етдиләр.

Русијанын вә Азәрбајҗанын дәвләт һимнләри сәсләнди.

Фәхри гаровул дәстәсинин рәиси Русија Федерасијасынын президенти Владимир Путинә вә Азәрбајҗан Республикасынын Президенти Һејдәр Әлијевә рапорт верди. Русија дәвләтинин башчысы Милли Ордунун әскәрләрини Азәрбајҗан дилиндә "Салам, әскәр!" сөзләри илә саламлады.

Русија вә Азәрбајҗан президентләри фәхри гаровул дәстәсинин гаршысындан кечдиләр.

Республикамызын гаршыланма мәрәсиминдә иштирак едән рәсми шәхсләри али гонаға, президент Владимир Путини сәфәрдә мүшәјијәт едән Русијанын рәсми шәхсләри илә дәвләтимизин башчысы Һејдәр Әлијевә тәгдим олундулар.

□

Сонра дәвләт башчылары Бинә һава лиманынын Президент салонунда сәмији сәһбәт етдиләр.

□

Али гонағын гаршыланмасы мәрәсиминдә Азәрбајҗан

Милли Мәчлисинин сәдри Муртуз Әләскәров, Баш назира Артур Расизадә, республика Президентинин Ичра Апаратынын рәһбәри Рамиз Мәһдијев, Русијанын Бакыдакы сәфири Николај Рјабов, өлкәмизин Москвадакы сәфири Рамиз Ризәјев вә дикәр рәсми шәхсләр иштирак едирдиләр.

□

Рәсми гаршыланма мәрәсими баша чатдыгдан сонра Русија Федерасијасынын президенти Владимир Путин вә Азәрбајҗан Республикасынын Президенти Һејдәр Әлијев фәхри мотосиклетчиләр дәстәсинин мүшәјијәти илә һава лиманындан шәһәрә, али гонаг үчүн ајрылмыш игәмәткәһә јолландылар.

Автомашын карванынын һәрәкәт етдији пәјтахт күчәләри Русија дәвләти башчысынын рәсми сәфәри шәрәфинә Русијанын вә Азәрбајҗанын дәвләт бәјрағлары, тәбрик сөзләри јазылмыш транспарантларла бәзәдилмишди.

РУСИЈА ФЕДЕРАСИЈАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ВЛАДИМИР ВЛАДИМИРОВИЧ ПУТИН

- 1952-чи ил октябрын 7-дә Ленинград шәһәриндә анадан олмуш-дур.
- 1975-чи илдә Ленинград Дөвләт Университетинин һүзүг факултәсини битирмиш, сонра ССРИ Дөвләт Тәһүкәсизлији Комитәсинин Харичи Кәшифијат Идарәсиндә ишләмишидир.
- 1989-1990-чы илләрдә Ленинград Дөвләт Университети проректорунун бейнәлхалг мәсәләләр үзрә көмәкчиси;
- 1990-1991-чи илләрдә Ленинград шәһәр совети сәдринин мушавири;
- 1991-1994-чү илләрдә Санкт-Петербург мериясынын харичи әләгәләр комитәсинин сәдри;
- 1994-1996-чы илләрдә Санкт-Петербург шәһәри һөкүмәти сәдринин биринчи муавини, харичи әләгәләр комитәсинин сәдри;
- 1996-1997-чи илләрдә Русија Федерасијасы президентинин Ишләр Идарәси мүдиринин муавини;
- 1997-1998-чи илләрдә Русија Федерасијасы президентинин Баиһ Назарәт Идарәсинин рәиси;
- 1997-1998-чи илләрдә Русија Федерасијасы президентинин Ичра Апараты рәһбәринин муавини, биринчи муавини;
- 1998-чи илин ијулундан 1999-чу илин мартынадәк Русија Федерасијасы Федерал Тәһүкәсизлик Хидмәтинин директору;
- 1999-чу илин мартындан 1999-чу илин августунадәк Русија Федерасијасы Федерал Тәһүкәсизлик Хидмәтинин директору, Тәһүкәсизлик Шурасынын катиби олмушдур.
- 1999-чу ил августун 16-да Русија Федерасијасы президентинин фәрманы илә Русија Федерасијасы һөкүмәтинин сәдри тә'јин едилмишидир.
- 1999-чу ил декабрын 31-дән Русија Федерасијасы президентинин вәзифәләрини ичра етмишидир.
- 2000-чи ил мартын 26-да Русија Федерасијасынын президентни сечилмишидир.
- Алман дилини билир.
- Евлядир, ики ушагы вар.

АЗӘРБАЈҖАН ПРЕЗИДЕНТИ ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВИН ВӘ РУСИЈА ФЕДЕРАСИЈА- СЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ВЛАДИМИР ПУТИНИН ТӘКБӘТӘК КӨРҮШҮ

Јанварын 9-да Президент Сарајында Азәрбајҗан Республикасынын Президенти Һејдәр Әлијевин вә Русија Федерасијасынын президенти Владимир Путинин тәкбәтәк көрүшү олмушдур.

Али гонағы сәмиимижәтлә саламлајан дөвләтимизин башчысы Һејдәр Әлијев онун дә'вәтини гәбул едәрәк республикамыза кәлдијинә көрә чәнаб Путинә миннәтдарлығыны билдирди, Азәрбајҗанын бөјүк шимал гоншусу олан Русија Федерасијасынын президентинин өлкәмизә илк рәсми сәфәрини тарихи һадисә кими гижмәтләндирди.

Азәрбајҗан вә Русија халqlары арасында әләгәләрин, ән'әнәви достлуг вә мейрибан гоншулуг мүнәсибәтләринин гәдим тарихи олдуғуну хатырладан Президент Һејдәр Әлијев Русијанын дөвләт башчысынын јени әсрин, үчүнчү миниллијин биринчи илиндә харичә илк рәсми сәфәрини мәһз республикамыза етмәсиндән чох разы галдығыны сөјләди.

Чәнаб Путинлә әввәлләр кечирдији көрүшләрдән, апардығы данышыqlардан вә араларында јаранмыш шәхси достлуг мүнәсибәтләриндән мәмнунлуғла бәһс едән республикамызын рәһбәри әмин олдуғуну билдирди ки, бу рәсми сәфәр өлкәләримизин гаршылығлы сурәтдә фәјдалы әләгәләринин даһа да инкишаф етдирилмәсиндә јени мәрһәлә ачагаддыр.

Өзүнә вә Русија нүмәјәндә һеј'әтинә көстәрилән јүксәк гонагпәрвәрлијә көрә дөвләтимизин башчысына миннәтдарлығ едән президент Владимир Путин сијасәтдә вә дөвләтчилик фәалијјәтиндә бөјүк тәчрүбәси олан Президент Һејдәр Әлијев илә јенидән көрүшмәк, һәр ики өлкәни марағландыран мәсәләләр барәсиндә өтрафлы фикир мүбади-ләси апармағ имканындан мәмнунлуг дудуғуну билдирди.

Достлуг, мейрибанлыг вә гаршылыгы ашлама шәраитиндә кечән сөһбәт заманы дәвләт башчылары икитәрәфли әмәкдашлығын бүтүн саһәләринә, һабелә рекионал вә беј-нәлхалг проблемләрә, һәр ики өлкәни нараһат едән террорчулуға, сепаратчылыға вә екстремизмә гаршы биркә мұбаризә мәсәләләринә тохундулар.

Дәвләт башчылары Гафгазда, о чүмләдән Чәнуби Гафгазда вәзијјәт барәдә кениш фикир мұбадиләси апардылар. Гафгазда мөвчуд олан мұнагишәләрин рекионал тәһлүкәсизлик вә стратежи сабитлик, халгларын әмин-аманлығы вә өлкәләрин нормал инкишафы үчүн чидди әнкәл олдуғуну вурғулајан президентләр проблемин һәлли саһәсиндә әмәкдашлығын зәрурилијјини билдирдиләр. Тәкчә Гафгазда дејил, үмүмән МДБ мөканында ән узун сүрән мұнагишә олан Ермәнистан-Азәрбајҗан мұнагишәсинин өлкәмиз үчүн ағрылы нәтичәләриндән сөһбәт ачан Президент Һејдәр Әлијев дејди ки, мұхтәлиф сәбәбләр үзүндән әразимизин 20 фаизинин ишғал олунмасына, бир милјон вәтәндәшымизын јериндән-јурдундан зорла дидәркин салынмасына бахмајараг, Азәрбајҗан тәрәфи мәсәләнин сүлһ јолу илә һәллинә чалышыр. Лакин 1994-чү илдә атәшкәс әлдә олунмасына, АТӘТ-ин Минск групунун фәалијјәтинә, БМТ-нин бир нечә гәтнамә гәбул етмәсинә, Азәрбајҗан вә Ермәнистан президентләри арасында бирбаша данышыгларын кечирилмәсинә бахмајараг, мұнагишә һәлә дә һәлл олунмамыш галыр. Бунун да әсас сәбәби Ермәнистанын гејри-конструктив мөвге тутмасы, әзәли Азәрбајҗан торпағы олан Дағлыг Гарабаг бөлкәсинә иднасындан әл чәкмәмәсидир. Президент Һејдәр Әлијев вурғулады ки, Минск групунун һәмсәдрләриндән бири кими Русијанын фәалијјәтинин күчләндирилмәси мұнагишәнин һәллиндә мұһүм рол ојнаја биләр.

Мұнагишәнин тезликлә арадан галдырылмасынын вачиб-лијјини вурғулајан Русија президенти нә мұһарибә, нә дә сүлһ вәзијјәтинин узун мүддәт давам едә билмәјәчәјини нәзәр чарпдырды. Чәнуби Гафгаз бөлкәси илә Русија Федерасијасынын сых әмәкдашлығына бу мұнагишәнин манечилик төрәтдијјини хатырладан чәнаб Путин Азәрбајҗан Пре-

зиденти Һејдәр Әлијевин вә Ермәнистан президенти Роберт Кочарјанын бирбаша данышыгларынын мүсбәт нәтичәләр вәрәчәјинә әмин олдуғуну сөјләди.

Көрүшдә президентләр Азәрбајҗан-Русија әмәкдашлык сәнәдләринин, хүсусилә дә Бақы бәјаннамәси, Хәзәрин статусу илә бағлы биркә бәјанат, еләчә дә һөкүмәтләрарасы сәвијјәдә мұзакирә едилән мәсәләләр барәсиндә өз ачыг, конструктив мөвгеләрини билдирдиләр.

Азәрбајҗан Президенти Һејдәр Әлијев өтән ил нојабрын 25-дә республикамызын бә'зи бөлкәләриндә баш вермиш зәлзәләдән зәрәр чәкәнләрә Русијанын гуманитар јардым кәстәрмәсинә көрә президент Владимир Путинә тәшәккүр етди.

Президент Владимир Путин Азәрбајҗанын кәнд тәсәррүфаты мөһсулларынын Русија мөканында бөјүк базары олдуғуну билдирәрәк, аграр саһәдә ән'әнәви әлағәләрин бәрпа-сынын вачиблијјини сөјләди. Русија рәһбәри јаначаг-енер-жи, хүсусилә дә һасилат, нәглетмә, һабелә металлуркија, аграр сәнајә саһәсиндә әмәкдашлығын перспективләриндән данышды.

Өлкәләримиз арасында тичарәт-мал дөвријјәсинин ке-нишләндирилмәсинин зәрурилијјини нәзәр чарпдыран президентләр бу саһәдәки мөвчуд имканлардан сәмәрәли исти-фадә едилмәсинин вачиб олдуғуну вурғуладылар. Русија президенти Владимир Путинин фикринчә, Азәрбајҗанла кәмичилик, јүнкүл вә электротехника, әчзачылык, гушчулуг сәнајеси вә диқәр саһәләрдә әмәкдашлығын да бөјүк перспективләри вардыр.

Президентләр сәрһәд мәсәләси, һәрби саһәдә әмәкдаш-лык барәдә дә фикир мұбадиләси апардылар. Көрүшдә Ру-сија Федерасијасынын бир сыра рекионлары илә Азәрбај-чанын бирбаша әлағәләри, су ештијатларынын горунмасы вә онлардан сәмәрәли истифадә едилмәси, мөдәнијјәт саһә-синдә әмәкдашлығын кеишләндирилмәси мәсәләләри дә дигтәт мәркәзиндә олду. Тәрәфләр Русија инвесторлары-нын Азәрбајҗан игтисадијјатына даһа кеиш сурәтдә сәр-мајә гојмасынын вачиблијјини дә нәзәр чарпшырдылар.

Дөвләт башчылары белә бир чөһәти дә вургуладылар ки, һазырда Азәрбајҗанда чохсајлы рус ичмасы, Русијада исә азәрбајҗанлы ичмасы јашајыр вә онлар һәр ики өлкөнин инкишафына өз төһфәләрини верирләр. Президент Владимир Путин Азәрбајҗанда јашајан русларын өлкөнин тамһугулу вәтәндашлары кими өз милли адәт вә ән'әнәләрини горујуб сахламасы, бүтүн сөвијјәләрдә ана дилиндә тәһсил ала билмәси үчүн һәр чүр имкан јарадылмасындан мөмнун галдығыны сөјләди вә Президент һейдәр Әлијевин бу сәһәдә хидмәтләрини јүксәк дөјәрләндирди.

Көрүшдә Гафгазда сабитлијин вә гаршылыгы е'тимадын мөһкәмләндирилмәси үчүн Азәрбајҗан, Күрчүстан, Ермәнистан вә Русијанын дөвләт башчыларынын биркә көрүшү тәчрүбәсинин давам етдирилмәсинин зәрурилији вургуланды.

Русија президенти Владимир Путин Азәрбајҗан Президенти һейдәр Әлијевин Москваја рәсми сәфәрә дә'вәт етди. Дә'вәт мөмнунлуғла гәбул олунду.

АЗӘРБАЈҖАН-РУСИЈА ДАНЫШЫҖЛАРЫ

Јанварын 9-да дөвләт башчыларынын тәкбәтәк көрүшүндән сонра Президент Сарајында кениш тәркибдә Азәрбајҗан-Русија данышығлары олмушдур. Данышығларда нумәјәндә һей'әтләринә Азәрбајҗан Президенти һейдәр Әлијев вә Русија президенти Владимир Путин башчылығ едирдиләр.

Дөвләтимизин башчысы һейдәр ӘЛИЈЕВ һөрмәтли гонағлара мурачиәт едәрәк деди:

-Русија Федерасијасынын чәнаб президенти, чох һөрмәтли Владимир Владимирович, һөрмәтли гонағлар, ханымлар вә чәнаблар!

Бу күн Русија Федерасијасы президентинин Азәрбајҗана рәсми сәфәри башланмышдыр. Владимир Владимирович, мән Сизи бу сәфәрлә әлағәдар үрәкдән саламлајырам. Мәним дә'вәtimi гәбул едиб вә тәбии олараг Азәрбајҗанда бир чох адамларын арзуларыны нәзәр алыб Азәрбајҗана рәсми сәфәрә кәлдијинизә көрә, дәрин тәшәккүрүмү билдирмәк истәјирәм.

Десәм ки, бу сәфәр тарихи әһәмијјәтә маликдир, мубалигәјә јол вермиш олмарам. Чүнки Азәрбајҗан дөвләт мүстәгиллији газандығы вә Совет Иттифағынын сүгутундан сонра Русија өз суверенлијини е'лан етдији вахтдан бәри Русија Федерасијасынын дөвләт башчысынын Азәрбајҗана сәфәри олмајыбдыр. Бәлкә дә бунун үчүн һансыса сәбәбләр олмушдур, буна бахмајараг бу, бизим үчүн мүһүм амилдир вә она көрә дә биз чох истәјирдик ки, белә бир сәфәр баш тутсун. Инди Владимир Владимирович Путин бу сәфәри һәјата кечирир. Биз онунла МДБ тәркибиндә, МДБ-нин Дөвләт Башчылары Шурасында биркә ишимиз вә икитәрәфли көрүшләримиз заманы кифәјәт гәдәр јахшы таныш олмушуг, јахынлашмышығ вә бүтүн мәсәләләрдә чох бөјүк гаршылыгы анлашмаја кәлмишик. Биз Владимир Владимировичлә ики сәатдан чох тәкбәтәк сөһбәт етдик. Әлбәттә, чохлары, о чүмләдән дә нумәјәндә һей'әтләринин үзвләри јәгин дүшүнүрләр ки, көрәсән, нә барәдә данышдығ. Лакин биз һәр шејдән әввәл икитәрәфли мүнәсибәтләримиздән, бу мүнәсибәтләри

бүтүн сәһәләрдә, бүтүн истигамәтләрдә даһа да инкишаф етдирмәјин зәрурилијиндән данышдыг. Бәри башдан дејим ки, биз мұзакирә етдијимиз бүтүн мәсәләләрдә үмумән гаршылыгылы разылыға кәлдик. Бу исә Русија президентинин Азәрбајҗана сәфәринин мұһүм нәтичәси кими мәндә дәрин мәнунлуг доғурур. Биз Гафгазда вәзијәтдән, үмуми гајғымыздан-Гафгазда мұнагишәләрин арадан галдырылмасындан, терроризмлә, экстремизмлә, сепаратизмлә мұбаризәни күчләндирмәјин зәрурлијиндән данышдыг. Әлбәттә, Ермәнистан-Азәрбајҗан, Дағлыг Гарабаг мұнагишәсинин үмумән һәлли мәсәләси сөһбәтимиздә кениш јер тутду. Сөзүн дүзү, шадам ки, бурада бу мәсәләдән белә ачыг, әтрафлы сөһбәт кетмәсинә, ејни заманда она кифәјәт гәдәр дигтәт јетирилмәсинә вә бу мәсәлә барәсиндә фикир мұбадиләси апарылмасына узун илләрдән бәри бәлкә дә илк дәфә имкан јаранмышдыр.

Сәнәдләр, илк нөвбәдә Русија илә Азәрбајҗан арасында гаршылыгылы мүнәсибәтләр һаггында Бақы бәјаннамәси вә Хәзәр дәнизинин статусу һаггында биркә бәјанатымыз һазырланмышдыр. Һөкүмәтләрасы характер дашыјан вә бөјүк әһәмијјәтә малик олан бир сыра сәнәдләр дә һазырланмышдыр. Һесаб едирәм, биз президентлә сөһбәт едәркән, нүмајәндә һеј'әтләри үзвләринин дә олдугча чох мәсәләләри, о чүмләдән һазырланмыш сәнәдләрә бағлы мәсәләләри мұзакирә етмәјә јәгин ки, имканлары олмушдур.

Һесаб едирәм ки, бу күн имзалајачағымыз Бақы бәјаннамәсинин ләјиһәси сон дәрәчә мұһүм, тарихи әһәмијјәтә малик сәнәддир. Бу бәјаннамә Русија илә Азәрбајҗан арасында гаршылыгылы мүнәсибәтләрин букүнкү күнүнүн реаллығыны вә икитәрафли мүнәсибәтләрә бағлы мәсәләләрдә, һәм бәјнәлхалг, һәм дә рекионал характерли бир чох кидәр мәсәләләрдә, о чүмләдән дә мұнагишәләрлә бағлы мәсәләләрдә вә с. мөвгеләримизи әкс етдирир. Зәннимчә, Хәзәр дәнизи һаггында биркә бәјанат чох бөјүк әһәмијјәтә маликдир. Хәзәр дәнизинин статусу мәсәләси, мәнчә, артыг 7-8 илдир мұзакирә едилди. Лакин, тәссәүф ки, чохсајлы мұзакирәләр нәтичәләр вермәмишди. Мән буну хүсуси вурғуламаг истәјирәм, мәнз Владимир Владимирович Русија Федерасијасы-

нын президенти сечилдикдән сонра мәсәләнин һәлли бақымындан бу истигамәтдә фәаллашма үчүн шәраит јаранмышдыр. Әлбәттә, бу мә'нада биз бир чох мәсәләләрә, о чүмләдән дә беш Хәзәрјаны өлкәннин мараг кәстәрдији Хәзәрин статусу кими белә мұһүм мәсәләјә Владимир Владимировичин мәнз ајдын вә конкрет сурәтдә реалист мүнәсибәтини көрүрүк. Бир чох илләр әрзиндә мұзакирә едилмиш, дебатлар апарылмыш, јериндән тәрпәнмәмиш бир сыра мәсәләләр инди ирәлиләдилмишди. Бурада мән Владимир Владимирович Путинин бөјүк хидмәтләрини бир даһа вә јенидән гејд етмәк истәјирәм.

Ғазахыстанла имзаланмыш биринчи сәнәд артыг бу мәсәләни ирәлиләтмишди. Һазырланмыш олан вә бу күн имзалајачағымыз сәнәд дә бу мәсәләни даһа да ирәлиләдәчәкдир. Јә'ни биз хәзәрин статусунун мұхтәлиф бәјнәлхалг форумларда вә с. чохсајлы мұзакирәләрин мөвзусу олмамасы үчүн онун да һәлнин реаллығыны көрүрүк. Ән башлычасы будур ки, биз-Хәзәрјаны өлкәләр Хәзәр дәнизиндән там разылыгга, һәр бир Хәзәрјаны өлкәннин хејринә истифадә едә биләк. Она көрә дә мән бу мәсәләјә чох бөјүк әһәмијјәт верирәм, о мә'нада ки, бу бәјанат индики һалда нәинки икитәрафли характер дашыјыр, һәм дә бүтүн Хәзәрјаны өлкәләр үчүн олдугча бөјүк әһәмијјәтә маликдир.

Мән арамызда олан сөһбәтдән сон дәрәчә мәнмунам вә бу сәфәрә көрә бир даһа тәшәккүр етмәк истәјирәм вә дүшүнүрәм ки, Владимир Владимирович сөһбәтимиз һаггында даһа әтрафлы данышачагдыр. Гоһаг кими сөзү Сизә верирәм.

Сонра Русија Федерасијасынын президенти Владимир ПУТИН чыхыш едәрәк деди:

-Һејдәр Әлијевич, чох сағ олун. Дә'вәтә көрә вә чох сәмини гаршыланмағымыза көрә мән илк нөвбәдә Сизә вә азәрбајҗанлы достларымыза вә һәмкарларымыза тәшәккүр етмәк истәјирәм. Биз елә илк дөгигәләрдән нәинки даныштылар апарылмасына, һәм дә конкрет нәтичәләр әлдә едилмәсинә өзүмүздә чох бөјүк һәвәс вә һазырлыг дүјдүг. Һејдәр Әлијевич, биз Сизинлән сон вахтлар кифәјәт гәдәр мүнәтзәм вә тез-тез көрүшүшүк, фикир мұбадиләси апар-

маг имканына малик олмушуг. Лакин бүтүн бунлар рәсми данышыгларын вә сәфәрләрин чәрчивәсиндән кәнар иди. Сиз дединиз ки, бу күн Русија рәһбәри сон он илдә Азәрбајҗана илк дәфә сәфәрә кәлмишдир. Мән өз тәрәфимдән, Русија рәһбәрлији адындан Сизи Русија Федерасијасына рәсми ча-ваб сәфәринә дә'вәт етмәк истәрдим.

Биз Азәрбајҗанла мүнәсибәтләрин инкишафына чидди әһәмијәт веририк. Мәнә елә кәлир ки, бунун үчүн бүтүн имканларымыз вар. Азәрбајҗан Президенти илә разыјам ки, биз Русија илә Азәрбајҗан арасында гаршылыгы мүнәсибәт-ләрдә, өзү дә фәалијәтимизин бүтүн истигамәтләриндә јени сәһијә ача биләрик. Биз музакирәләрә рекиондә мүнәси-бәтләрин үмдә мәсәләләриндән бири олан Гарабағ пробле-минин низама салынмасындан башладыг.

Биз итгисади мәсәләләрә дә кифәјәт гәдәр бөјүк дигтәт је-тирдик. Нәзәрә чарпдырыг ки, биз өтән ил әрзиндә әмтәә дөвријәсинин 25 фаиз артыгыны мушаһидә едирик. Бу, јаш-шы мејлдир, амма гаршылыгы итгисади әлагәләрин сәвијә-си һәләлик һәр ики дөвләтин нә имканларына, нә дә мәнә-фәләринә һәр һалда ујгун дејилдир. Одур ки, бу истигамәтдә һәлли барәдә лазымынча дүшүнүмәли олан мәсәләләр вар.

Сон вахтлар сијаси диалогумуз кифәјәт гәдәр интенсив вә зәннимчә, һәм дә чох мәзмунлу олмушдур. Русија вә Азәр-бајҗанын һүгүг-мүнафизә органларынын терроризмә, мүтә-шәккил чинајәткарлыға гаршы мүбаризәдә сәмәрәли гаршы-лыгы фәалијәтини ајрыча гејд етмәк истәрдим. Һәрмәтли һејдәр Әлијевич, фүрсәтдән истифадә едәрәк Дағыстанда ја-шайыш евләринин партладылмасында әли олмуш шәхсләрин Русијаја верилмәсинә көрә Сизә вә бүтүн Азәрбајҗан рәһ-бәрлијинә тәшәккүр етмәк истәрдим. Террорчулар өз фәа-лијәтини нә илә пәрдәләсәләр дә, лајигли чәзаларыны чәк-мәлидирләр. Индики һалда исә һәтта дини шүарларла пәр-дәләнмәјин дә мө'насы јохдур, чүнки онларын террор акты-нын гурбанлары Дағыстан мүсәлманлары олмушлар. Мән Сизи әмин етмәк истәјирәм, буну Сизә тәкбәтәк көрүшдә дә демишдим, тәбии ки, һеч бир гисас олмајачагдыр. Демокра-тик Русијада һәр шеј, о чүмләдән дә мөһкәмә просејурлары

демократик јолла, ачыг просеј чәрчивәсиндә кедир, һәм ин адамларын һамысынын, вәкилләри вар, һәнинә вә әлејһинә олан бүтүн дәлилләр дигтәтлә арашдырылачаг вә јалныз бун-дан сонра һөкм чыхарылачагдыр.

Демәк истәрдим ки, биз билирик, чинајәткарлар Русијаја верилдикдән сонра сизә гаршы, шәхсән Сизә гаршы террор актылары тәрәдиләчәји барәдә үнваныныза һәдә-горхулар кәлмәјә башлады. Сиз горхмадыныз, чәсарәт вә мөһкәм ха-рактәр көстәрдиниз. Мән Азәрбајҗанын бүтүн рәһбәрлијинә миннәтдарлығымы билдирдим, лакин баша дүшүрүк ки, бу гәрар үчүн мәс'улијәт шәхсән Сизин үзәринизә дүшүр. Мән буна көрә Сизә шәхсән тәшәккүр етмәк истәјирәм.

Инди дә тичарәт-игтисади әмәкдашлыг һаггында. Ичәзә верин, бир гәдәр әтрафлы данышым. Биз һөкүмәтләрасы гаршылыгы тичарәт-игтисади әлагәләр комиссијасынын фәалијәтинә бөјүк үмидләр бәсләјирик. Бу јахынларда биз Сизинлә телефонла данышаркән мән Азәрбајҗанын вә Руси-јанын ишкүзәр даирәләринин нүмәјәндәләрини бу комисси-јаја дахил етмәк тәклифини ирәли сүрдүм. Биз өз тәклифлә-римизи вермәјә һазырыг. Мән белә баша дүшүм ки, Сиз бу тәклифә үмүмән мүсбәт мүнәсибәт көстәрдиниз. Белә исә, биз бу барәдә Сизин тәклифләринизи дә көзләјирик. Мәнә елә кәлир ки, ишкүзәр даирәләрин нүмәјәндәләри һесабына комиссијанын кенишләндирилмәси онун ишинә бөјүк дина-мизм верәрди. Комиссијанын ишини мәнһз бу истигамәтдә дәјишдирмәјин зәрурилији барәдә Сиз индичә икитәрәфли көрүшүмүздә данышыдыныз.

Русија Азәрбајҗанла јаначаг-енержи комплекси саһәсиндә ән сых әмәкдашлыға тәрәфдардыр. Бу, һәм нефтин һасила-тына, е'малына, һәм дә нәгл едилмәсинә андир. Өз тәрәфи-миздән биз бүтүн лазыми шәрәит вә имканлары, о чүмләдән мадди-техники имканлары јарадыр вә үмид едирик ки, бу са-һәдә ишимиз узунмүддәтли перспектив үчүн нәзәрдә тутула-чагдыр. Үмидварыг ки, азәрбајҗанлы һәмкарларымыз да бу бахымдан мәнһз белә мөвге тутачаглар. Бу, илк нөвбәдә, неф-тин Новороссијскәдәк маршрутла нәглинин һөчминә андир.

Итгисади әмәкдашлыг саһәсиндә дикар перспективни

проблемләр дә вар, мәсәлән, сөһбәт Азәрбајҗанын сәнәје объектләринин-металлурҗија, енерҗетика вә аграр сәнәје комплексинин модернләшдирилмәсиндә вә јенидән гурулмасында Русија мүәссисәләри вә ширкәтләринин иштиракындан кедир. Биз електроенерҗетикада әмәкдашлығы ишләјиб һазырлаја, Азәрбајҗанын вә Русијанын електрик енерҗиси системләринин паралел ишини тәшкил едә биләрик. Әввәлләр, һәлә совет дөврүндә әлағәләр пис дејилди, истәр әввәлки сәвијјәнин бәрпасында, истәрсә дә електроенерҗетика сәһәсиндә Русија илә Азәрбајҗан арасында мүнәсибәтләрин инкишафында үмүмән вә бүгүвлүкдә перспективләр вар.

Русија Азәрбајҗанын кәнд тәсәррүфаты мөһсулларынын ән'әнәви сатыш базарыдыр. Бунунла јанашы, Азәрбајҗан Русијадан бир сыра мүнүм әрзағ мөһсуллары идхал едир. Дүшүнүрәм ки, Русијаја нүбар мејвә вә фараш тәрәвәз ихрачы, Русијанын әрзағ малларынын Азәрбајҗана кәндәрилмәси, әввәлләр олдуғу ки ми, јенә дә гаршылығы вә фәјдалы әмәкдашлығын мүнүм истигамәтләриндән биринә чеврилә биләриди.

Бақы метрополитенинин јенидән гурулмасында, гатарлары вә аваданлығын бир һиссәсинин дәјишдирилмәсиндә Русија мүәссисәләринин иштиракыны биз игтисади бахымдан чох перспективли һесаб едирик. Зәннимчә, малијјә мәсәләләринә даир гаршылығы мөбүл гәрарлар тапмағ мүмкүндүр. Тәбин ки, белә ләјиһәләрдә бу, һәмишә биринчи дәрәчәли проблем олур. Артыг индинин өзүндә мүтәхәссисләр дејирләр ки, әкәр биз әмәли ишләрә башласағ, онда бу истигамәтдә мүәјјән гәрарлар тапа, онларын реаллашдырылмасы үзәриндә дүшүнә биләрик.

Бизим мүәссисәләр кәмигајырма сәһәсиндә әмәкдашлығ програмларынын һәјата кечирилмәсинә, Азәрбајҗанда гушчулуг мүәссисәләринин бәрпасына, әчзачылығ сәнәјесинин вә јүнкүл сәнәјенин икишафына, кәнд тәсәррүфаты мөһсулларынын е'малы, электротехника чиһазларынын истехсалы үзрә мүштәрәк мүәссисәләрин тәшкилинә марағ кәстәрирләр.

Русија бизнеси Азәрбајҗанын алүминниум сәнәјеси мүәссисәләринин бәрпасында вә модернләшдирилмәсиндә иштирак етмәјә һазырдыр. Билирәм ки, бу сәһәдә артыг бә'зи гәрар-

лар вар. Лакин биз үмидимизи итирмирик ки, диалогу давам етдирмәк мүмкүн олачағдыр.

Сон илләрдә, демәк олар, әмәкдашлығ етмәдијимиз бир сәһәдә дә мүсбәт мејлләр әмәлә кәлмишдир. Мән һәрби әмәкдашлығын инкишаф етдирилмәсини нәзәрдә тутурам. Биз Русија Федерасијасынын мүдафиә назир маршал Игор Дмитријевич Серкејевин Азәрбајҗана сәфәрини вә бу сәфәр заманы имзаланмыш сәнәдләри мүсбәт гүмәтләндиририк. Биз Азәрбајҗан-Русија сәрһәд әмәкдашлығы мәсәләләринин нечә һәлл олундуғуну үмүмән мүсбәт гүмәтләндиририк. Үмидварығ ки, Азәрбајҗан тәрәфи сәрһәд мәсәләләри үзрә әмәкдашлығ һағгында сазини јахын вахтларда ратификасија едәчәкдир. Сизинлә бир аз әввәл разылығы кәлдијимиз ки ми, дөвләт сәрһәдинин делимитасијасы һағгында данышығлары давам етдирмәк вачиб олачағдыр.

Зәннимизчә, Русија Федерасијасы рекионларынын вә Азәрбајҗанын әмәкдашлығы гаршылығы фәалијјәтин мүнүм сәһәсидир. Мәнә елә кәлир ки, һәмин сәһәдә әмәкдашлығы нә гәдәр чох кенишләндирсәк, бу әмәкдашлығ даһа конкрет, даһа сәмәрәли олачағ вә әһалинин тәләбләринә даһа јахшы чаваб верәчәкдир. Чүнки рекионал әмәкдашлығ һәмишә илк нөвбәдә һәр ики өлкә әһалисинин тәләбатыны өдәјир.

Биз Русија вә Азәрбајҗанын сәрһәд районлары арасында, һабелә су еһтијатларындан сәмәрәли истифадә олунмасы вә онларын мұһафизәси сәһәсиндә әмәкдашлығ һағгында сазинин бағланмаға һазырланмасыны сүр'әтләндирмәји мөҗсәдәјүғүн һесаб едирик. мәнчә, бу барәдә дүшүнмәјә дәјәр. Бу, чохсәһәли характерә малик сазини ола биләр. Хош мәрәм олан тәғдирдә исә-мән билән, бу, бүтүн тәрәфләрдә вар-мүсбәт нәтичә әлдә етмәк олар.

Биз мәдәнијјәт сәһәсиндә гаршылығы әлағәләрә бөјүк әһәмијјәт веририк. һәјдәр Әлијевич, мән бурада шәхсән Сиз бир даһа мүрачнәт етмәк вә Русија илә Азәрбајҗан арасында мәдәни әлағәләрин инкишафына, рус дилинин дөстәкләнмәсинә вә инкишафына диғтәт кәстәрдијинизә көрә тәшәккүрүмү билдирмәк истәрдим. Мәнә мө'лумдур ки, һәлә совет дөврүндә Бақыда олан мөктәбләрин әслиндә һамы-

сы фәалијјәт көстәрир вә рус дилинин инкишаф базасы го-рунуб сахланылыр. Бу, Азәрбајҗан рәһбәрлијинин мүнәсибә-ти бир даһа көстәрир ки, әмәкдашлығымыз һәгигәтән кәл-әчәјә истигамәтләнмишдир.

Һәјдәр ӘЛИЈЕВ: Тәкчә мәктәбләр дејил, али мәктәбләр-нин факултәләри дә фәалијјәт көстәрир.

Владимир ПУТИН: Јә'ни рус дилинин тәтбиг саһәси мәһдудлашмыр. Бу, һәгигәтән ону көстәрир ки, биз мүнәси-бәтләрин инкишафы үчүн јахшы базаја маликик. Үмид еди-рик ки, мәдәнијјәт вә инчәсәнәт бундан сонра да мүнәсибәт-ләримизин бирләшдиричи вәсиләси олачагдыр.

Русија вә Азәрбајҗан Гафгаз өлкәләридир. Она көрә биз Гафгазын сүлһ, мәһрибан гоңшулуғ вә тәрәғти рекионуна чеврилмәсинә хүсуси диғтәт јетиририк. Гафгаз дәрдујү ме-ханизминин ишә салынмасында Азәрбајҗан тәрәфи илә гар-шылығы фәалијјәти мүсбәт гижмәтләндиририк. Биз, Гафгаз дәвләтләринин рәһбәрләри дәрдујүдә бир нечә дөфә јығы-шыб көрүшүшүк. Мәнә елә кәлир ки, бу чүр практиканы давам етдирмәк оларды. Һәр һалда, рекионда јаранмағда олан вәзијјәт барәдә мәсләһәтләшмәләр, мәсләһәтләшмә-нин өзү, көрүш артығ мүсбәт сәмтә истигамәтләнмишдир.

Азәрбајҗанла јени, конструктив әлағәләрә, о чүмлөдән бүтөвлүкдә Гафгазда вәзијјәтин дәрдујү чәрчивәсиндә ачығ мүзакирәси вәситәсилә әлағәләрә үмид бәсләјирик. Әминик ки, бу форум рекионда тәһлүкәсизлијин мөһкәмләнмәсинә вә әмәкдашлығын инкишафына мүнәсибәтләрин разылаш-дырылмасы мәркәзи олмадыр вә мәркәз ола биләр.

Дағлығ Гарабағ мүнәгишәсинин Азәрбајҗан үчүн нә дәрә-чәдә ағылы олдуғуну биз тамамилә баша дүшүрүк. Биз бу проблем әтрафында вәзијјәтин инкишафыны сон дәрәчә диғтәтлә изләјирик, онун низама салынмасында реал тәрәғ-гинин олмамазындан чидди нараһатығ. 10 илә јахындыр нормал һәјәт чәрчивәсиндән бир нөв кәнарда ғалан чоһсај-лы гачғынларын тәлејинә биканә олмағ мүмкүн дејилдир. Бу-нула әлағәдәр бәјән етмәк истәририк ки, Гарабағ дүјүнүнүн тәзликлә ачылмасы јолларыны тапмағ мөгсәдә илә Русија өз сәјләринин һәм мүстәғил сурәтдә, һәм дә Минск групунда

һәмсәдрлик чәрчивәсиндә давам етдирәчәкдир. Һәр шејдән әләвә, нә мұһарибә, нә дә сүлһ кими сәчијәләндирилә би-ләчәк вәзијјәтин узун сүрмәси Азәрбајҗанла да, Ермәнистан-ла да, Чәнуби Гафгазын диғәр өлкәләри илә дә мүнәсибәт-ләримизин инкишафына әнкәл тәрәдир, бүтөвлүкдә рекио-нал әмәкдашлығын гајдаја салынмасына реал манеәләр јар-дыр. Һесаб едирәм ки, сүлһә доғру јолда бизим һамымызы һәлә хејли чәтинликләр көзләјир. Буна баһмајарағ, гаршы-лығы сурәтдә мөгбул разылашмаја наил олмағ имканы, зән-нимчә, галмағдадыр. Һөрмәтли Һәјдәр Әлијевич, бу баһым-дан биз Ермәнистан президенти Роберт Кочарјанла Сизин бирликдә апардығыныз бирбаша диғалә бөјүк үмидләр бәс-ләјирик. Биз Сизин мүдриклијинизә дә, Ермәнистан тәрәфи-нин конструктив мөвгејинә дә инанырығ. Сизә демәлијәм ки, һәр ики тәрәфин разылығы оларса, Русија һәм вәситәчи ки-ми, һәм дә әлдә едилә биләчәк разылашмаларын тә'минат-чысы кими чыхыш едә биләр вә чыхыш едәчәкдир. Әлбәттә ки, бу мүрәккәб мүнәгишәз чәлб олунмуш бүтүн тәрәфлә-рин мәнәфәләрини көзләмәк шәрти илә.

Биз әминик ки, әлбәттә, бејнәлхалғ бирлијин көмәји илә бу проблеми башға һеч ким јох, она чәлб олунмуш тәрәфлә-рин мәһз рәһбәрләри һәлл едә биләрләр. Јалныз сонра ра-зылашмалары нәзәрә алмағла вә онларын олмасы шәрти илә вәситәчиләр ишә гошула вә лазыми көмәк көстәрә биләр-ләр. Тәқрар едирәм, Сизинлә данышдығымыз кими, -кизләт-мирәм, Һәјдәр Әлијевичлә биз бу проблем үзәриндә кифајәт гәдәр әтрафлы дајандығ-артығ индинин өзүндә бу биркә ишә фәал гошулмаға һазырығ. Бизим мөгсәдимиз галибләр вә мөглублар олмадан сүлһ әлдә едилмәсинә көмәк көстәр-мәкдир. Дүшүнүрәм ки, бу чүр форум тамамилә мөгбулдур вә она наил олмаға чалышмағ лазымдыр.

Һәјдәр Әлијевичин дедији кими, биз Хәзәрин һүғуғи ста-тусу проблемләри барәсиндә Русиянын вә Азәрбајҗанын мөвгеләринин јахынлашдырылмасына бөјүк диғтәт јетирдик. Һәгигәтән бу проблем артығ кифајәт гәдәр чоһдан мүзакирә олунур вә онун чоһтәрәфли оланда һәлл едиләчәјини көзлә-мәк, көрүнүр, һәләлик мөгсәдә дүјүн дејилдир. Чоһтәрәфин

сә'јләри давам етдирмәк, әлбәттә, мәсләһәтләшмәләри вә көрүшләри давам етдирмәк лазымдыр. Әжәр бу күн биз икитәрәfli сәвијјәдә нә барәдәсә разылыға кәлмәк имканына маликисә, бу разылашмалар һәр икитәрәф үчүн мөгбулдурусә, онлара наил олмаг керәкдир.

Һәр шејдән әввәл өз милли мәнәфеләринин горунамасында ифадәсини тапмыш конструктив мөвгејинә көрә биз Азәрбајҗан рәһбәрлијинә чоһ миннәтдарыг. Лакин бу фикирдәјик ки, әлдә етдијимиз разылашмалар мөгбулдурусә, Русијанын да мәнәфеләринә тамамилә ујундурусә. Е'тиразыныз јохдурусә, мән белә баша дүшдүм ки, Сиз разысыныз, зәннимчә, Түркмәнистан рәһбәринин тәшәббүсүнү дәстәкләмәк вә јахын вахтларда, февралын ахырлары-мартын әввәлләриндә Хәзәрјаны дәвләтләрин түркмәнистанда көрүшүнү кечирмәк олар.

Һәјдәр ӘЛИЈЕВ: Бәли, әлбәттә.

Владимир ПУТИН: Көрүнүр, һәмкарларымызла мәсләһәтләшмәләр кечирмәк, һамы үчүн әлверишли вахт сечмәк вә Түркмәнистан рәһбәрини дәстәкләмәк лазымдыр. Һәјдәр Әлијевич, сөјләмәк истәдикләрим тәхминән бу гәдәрдир вә әкәр бизим һәмкарларымызын, јахуд Сизин һәмкарларынызын арзусу варса, онлара бир нечә сөз демәк имканы верә биләрик.

Һәјдәр ӘЛИЈЕВ: Владимир Владимирович, илк өнчә, Русијаја рәсми сәфәрә кәлмәк дә'вәтинә көрә Сизә тәшәккүр етмәк истәјирәм. Мән буну јүксәк гүјмәтләндирирәм вә дүшүнүрәм ки, сон вахтлар Русија Федерасијасы илә Азәрбајҗан арасында артыг тәшәккүл тапмагда олан мүнәсибәтләр дә, шәхси мүнәсибәтләримиз, тәмасларымыз да, Русијанын вә Азәрбајҗанын мүхтәлиф назирликләри вә баш идарәләри рәһбәрләринин чоһсајлы ишкүзар әлагәләри дә дә'вәтинизи һәјата кечирмәјә зәмин јарадыр вә һесаб едирәм ки, бу чүр көрүшләр Русија-Азәрбајҗан мүнәсибәтләринин инкишафыны интенсивләширәчәкдир.

Азәрбајҗанда бу јахынларда баш вермиш зәлзәләјә һәсас, дигтәкчил мүнәсибәтинизә көрә вә артыг Русијадан көндәрилмиш һуманитар јардыма көрә Сизә тәшәккүр етмәк истәјирәм. Бу, зәлзәләдән зәрәр чәкмиш адамлар үчүн дә бөјүк әһәмијјәтә маликдир, лакин, шүбһәсиз, өлкәләримиз

вә халгларымыз арасындакы достлуғ мүнәсибәтләрини дә сәчијјәләндирир.

Русија-Азәрбајҗан мүнәсибәтләри һаггында сөјләдијиниз бүтүн фикирләрлә мән тамамилә разым. Биз бу барәдә тәкбәтәк көрүш заманы данышдығ вә мән бурада шәрһ етдикләринизи тамамилә баша дүшүрәм. Һесаб едирәм ки, бу, һәм Русија тәрәфинин, һәм дә Азәрбајҗан тәрәфинин мөвгејидир.

Дүшүнүрәм ки, мүвафиғ баш идарәләримиз, назирликләримиз артыг әләвә кәстәришләр көзләмәдән, һаггында разылыға кәлдијимиз бүтүн ишләри, өз чыхышынызда шәрһ етдијиниз мәсәләләри һәјата кечирмәлидирләр. Бүтөвлүкдә Гафғаз барәсиндә сә'јләримизин әһәмијјәтини бир даһа нәзәрә чарпдырмағ истәјирәм. Гафғазда бирбаша аидијјәти олан дөрд өлкәнин-Русијанын, Ермәнистанын, Күрчүстанын, Азәрбајҗанын президентләринин көрүшләринин Сизин тәрәфиниздән бүнәврәси гојулмуш практикасы бу баһымдан чоһ бөјүк әһәмијјәтә маликдир. Тәбини оларағ, бу сә'јләрин даһа конкрет нәтичәләр вермәси үчүн мүнәгишәләри-бизим үчүн илк нөвбәдә Ермәнистан-Азәрбајҗан, Дағлыг Гарабағ мүнәгишәсини, еләчә дә Гафғазын диқәр зоналарындакы мүнәгишәләри һәлл едә билмәјимиз чоһ вачибдир.

Тәәссүф, Гафғаз елә бир рекион олмушдурусә ки, бурада бөјүк вә кичик мүнәгишәләр даһа чоһдурусә. Буна көрә дә Гафғазын мүгәддәрәти, Гафғазын кәләчәји, тәбини оларағ, бизим, јә'ни Гафғаз өлкәләри рәһбәрләринин үзәринә хүсуси мәс'улијјәт гојур. Дүшүнүрәм ки, биз бу сәһәдә сә'јләримиз давам етдирмәлијик.

Итгәсидә мүнәсибәтләримизин инкишаф етдирилмәси һаггында тәклифләриниз бизим үчүн бөјүк әһәмијјәтә маликдир. Бәли, әмтәә дөвријјәси, Сизин дедијиниз кими, 25 фанз артымышдыр. Амма үмуми сәвијјә Русија вә Азәрбајҗан үчүн, шүбһәсиз, кифәјәт дејилдир. Садәчә, вурғуламағ истәјирәм ки, бу әмтәә дөвријјәсиндә Русијанын ихрачы үстүн јер тутур, Азәрбајҗанын ихрачы исә чоһ чүзидир. Бу һәји кәстәрир? Әввәлә, ону кәстәрир ки, Русија бу иши һәр һалда даһа јахшы апарыр. Көрүнүр, биз бу имканлардан кифәјәт гәдәр истифадә етмирик. Лакин бунуила јанашы, Сиз дүз

дединиз ки, чох истигамәтләр вар, әкәр биз онлардан лазымынча истифадә етсәк, әмтәә дөвријјәсинин әһәмијјәтли дәрәчәдә артмасына наил ола биләрик. Бу бахымдан Сизин конкрет тәклифләриниз нәзәрдән кечириләчәкдир. Мәсәлән, мән һесаб едирәм, онлар Азәрбајҹан үчүн, олачәк дә, тәбии ки, Русија Федерасијасы үчүн дә фәјдалы олачагдыр.

Рекионларын әмәкдашлығы барәдә сөјләдијиниз фикрин дә мүстәсна әһәмијјәти вар. Сизә тарихи хатырлатмаг истәјирәм, Русија Федерасијасы рекионларынын вә Азәрбајҹанын игтисади әмәкдашлыг арзусу бир нечә ил әввәл јаранмышдыр. Лакин демәлијән ки, федерасијанын Азәрбајҹана јахын олан бә'зи субјектләри белә әмәкдашлығы тәшәббүс кәстәрдикдә вә биз буну дәстәкләдикдә, бу, Русијанын мәркәзи һәкүмәти тәрәфиндән агрылы вә һәтта е'тиразла гаршыланды.

Владимир ПУТИН: Һәјдәр Әлијевич, нә етмәк олар, бу хәстәлијә тутулублар...

Һәјдәр ӘЛИЈЕВ: Мән буну она кәрә нәзәрә чарпдырам ки, ону артыг инди Сиз тәклиф едирсиниз. Гужвин бурададыр, јәгин хатырлајыр, биз ону дә'вәт етдикдә, о, бураја кәлди. Биз сазиш һазырладыг вә бирдән Москвадан кәстәриш кәлди, сорушдулар ки, нијә белә олду, ахы бу барәдә разылыг јохдур, филан шеј барәдә разылыг јохдур вә саир. Буна бахмајараг, биз әмәкдашлығы һәјатат кечиририк. Дағыстанла да беләдир, Русија Федерасијасынын диқәр субјектләри илә дә. Бу мәсәләдә Сизин рә'јиниз бизим рә'јимизлә тамамилә ујгун кәлир, чүнки Русија чох бөјүк өлкәдир, федерасијанын субјектләринин, федерасијанын һәр бир субјектинин, һәтта бизә јахын олан субјектинин игтисади потенциали бә'зән Азәрбајҹанын игтисади потенциалина бәрәбәрдир.

Владимир ПУТИН: Һәјдәр Әлијевич, сөзүнүзү кәсдијимә кәрә үзр истәјирәм, амма бир бахын, гаршылыгылы игтисади әлагәләримизин сәвијјәси кифәјәт гәдәр дејилдир. Гаршылыгылы тичарәтин һәчми тәхминән үч јүз милјон доллардыр, Куба илә гаршылыгылы тичарәтимизин һәчми исә бир милјард доллардан артыгдыр, тәрибән бир милјард 200 милјон доллардыр. Куба һара, Русија һара, лакин гаршылыгылы тичарәтимизин һәчми бир милјард доллары кечмишдир.

Беларусла әмтәә дөвријјәси 9,4 милјард доллардыр, јахын гоншумуз, ән'әнәви әлагәләримиз олан Азәрбајҹанла исә чәми 300 милјон доллардыр. Бу, һәтта гејри-нормалдыр...

Һәјдәр ӘЛИЈЕВ: Бу, гејри-нормалдыр, анчаг бунулла јанашы, демәк истәјирәм ки, Русија харичи тичарәт дөвријјәмиздә биринчи јери тутур. Диқәр өлкәләр буна гысганчылыла јанашырлар ки, нијә Русија биринчи јердәдир. Русијанын биринчи јердә олмасы ганунаујгундур. Тәқрар едирәм, Русија чох бөјүк өлкәдир, бөјүк игтисади потенциала малиқдир. Лакин, тәәссүф ки, бүтүн бунлар һәләлик тичарәт хәтти илә кедир. Биз истәрдиқ ки, Азәрбајҹана сәрмәјәләр гојулсун. Мәсәлән, Сиз нефт сәнајәсинин инқишаф стратегијасы барәдә сijasәтимизи билирсиниз. Биз Хәзәр дәнизинин Азәрбајҹан секторундакы нефт вә газ јатагларынын биркә ишләнилмәси үчүн бир чох харичи фирмалары чәлб етмишиқ. Демәк истәјирәм ки, Русијанын "ЛУКойл" ширкәтинин хүсуси чәкиси Америка Бирләшмиш Штатларындан вә Бөјүк Британијадан сонра үчүнчү јери тутур.

Владимир ПУТИН: Һалбуки Ваһид Әләкбәров кими русијалы саһибқар икинчи, биринчи јери туту биләриди.

Һәјдәр ӘЛИЈЕВ: Истәјирәм ки, буну билсинләр, ачығыны дејәк, бә'зән Русијада, мөтбуатда, башга јерләрдә дејирләт ки, нә үчүн Азәрбајҹан анчаг Гәрб өлкәләринә истигамәт көтүрүр, нә үчүн анчаг Гәрб өлкәләри сәрмәјә гојурлар? Биз нә гәдәр демишиқ-ким сәрмәјә гоја билирсә, гој кәлсин. Ваһид Әләкбәров, "ЛУКойл" буну лап әввәлдән едә билди. Ахы, 1994-чү илдә имзаланмыш биринчи мугавиләмиздә 11 ширкәт иштирак едир, иштирак пајынын 10 фаизи "ЛУКойл"а мөхсүсдур. Бу мугавиләдән "ЛУКойл" инди мөнфәәт көтүрүр. Ондан сонра даһа дөрд мугавиләдә иштирак едир. Јети кәлмишкән, бөјүк газ ентијатларынын ашқара чыхарылдыгы "Шаһдәниз" јатағынын ишләнилмәсиндә дә иштирак пајынын 10 фаизи "ЛУКойл"а мөхсүсдур. Лакин ачығыны дејәчәјәм, гој һеч кәс дүшүнмәсин ки, Әләкбәровун Азәрбајҹана аидијјәти вар, биз бүтүн ширкәтләри дә'вәт едирик. Бир мәркәзи нефт ширкәти, онун кимә мөхсүс олдуғуну билмирәм, һәр һалда она Шафранник башчылыг

едирди, -чох зәнкин јатаглардан биринә мараг көстәрирди. Онлар Шотландијанын нефт ширкәти илә бирләшәрәк, мугавилә имзаладылар. Сонра исә, бир ил әввәл онлар бүтүн буллары Һолландијанын "Шелл" ширкәтинә сатдылар. Биз ки тәгсиркар дејилик. Инди, Сизин сә'јләриниз сәјәсиндә Русија иғтисадијјатынын јүксәлишдә олдуғу вахтда, Азәрбајҗана сәрмәјә гојмаг үчүн имкан вар. Буна көрә дә чалыша-чағыг ки, әмтәә дөвријјәси артсын. Лакин бунунла јанашы, әлбәттә, арзу едәрдик ки, бөјүк имканлара малик олан Русија Азәрбајҗана да бөјүк сәрмәјәләр гоја билсин.

Бир даһа демәк истәјирәм ки, сөјләдикләринизин һамысы бизим үмуми рә'јимиздир. Мән буну тамамилә дөстәкләјирәм вә разылашмаларымызын, имзалајачағымыз Бақы бәјаннамәсиндә шәрһ олуналарын һәјата кечирилмәси үчүн һәр шеј едәчәјик. Бир даһа демәк истәјирәм ки, биз Русија илә бүтүн саһәләрдә гаршылығлы мүнәсибәтләрин инкишафына сон дәрәчә бөјүк әһәмијјәт веририк. Ирәлиләмәк үчүн һәр бир саһәдә имканлар вар.

Одур ки, белә көрүш,-үстәлик, Сизин нүмәјәндә һеј'әтиндә бир чох апарычы баш идәрәләрин вә назирликләрин рәһбәрләри вар, - Русија илә Азәрбајҗан арасында мүнәсибәтләрин, о чүмләдән дә гаршылығлы иғтисади мүнәсибәтләрин инкишафынын, шүбһәсиз, јени мәрһәләсинин башланғычы олачағдыр.

Владимир ПУТИН: Ичазә верин, харичи ишләр назир бәјнәлхалг саһәдә гаршылығлы фәалијјәт барәдә чыхыш етсин.

Русијанын харичи ишләр назир Игор ИВАНОВ:

-Һөрмәтли һејдәр Әлијевич, һөрмәтли Владимир Владимирович, Бақы бәјаннамәсинин үчүнчү фәсли бәјнәлхалг саһәдә әмәкдашлығымыза һәср олуномушдур. Гаршылығлы фәалијјәт көстәрдијимиз истигамәтләр бурада чох мүфәссәл шәрһ едилди. Биркә рә'јимизә көрә, етән ил һәмкарымла биз бу гаршылығлы фәалијјәтдә чидди сурәтдә ирәлиләмишик, Бирләшмиш Милләтләр Тәшкилатында, АТӘТ-дә кениш гаршылығлы фәалијјәт көстәририк.

Биз Азәрбајҗанын Авропа Шурасына гәбул едилмәсини ағгышлајырыг вә диқәр бәјнәлхалг форумлар чәрчивәсиндә

гаршылығлы фәалијјәт көстәририк вә бу, реал олараг өз сәмәрәсини верир. Биз бу гаршылығлы фәалијјәти бундан сонра да мөһкәмләндирәчәјик. Һәмкарымын Москваја сәфәри заманы биз әмәкдашлыг етдијимиз бәјнәлхалг проблемләрин бүтүн комплексини музакирә етдик вә харичи сijasәт идәрәләримизин хәтти- илә гаршылығлы фәалијјәтин конкрет планларыны нәзәрдә тутдуғ. һесаб едирик ки, белә сәмәрәли гаршылығлы фәалијјәт Азәрбајҗанын да, Русија Федерасијасынын да мәнәфәләринә ујғундур.

О ки галды дөртгәрәфли форуму, Гағгаз форумуна, Сизин ахырынчы ичласдакы гәрарыныза ујғун олараг, инди биз Азәрбајҗан, Русија, Ермәнистан, Күрчүстан алимләринин дә ишитиракы илә елми конфранс һазырлајырыг ки, бизимлә, практикләрлә јанашы, онлар да бу проблемә комплекс шәкилдә, даһа кениш перспективдә баһа вә бөјүк Гағгаз чәрчивәсиндә әмәкдашлығын јолларыны нәзәрдә туту билсинләр. Бир сөзлә, биз бүтүн бу истигамәтләрдә сых әмәкдашлыг едирик. Мән өз тәрәфимдән демәк истәјирәм ки, Русија Федерасијасынын Харичи Ишләр Назирлији олараг биз Азәрбајҗанын Харичи Ишләр Назирлији илә гаршылығлы фәалијјәтин индики сәвијјәсиндән чох разыјғ.

Һејдәр ӘЛИЈЕВ: Сағ олуң, Игор Серкејевич. Мәсәләң, мән һесаб едирәм ки, бәјаннамәнин бу бөлмәси чох јахшыдыр. Сәһв етмирәмсә, әввәлки сәнәдләрдә белә шеј олмамышдыр. Бу, мөһз онун нәтичәсидир ки, биз чох сүр'әтлә ирәлиләјирик. Лакин бу, зәннимчә, јенә дә онунла бағлыдыр ки, Русијада президент-Владимир Владимирович Путин инди биркә бәјаннамәнин үчүнчү фәслиндә өз әксини талан белә никишафа јол верилмәмәси үчүн көстәрилән бә'зи чәһдләрин гаршысыны алыр. Мән бундан разыјам.

Владимир ПУТИН: Һејдәр Әлијевич, е'тираз етмирсинизә, мән Баш назирин мугавини Христенкоја, сонра исә Дағыстан Дөвләт Шурасынын сөдринә дә сөз вермәк истәрдим. Гој онлар биләваситә гоншуларла гаршылығлы әләгәләрдән данышсынлар.

Һејдәр ӘЛИЈЕВ: Бујуруң.

Виктор ХРИСТЕНКО: Һөрмәтли Һејдәр Әлијевич, һөр-

мәтли Владимир Владимирович, демәк истәрдим ки, биз Азәрбајҗанын Баш назири илә, һөкүмәтин үзвләри илә ики саатдан чоһ олдуҗа мүфәссәл мүзакирә апардыҗ. Көрүш рәсми олса да, аб-һава вә сөһбәт гејри-формал, чоһ ачыҗ характер дашыјырды. Она көрә дә бу мүддәт әрзиндә биз олдуҗа чоһ мәсәләләри мүзакирә едә билдик. Әслиндә, онлар бизим бу күн бурада мүәјјәнләшдирдијимиз бир чоһ мәсәләләрин һәјата кечирилмәсинә аид иди.

Бу, хүсусән Азәрбајҗан нефтинин шимал маршруту адландырылан маршрутла нәглинә даир һөкүмәтләрарасы сазишин һәјата кечирилмәси мәсәләләринә аид иди. Бу, һәм дә инди өз һәллини тапмамыш вә ја тапмајан мәсәләләрә, о чүмләдән һәштәрхан заводларында, “Лотос” заводунда олан модуллабла бағлы мүбаһисәли мәсәләләрин, кәмиләрин Русијанын дахили су артеријаларында һәрәкәти илә, бу процесси тәнзимләјән гајда илә бағлы мәсәләләрин һәллинә аид иди. Бунлар Русија мүәссисәләриндән техника кәндәрилмәси һесабына Бакы метросунун тикинтисинә көмәклә бағлы мәсәләләр иди. Әлбәттә ки, Гәбәлә илә бағлы мәсәләләр иди. Биз бу мәсәләләр комплексини нәинки мөвгеләримиз үзрә вә ја онларын һәлли јолларыны ахтармағ имканлары үзрә, һәм дә јәгин чоһ мүһүм олан мүддәтләр үзрә мүәјјәнләшдирдик.

Биз мүәјјәнләшдирдик ки, Сизин бурада дедијиниз бир чоһ мәсәләләри вә мөним галдырдығым ајры-ајры конкрет мәсәләләри мөһз Русија-Азәрбајҗан һөкүмәтләрарасы тичарәт-игтисади әмәкдашлығ комиссијасында һәлл едә билмәјимиз үчүн бу комиссијанын ичласыны кечирмәкдән өтрү февралын ахырлары даһа мүнәсиб вә ән оператив вахтдыр.

Һәјдәр ӘЛИЈЕВ: Виктор Борисович, сағ олун. Владимир Владимирович, бир бахын, сән демә, дәвләтин, хүсусән дә дәвләт башчыларынын ирадәси оларса, нечә көһнә мәсәләләри һәлл етмәк олар. Виктор Борисовичин тохундуғу бу мәсәләләрин чоһу артығ узун илләр әрзиндә һәлл едилмәмишдир. Биз бу мәсәләләри галдырдыҗ, амма онлар һәлл олунмурду. Мәсәлән, елә һәштәрхандакы бу модулла, баржлары көтүрәк. Онлар орада нечә вахтдыр дурур, билмирәм, он илдир, јохса нечә илдир?

Виктор ХРИСТЕНКО: Једди-сәккиз илдир.

Һәјдәр ӘЛИЈЕВ: Једди-сәккиз илдир? Амма инди, демә, мәсәләнин һәлли јолу тапылыр. Мәсәләнин һәллинин конкретлији вә өлкәләр арасында, о чүмләдән дә Русија Федерасијасы илә Азәрбајҗан арасында гаршылығлы мүнәсибәтләрин инкишафында сәминилик, бир көрүн, нә демәкдир. Һесаб едирәм ки, бу да сизин апардығыңыз сијасәтин мүһүм нәтичәсидир. Сағ олун, Виктор Борисович.

Владимир ПУТИН: Мөһәммәдәли Мөһәммәдович.

Мөһәммәдәли МӨҺӘММӘДОВ: Владимир Владимирович, һәр шәјдән әввәл, мөни Русијанын белә мө’тәбәр нүмәјәндә һәј’әтинә дахил етдијиниз вә Азәрбајҗан Республикасынын чоһ һөрмәт бәсләдијим, Дағыстанда чоһларынын јахшы, үздән дә таныдығлары рәһбәрләри илә көрүшмәјә имкан вердијинизә көрә сағ олун.

Мән белә јахшы имкандан истифадә етмәк вә Азәрбајҗан Республикасынын Президенти, көркәмли дәвләт хадими мөһтәрәм Һәјдәр Әлијевичә чоһмилләтли Дағыстан халғындан нөвбәти гардашлығ саламы јетирмәк истәјирәм. Һәјдәр Әлијевич, дағыстанлылар јахшы баша дүшүрләр ки, Сиз Русија Федерасијасы илә сых дәвләт әлағәләри сахламағ сијасәти јеридирсиниз вә бунула да Азәрбајҗан халғынын тарихән ән јахын гоншусу олан Дағыстан халғына көмәк едир вә дәстәк верирсиниз.

Бу күн мән Русија Федерасијасынын президенти, бизим президентимиз Владимир Владимирович Путинин дә Дағыстан үчүн хүсуси ролуну, онун Дағыстан халғына хүсуси һөрмәт бәсләдијини вургуламағ истәрдим. Буну билдирмәјә шадам ки, Русија Федерасијасынын президенти 2000-чи или Дағыстан торпағында гаршыламышдыр. Буну билдирмәјә шадам ки, 2001-чи ил әрәфәсиндә Владимир Владимирович Путин Дағыстан нүмәјәндә һәј’әтинин дә’вәт етди.-биз әлли нәфәрдән чоһ идик.-вә Русија Федерасијасынын Конститусијасына садиғлијә көрә, Русија Федерасијасынын әрази бүтөвлүјүнүн тә’мин олунамасына јөнәдлимш ишләрә көрә Русија рәһбәрлији адындан, Русија Федерасијасынын президенти адындан дағыстанлыларә төшәккүрүнү билдирди. Бу,

Дағыстан халгынын һөјатында тарихи һадисәдир вә дағыстанлылар буну һеч заман унутмајачағлар.

Һөрмәтли һөјдәр Әлијевич, һөрмәтли Владимир Владимирович! Биз дағыстанлылар һесаһ едирик ки, сизин көрүшүнүз тарихи һадисәдир, Русија халгынын вә Азәрбајҗан халгынын һөјатында тарихи һадисәдир, бүтүн Гағғазын, башы мүсибәтләр чөкөн Гағғазын һөјатында тарихи һадисәдир. Һәр икинзин бурада нөзәрә чарпдырдығыныз кими, Русија, Азәрбајҗан Гағғазда сүлһүн тө'мин олунмасы үчүн һәр шеј едә биләр вә етмәлидирләр. Гағғазын сабит инкишафы үчүн мөс'улијәти, Владимир Владимирович, Сизин кими, һөјдәр Әлијевич, Сизин кими мәнһз көркәмли дәвләт һадимләри өз үзәрләринә көтүрә биләрләр. Гағғазын сабитлији исә Русија дәвләтинин вә мүстәғил Азәрбајҗан дәвләтинин сабит инкишафы демәкдир.

Бизим үчүн, дағыстанлылар үчүн Русија илә Азәрбајҗан арасында әмәкдашылығ һөјати әһәмийјәтә маликдир. Дағыстан халгынын ирадәси илә биз һәмишәлик Русија дәвләтинин тәркибинә даһил олмушур. Биз һесаһ едирик ки, дүзкүн һәркөһәт етмишик, буну Дағыстан халғы арасында кечирилән чохсајлы сорғулар, референдумлар да тәсдиғләјир. Биз Азәрбајҗан халғы илә тарихи гоншујуг, һәмишә бир јердә олмушур. 1996-чы илдә биз бурада Азәрбајҗан илә Дағыстан арасында достлуғ вә әмәкдашылығ һағғында мүғавилә имзаламышығ вә бу мүғавиләдә көркәмли сијасы һадим сајдығым һөјдәр Әлијевич Әлијевин имзасы вә мәнним, Дағыстан Республикасы Дөвләт Шурасы сәдринин садә имзасы дурур. Мүғавиләдә дејилир ки, Дағыстан Русија Федерасијасынын тәркибиндәдир, лакин Азәрбајҗан вә Дағыстан халғлары арасындағы ән'әнәви достлуғ әбәдидир.

Буна көрә дә мән истәрдим ки, дәвләтләримиз арасында достлуғ әбәди олсун. Мән истәрдим ки, бу достлуғ һәм игтисадии, һәм сијасы, һәм дә сәрһәд мәсәләләри бахымындан мөһкәм вә конкрет олсун. Һәлләдилмәз проблемләр јохдур. Әминәм ки, бүтүн бу мәсәләләр һәлл едиләчәкдир. Лакин мән Азәрбајҗан илә Русија арасында әмәкдашылығын сәвијәсини кифәјәт һесаһ етмирәм. Бизим мүнәсибәтләримиз белә олмамалыдыр. Бизим мүнәсибәтләримиз ән јүксәк, ән сәмә-

рәли вә һәр һансы дикәр дәвләтләрлә мүғажисәдә өн планда олмалыдыр. Биз-һәм Русија Федерасијасынын тәркибиндәки Дағыстан Республикасы, һәм мүстәғил дәвләт кими Азәрбајҗан, һәм дә бөјүк дәвләт кими Русија Федерасијасы јалныз бу һалда тәрәғти едә биләрәк.

Биз бу күн Назирләр Кабинети сәдринин иш отағында бә'зи мәсәләләри мүзакирә етдик. Дағыстанла Азәрбајҗан арасында, демәли, Русија илә Азәрбајҗан арасында игтисадии проблемләрә, сәрһәд проблемләринә аид мәсәләләр вар. Һөјдәр Әлијевич, биз орада мәсәләләрин һәллини тапдығ, лакин Сиздән хаһиш етмәк истәрдик ки, бә'зи мәсәләләр барәсиндә өз сөзүнүз дејәсиниз. Һөрмәтли һөјдәр Әлијевич, өлдә едилмиш разылашма төкчә Русија тәрәфиндән дејил, Азәрбајҗан тәрәфиндән дә там шәкилдә јеринә јетирилмир.

Бир даһа һөјдәр Әлијевичә сәмини миннәтдарлығымы, бу сәфәрә көрә Владимир Владимировичә дәрин миннәтдарлығымы билдирмәк вә дағыстанлыларын арзуларыны ифадә етмәк истәјирәм ки, сизин әмәкдашылығыныз, достлуғунуз, ики президентин шәхси достлуғу һәм Русијаја, һәм дә Азәрбајҗанә ән көзәл нәтичәләр версин. Дигтәтинизә көрә сағ олун.

Һөјдәр ӘЛИЈЕВ: Владимир Владимирович, сағ олун ки, нүмајәндә һөјәтинизин тәркибиндә бизим ән јахын гоншу-муз-Дағыстан Дөвләт Шурасынын сәдри дә вардыр. Јадыныздадыр, биз Сизинлә бир нечә дөфә данышмышығ вә мән Дағыстандағы вәзијәт барәдә бә'зи мулаһизәләримни вә нараһатлығымы Сизә билдирмишдим. Лакин о вахт мән буңлары Сизә дејәндә нараһатлығым азалмышды. Амма әввәлләр, мәсәлән, үч ил бундан өнчә мән президент Борис Николајевич Јелтсінә демишдим ки, Дағыстанда сабит даһили ичтиман-сијасы вәзијәт олмасы үчүн она көмәк етмәк лазымдыр.

Лакин чох шеј едилирди. Әлбәттә, башлычасы исә одур ки, дағыстанлыларын өзләри дүзкүн мөвгеләрдә гәтнјјәтлә вә мөһкәм дајанмышлар. Ахы, Дағыстан елә бир дијардыр ки, мәнчә, дүнјада кичик бир әразидә бу гәдәр чох халғын, милли-етник группларын јашадығы икинчи бир өлкә јохдур.

Владимир ПУТИН: Јүздән чох.

Һөјдәр ӘЛИЈЕВ: Биз Дағыстаны Русијанын һәр һансы ди-

кәр бөлкәсиндән даһа јажшы таныјырыг, чүнки биз тарихән Дағыстанла чох бағлы олмушуг, бир вахтлар һеч бир сәрһәд олмамышдыр. Она кәрә дә бурада дағыстанлылар, Дағыстанда исә азербәјҗанлылар да јашајырлар, онлар гајнајыб-гарышмышлар. Она кәрә дә Гафгазда, хусусилә Чеченистанда вәзијјәт кәркинләшәндә биз Дағыстан сарыдан бәрк нараһатлыг кечиридик вә мән бу барәдә демишдим. Лакин мән чох шадам ки,-биз Сизинлә бу барәдә бу күн данышдыг,-вәзијјәт сабитләшмишдир вә мән һесаб едирәм ки, бунда Дағыстан халгынын, Дәвләт Шурасынын һөрмәтли сәдри Мәһәммәдәли Мәһәммәдовичин хидмәти илә јанашы, јенә дә Сизин бүтөвлүкә Гафгазда һәјата кечирмәјә башладығыныз чох дүз-күн сijasәтинизин дә ролу вардыр. Өзү дә төкчә Гафгазда дејил, мән индики һалда Гафгазы нәзәрлә тутурам.

Дағыстанда вәзијјәти мүшаһидә едәрәк, дејә биләрәм ки, Мәһәммәдәли Мәһәммәдович чох-чох илләрдир Дәвләт Шурасынын сәдри ишләјир, буна гәдәр дә мүхтәлиф дәвләт вәзифәләриндә чох бөјүк төчрүбәси вар вә ачығыны дејим, бу гәдәр чох халгын јашадығы өлкәјә рәһбәрлик етмәк, садәчә олараг, мүмкүн дејилдир. Буну етмәси онун хидмәтидир. Ола билсин, бу мәнә аид мәсәлә дејил, дејирләр ки, орада президент сечмәк истәјирләр, амма бу, чәтин ки, мүмкүн олсун, һәрчәнд тәкрат едирәм, бу мәнә аид мәсәлә дејилдир. Лакин гоншу кими мән өз фикримиз дејә биләрәм ки, бу, чох чәтин ки, баш тутсун, чүнки бә'зиләри бирини диқәрләри исә башгасыны сечмәк истәјәчәкләр.

Владимир ПУТИН: Сиз дүз дејирсиниз, орада хәјли хусу-сijјәтләр вар.

Һәјдәр ӘЛИЈЕВ: Оранын өзүнүн чохлу хусуsijјәтләри вар вә хусусән Гафгазда мүрәккәблијин сон һәддә чатдығы чәтин дөврдә,-мән Шимали Гафгазы нәзәрлә тутурам,-Мәһәммәдәли Мәһәммәдович мәһарәтлә рәһбәрлик етмишдир вә едир. Бизим Дағыстанла достлуг мүнәсибәтләримиз исә, әлбәттә, Русија илә достлуг мүнәсибәтләримиз үчүн бөјүк әһәмијјәтә маликдир. Дағыстан санки Русија илә Азәрбајҗан арасында көрпүдүр. Лакин бу көрпү дејил, шүбһәсиз, Русија Федерасијасынын тәркиб һиссәсидир. бунула јанашы, ет-

ник мәншә, динин вә бир чох адәтләрин, мәрасимләрин үму-милији вә саирә нәзәрә алынмагла, бизим арамызда охшар-лыг, үмуми чәһәтләр чохдур вә биз Русија Федерасијасы илә достлуг әләгәләримизин мөһкәмләндирилмәси бахымындан Дағыстанла әмәкдашлығымызы бундан сонра да давам етди-рәчәк, мүмкүн олан һәр шеји едәчәјик.

Јери кәлмишкән, сәрһәд рајонларынын әмәкдашлығынын зәрурилији һагында чыхышынызда сөјләдијиниз тезис Азәрбајҗан вә Дағыстанын сәрһәд рајонлары бахымындан бизим үчүн чох бөјүк әһәмијјәтә маликдир. Елә кәтирмишдир ки, орада,-сәрһәдин һәм о тајында, һәм дә бу тајында,-әсасән ләзкиләр јашајыр. Мәһәммәдәли Мәһәммәдович, доғрудурму?

Мәһәммәдәли МӘҺӘММӘДОВ: Бәли, һәм дә азербәјҗанлылар јашајыр.

Һәјдәр ӘЛИЈЕВ: Бәли, һәм дә азербәјҗанлылар. Орада һәм азербәјҗанлылар, һәм дә ләзкиләр јашајыр. Мәсәлән, Дәрбәнддә, диқәр рајонларда азербәјҗанлы әһали даһа чох-дур. Она кәрә дә Сизин фикриниз тәсадүфи дејилдир. Баша дүшүрәм ки, бу һәмин имканлардан, рајонларын вә суб-јектләрин бирбаша әләгәләриндән вә саирәдән истифадә едәрәк, игтисади мүнәсибәтләримизи, һуманитар әләгәләри-мизи вә бүтүн һәр шеји инкишаф етдирмәк арзусундан ирә-ли кәлир. Мәһәммәдәли Мәһәммәдович, сағ олун.

Мән Сизә бир даһа тәшәккүр етмәк истәјирәм вә дүшү-нүрәм ки, имзалајачағымыз сөнәдләр, ән башлычасы исә, бе-лә кениш тәркибдә көрүш,-биз мүстәғиллијимизин тарихи әрзиндә бу чүр көрүшү һеч бир дәвләтлә кечирмәмишик,- мүнәсибәтләримизин даһа да инкишаф етмәси үчүн чох јаж-шы зәминдир. Сағ олун.

Владимир ПУТИН: Сағ олун.

Данышыларда Баш назир Артур Расизадә, Азәрбајҗан Президентинин Ичра Апаратынын рәһбәри Рамиз Мәһидјев, харичи ишләр назирини Виләјәт Гулијев, мүдафиә назирини Сә-фәр Әбијев, милли тәһлүкәсизлик назирини Наһинг Аббасов, Русија нүмәјәндә һәј'әтинин үзвләрин, өлкәмизин Москвада-кы сәфәрини Рамиз Ризајев, Русиянын Бақыдакы сәфәрини Ни-колај Рјабов, диқәр рәсми шәхсләр иштирак едирдиләр.

РУСИЈА-АЗӘРБАЈҖАН СӘНӘДЛӘРИНИН ИМЗАЛАНМАСЫ

Јанварын 9-да ики өлкәнин кениш тәркибдә нүмәјәндә һеј'әтләри арасында данышыглар баша чатдыгдан сонра Русија-Азәрбајҗан сәнәдләринин имзаланмасы мәрәсими олмушдур.

Азәрбајҗан Республикасынын һөкүмәти илә Русија Федерасијасынын һөкүмәти арасында һөкүмәт рабитәси сәһәсиндә әмәкдашлыг һаггында сәзиши вә Азәрбајҗан Республикасынын Милли Тәһлүкәсизлик Назирлији илә Русија Федерасијасынын президенти јанында һөкүмәт Рабитәси вә Информасија Федерал Агентији арасында информасијанын тәһлүкәсизлији сәһәсиндә әмәкдашлыг һаггында сәзиши Азәрбајҗан тәрәфиндән Азәрбајҗан Республикасынын милли тәһлүкәсизлик назирини Н.Аббасов, Русија тәрәфиндән Русија Федерасијасынын президенти јанында һөкүмәт Рабитәси вә Информасија Федерал Агентијинин баш директору В.Матјухин имзаладылар.

Азәрбајҗан Республикасынын һөкүмәти илә Русија Федерасијасынын һөкүмәти арасында бејнәлхалг автомобил нәглијаты һаггында сәзиши Азәрбајҗан тәрәфиндән Азәрбајҗан Республикасынын "Азәрвтонәглијат" Дөвләт Консернинин президенти Һ.Һүсејнов, Русија тәрәфиндән Русија Федерасијасы нәглијат назиринин биринчи мұавини А.Насонов имзаладылар.

Азәрбајҗан Республикасынын һөкүмәти илә Русија Федерасијасынын һөкүмәти арасында верки ганунверичилијинә риәјәт едилмәси мәсәләләриндә әмәкдашлыг вә гаршылыглы јардым һаггында сәзиши Азәрбајҗан тәрәфиндән Азәрбајҗан Республикасынын веркиләр назирини Ф.Мәммәдов, Русија тәрәфиндән Русија Федерасијасынын веркиләр вә рүсумлар назирини К.Букајев имзаладылар.

Азәрбајҗан Республикасында Русија Федерасијасынын

күтләви информасија васитәләри мұхбирләринин вә Русија Федерасијасында Азәрбајҗан Республикасынын күтләви информасија васитәләри мұхбирләринин статусу һаггында Азәрбајҗан Республикасынын һөкүмәти илә Русија Федерасијасынын һөкүмәти арасында сәзиши Азәрбајҗан тәрәфиндән Азәрбајҗан Республикасынын харичи ишләр назирини В.Гулијев, Русија тәрәфиндән Русија Федерасијасынын харичи ишләр назирини И.Иванов имзаладылар.

Фөвгәл'адә һалларын хәбәрдарлығы вә арадан галдырылмасы сәһәсиндә әмәкдашлыг һаггында Русија Федерасијасынын һөкүмәти илә Азәрбајҗан Республикасынын һөкүмәти арасында сәзиши Азәрбајҗан тәрәфиндән Азәрбајҗан Республикасы Баш назиринин мұавини А.Шәрифов, Русија тәрәфиндән Русија Федерасијасынын харичи ишләр назирини И.Иванов имзаладылар.

Азәрбајҗан Республикасынын Дөвләт Нефт Ширкәти, "ЛУКОјл Оверсиз Абшерон Лтд" илә АРДНШ-нин ортаг нефт ширкәти арасында Азәрбајҗан Республикасындакы Зыг вә һөвсан нефт јатагларыны әһәт едән блок үзрә бәрпа, кәшфијат, ишләнилмә вә һасилатын пәј бөлкүсү һаггында сәзиши Азәрбајҗан тәрәфиндән АРДНШ-нин президенти Н.Әлијев, Русија тәрәфиндән Русија Федерасијасынын "ЛУКОјл" Нефт Ширкәтинин президенти В.Әләкбәров имзаладылар.

Хәзәр дәнизиндә әмәкдашлығын принципләри һаггында Русија Федерасијасынын вә Азәрбајҗан Республикасынын биркә бәјанатыны вә Бақы бәјаннамәсини Азәрбајҗан тәрәфиндән Азәрбајҗан Республикасынын Президенти Һејдәр Әлијев, Русија тәрәфиндән Русија Федерасијасынын президенти Владимир Путин имзаладылар.

АЗӘРБАЈҖАН РЕСПУБЛИКАСЫ ВӘ РУСИЈА ФЕДЕРАСИЈАСЫНЫҢ ХӘЗӘР ДӘНИЗИНДӘ ӘМӘКДАШЛИҒЫҢ ПРИНЦИПЛӘРИ ЫАГТЫНДА БИРКӘ БӘЈАНАТЫ

Азәрбајҗан Республикасынын Президенти Һ.Ә.Әлијев вә Русија Федерасијасынын президенти В.В.Путин 9 январ 2001-чи илдә Бакы шәһәриндә Азәрбајҗан Республикасы вә Русија Федерасијасынын Хәзәр дәнизиндә әмәкдашлығына даир мәсәләләри музакирә едәрәк;

белә әмәкдашлығын мәррибан гоншулуғ, гаршылығы алашма вә гаршылығы һәрмәт руһунда инкишафына сә’ј кәстәрәрәк;

Азәрбајҗан Республикасы вә Русија Федерасијасы арасында достлуғ, әмәкдашлығ вә гаршылығы тәһлүкәсизлик һаггында 3 ијул 1997-чи ил тарихли мугавиләнин принципләрини рәһбәр тутарағ;

саһилјаны дәвләтләрин игтисади инкишафы үчүн Хәзәр дәнизинин мүһүм һәјәти әһәмийјәтини гејд едәрәк;

гаршылығы һәрмәт әсасында вә саһилјаны дәвләтләрин суверен һүтуғлары нәзәрә алынмағла Хәзәрјаны дәвләтләр арасында гаршылығы фәјдалы әмәкдашлығын кенишләнмәсинә тәрәфдар чыхарағ вә Хәзәрин минерал сһтијатларынын мәнимсәнилмәси үзрә бејнәлхалғ әмәкдашлығын инкишафыны дәстәкләјәрәк;

Хәзәр дәнизинин әтраф мүһитинин горунмасы үчүн өз мәс’улијәтләрини дәрк едәрәк;

Хәзәрин мүстәсна оларағ динч мәгсәдләр үчүн истифадәсинә даир мөвгеји тәсдиғ едәрәк;

әмин оларағ ки, Хәзәр дәнизи сүһл вә достлуғ зонасы олмалыдыр вә Хәзәрә аид олан бүгүн мәсәләләр јалныз динч васитәләрлә һәлл едилмәлидир;

26 феврал 1921-чи илдә имзаланмыш Русија Совет Фе-

дератив Сосиалист Республикасы илә Иран арасында мугавиләжә вә 25 март 1940-чы илдә имзаланмыш Совет Сосиалист Республикалары Иттифағы илә Иран арасында тичарәт вә дәнизчилик һаггында мугавиләжә истинад едәрәк вә Хәзәрдә тәшәккүл тапмыш тәчрүбәни нәзәрә аларағ;

бејнәлхалғ һүтуғун үмумтанынмыш принцип вә нормаларына әсасланарағ, ашағыдакылары билдирирләр:

1. Азәрбајҗан Республикасы вә Русија Федерасијасы тәсдиғ едир ки, Хәзәрин јени һүтуғи статусунун ишләниб һазырланмасы Хәзәрјаны дәвләтләрин өз ишидир вә белә статус јалныз онларын үмуми разылығы әсасында һазырлана биләр.

2. Тәрәфләр Хәзәр дәнизинин һүтуғи статусу һаггында конвенсия үзрә бештәрәфли данышығлар просесинин фәаллашдырылмасына биркә көмәклик кәстәрмәјә һазыр олдуғларыны билдирир, Хәзәрјаны дәвләтләрин харичи ишләр назирләринин мүавинләри сәвијәсиндә хүсуси ишчи группун фәалијәтинә мүнтәзәм характер верилмәсинә тәрәфдар чыхырлар.

3. Азәрбајҗан Республикасы вә Русија Федерасијасы һесаб едир ки, Хәзәрин јени һүтуғи статусу мәсәләсинә даир Хәзәрјаны дәвләтләрин мөвгеләриндә әһәмийјәтли фикир ајрылығларынын сахландығы шәраитдә, онун консенсусла һәллиә мәрһәләләрлә ирәлиләмәк лазымдыр. Биринчи мәрһәләдә бәрәбәр узағлығда јерләшән нөгтәләр нәзәрә алынмағла чәкилән вә тәрәфләрин разылығы илә модификасия едилән орта хәтт методу әсасында, һәмчинин бејнәлхалғ һүтуғун үмумтанынмыш принципләрини вә Хәзәрдә тәшәккүл тапмыш тәчрүбәни нәзәрә аларағ Хәзәр дәнизи дибнинин мүвафиг һәмһүдүд вә гаршы дәвләтләр арасында секторлара-зоналара бөлүнмәси тәклиф олунур. Тәрәфләр разылашдылар ки, һәр бир саһилјаны дәвләтин белә бөлкү нәтичәсиндә јаранмыш секторуца-зонасында дәниз дибиндә минерал сһтијатлара вә диқәр һүтуға ујун тәсәррүфат-игтисади фәалијәтә мүнәсибәтдә мүстәсна һүтуғлар таныначағдыр.

4. Хәзәрдә пәсләшән еколожи вәзијјәти, о чүмләдән онун нәрә балығы популјасијасынын ағыр вәзијјәтини нәзәрә алараг, тәрәфләр разылашдылар ки, балыгчылыг вә Хәзәр дәнизинин тәбии мүһитинин горунамасы мәсәләләринә бахылмасыны сүр'әтләндирсинләр.

Һәр ики тәрәф Хәзәр дәнизинин тәбии мүһитинин вәзијјәтинин мониторинги илә мөшғул олачаг бештәрәфли Хәзәр мәркәзинин јарадылмасына тәрәфдәр чыхдылар.

5. Хәзәрин һүғути статусунун дијәр элементләринин нөвбәти мәрһәләләрдә музакирә едилмәси нәзәрдә тутулур.

6. Азәрбајҗан Республикасы вә Русија Федерасијасы һесаб едир ки, лазыми һазырлыгдан сонра беш саһилјаны дөвләтин јүксәк сәвијјәли көрүшүнүн кечирилмәси Хәзәр рәкионунда әмәкдашлығын мөһкәмләндирилмәси, Хәзәр дәнизи статусунун низама салынмасы марагларына чаваб верә биләрди.

Бакы шәһәриндә 9 јанвар 2001-чи илдә Азәрбајҗан вә рус дилләриндә ики һәгиги нүсхәдә имзаланмышдыр. Һәр ики мәтн ејни гүввәјә маликдир.

*Азәрбајҗан Республикасынын Президенти Һ.Ә.ӘЛИЈЕВ,
Русија Федерасијасынын Президенти В.В.ПУТИН.*

АЗӘРБАЈҖАН ПРЕЗИДЕНТИ ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВИН ВӘ РУСИЈА ПРЕЗИДЕНТИ ВЛАДИМИР ПУТИНИН БИРКӘ МӘТБУАТ КОНФРАНСЫ

Јанварын 9-да, Русија-Азәрбајҗан сәнәдләри имзаландыгдан сонра, Азәрбајҗан Республикасынын Президенти Һејдәр Әлијевин вә Русија Федерасијасынын президенти Владимир Путинин биркә мәтбуат конфрансы олушдур.

Мәтбуат конфрансы башланмаздан әввәл ики өлкәнин президентләри бәјанатларла чыхыш етдиләр.

АЗӘРБАЈҖАН ПРЕЗИДЕНТИ ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВИН БӘЈАНАТЫ

-Русија Федерасијасынын чәнәб президенти, чох һөрмәтли Владимир Владимирович Путин!

Һөрмәтли гонаглар, ханымлар вә чәнәблар!

Бу күн Русија Федерасијасы президентинин Азәрбајҗана рәсми сәфәри башланмышдыр вә сәфәрин биринчи күнү артыг баша чатмагдадыр. Һәр шәјдән әввәл, бу сәфәр Азәрбајҗан вә Русија дөвләт мүстәгилији әлдә етдикдән сонра Русија Федерасијасы президентинин Азәрбајҗана илк рәсми сәфәри кими чох бөјүк тарихи әһәмијјәтә маликдир.

Мән бу сәфәрин һејата кечирилмәсинә көрә, хаһишим јеринә јетирилдијинә вә биз бу күн чох сәмәрәли иш көрә билдијимизә көрә президент Владимир Владимирович Путинә миннәтдарам. Бизим кифәјәт гәдәр узун чәкән вә чох сәмәрәли тәкбәтәк данышыгларымыз вә сәһбәтимиз олды. Ән башлычасы исә, бу данышыглар достлуг, гаршылыглы анлашма, мөһрибанлыг вә сәмиблик шәраитиндә кечди. Биз Русија Федерасијасы илә Азәрбајҗан Республикасы арасында дөвләтләрарасы вә һөкүмәтләрарасы мүнәсибәтләрә, демәк олар, һејатын бүтүн саһәләринә даир чохлу мәсәләләр барәсиндә фикир мүбадиләси апардыг. Бу фикир мүбадиләси, тәкбәтәк сәһбәт әслиндә, Русија Федерасијасы вә Азәрбајҗан нүмајәндә һеј'әтләри арасында данышыгларын уғурла апарылмасынын әсасы олды.

Демәк истәјирәм ки, Русија Федерасијасы нүмәјәндә һеј'әтинин үзвләри дә көрүшмәк вә үнәсијәтдә олмағ, игти-садијјатын мұхтәлиф саһәләри үзрә вә диқәр истиғамәтләр-дә бир чох мәсәләләри мұзакирә етмәк имканы әлдә етди-ләр. Нәтичәдә биз јекун данышығлары апардығ вә сәнәдләр имзаладығ. Индијәдәк Русија Федерасијасы илә Азәрбајҗан арасында 70-дән артығ һөкүмәтләрарасы, дәвләтләрарасы сәнәд имзаланмышдыр. Бу күн онлаһа даһа сәккиз сәнәд әлавә олунду. Јәгин ки, бу рәғәм кәләчәкдә артачағдыр, чүнки һәјатын мұһүм истиғамәтләри саһәсиндә мүнәсибәт-ләрин тәнзимләнмәси зәрурәти әлавә тәдбирләрин көрүл-мәсини вә зәрури сәнәдләрин имзаланмасыны тәләб едир.

Русија Федерасијасы илә Азәрбајҗан арасында гаршы-лығлы мүнәсибәтләрин принципләри вә перспективләринин сон дәрәчә мұһүм мүддәаларыны әкс етдирән Бақы бә-јаннамәсинин бәјүк әһәмијјәти вардыр. Бу, Русија илә Азәрбајҗан арасында достлуг мүнәсибәтләрини даһа да ин-кишаф етдирмәк тәдбирләрини нәзәрдә тутан сәнәд, Руси-ја илә Азәрбајҗан арасында 1997-чи илин ијулунда бағлан-мыш достлуг, әмәкдашлығ вә гаршылығлы тәһлүкәсизлик мұғавиләси әсасында бизи әмәкдашлығын даһа јүксәк сә-вијјәсинә чыхаран сәнәддир. Бу сәнәдин мұһүм мүддәасы ондан ибарәтдир ки, биз Азәрбајҗанла Русија арасында стратеги тәрәфдашлығын сәвијјәсини даһа јүксәк пилләјә галдырмағы әһдәмизә көтүрмүшүк.

Мән чох вахт алмағ истәмәздим, бу сәнәд үмүмән мүс-тәсна әһәмијјәтә малиқдир вә буюнкү реаллығлары, Руси-ја Федерасијасы илә Азәрбајҗан Республикасы арасында достлуг мүнәсибәтләринин вә әмәкдашлығын инкишафы-нын перспективләрини сәчијјәләндирир.

Хәзәр дәнзиндә әмәкдашлығын принципләри һағтында Русија Федерасијасынын президенти вә Азәрбајҗан Респуб-ликасынын Президентинин имзаладығлары биркә бәјанә-тын бәјүк әһәмијјәти вар, белә ки, Хәзәрјаны өлкәләрин Хәзәр дәнзиндә әмәкдашлығы барәдә мәсәлә артығ 7-8 илдир мұзакирә едилди. Анчағ тәәссүф ки, биз нәинки өз мөвгеләримизи вә бахышларымызы јахынлашдыра билмә-

мишиқ, һәтта һансыса принципләри дә мұәјјәнләширә билмәмишиқ. Бу күн исә артығ Русија илә Азәрбајҗан ара-сында сәнәд имзаланмышдыр вә о, өлкәләримизин Хәзәр дәнзиндә әмәкдашлығыннын принципләрини мұәјјәнләш-дирир. Русија Федерасијасы илә Газахыстан арасында имза-ланмыш ејни сәнәддән сонра бу сәнәд Хәзәрјаны өлкәлә-рин даһа интенсив әмәкдашлығы вә Хәзәр дәнзинин ста-тусунун мұәјјәнләширилмәси үчүн бәјүк имканлар ачыр.

Мән Русија президентинин Азәрбајҗанә сәфәриндән чох мәмнунам вә һесаб едирәм ки, буюнкү күн мүнәсибәтлә-римиздә сон дәрәчә мұһүм мөрһәләнин башланғычы ола-чағдыр. Биз сабаһ да ишләјәчәјик, лакин артығ бу күн әмә-ли нәтичәләрдән, һәм дә олдуғча мүсбәт нәтичәләрдән да-нышмағ мүмкүндүр. Азәрбајҗан Русија илә өлкәмиз ара-сында достлуг мүнәсибәтләринин даһа да инкишаф етди-рилмәси, бүтүн саһәләрдә әмәкдашлығын кенишләндирил-мәси вә дәринләширилмәси мөвгеләриндә мөһкәм дајан-мышдыр. Бу сәфәр, данышығларымыз, имзаланмыш сәнәд-ләр бу истиғамәтдә ирәлиләјишимиздә јени мөрһәлә ачыр. Дигтәтинизә кәрә сағ олун.

РУСИЈА ФЕДЕРАСИЈАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ВЛАДИМИР ПУТИНИН БӘЈАНАТЫ

-Һөрмәтли һејдәр Әлијевич!

Һөрмәтли ханымлар вә чәнаблар!

Һәр шејдән әввәл өлкәнизә кәлмәк дә'вәтинә кәрә, мейрибан гаршыланмағымыза вә биркә ишимизин ә'ла тәшкилине кәрә Азәрбајҗан Президентинә вә бүтүн Азәр-бајҗан рәһбәрлијинә, Азәрбајҗан халғына сәмини тәшәккү-рүмү билдирмәк истәјирәм.

Зәннимчә, Азәрбајҗанда Русија илә һәр һансы шәкилдә бағлы олмајан аилә јохдур. Фикирләширәм ки, Русија Фе-дерасијасында достлары, танышлары вә ја гоһумлары олма-јан аилә јохдур. Азәрбајҗанда јүз миңдән чох русијалы, Ру-сијада исә бир нечә јүз миң Азәрбајҗан вәтәндашы әслин-

дә даими јашајыр. Биз икитәрәфли әләгәләримизин инкишафы үчүн бу потенциалдан истифадә едә биләрик вә етмәлијик.

Биз бу күн Азәрбајҗан рәһбәрлији илә рекионда әмәкдашлыг проблемләрини, бејнәлхалг әләмдә сә'јләримизин әләгәләндирилмәсини музакирә етдик. Тәһлүкәсизлик, мүнәгишәләрин һәлли вә игтисади сәһәдә икитәрәфли әләгәләримиз һаггында әтрафлы данышдыг. Билирсиниз ки, үмуми фикрә кәрә, сон илдә игтисади әләгәләрин артмасына, әмтәә мүбадиләсинин тәғрибән 25 фаизә чатмасына бахмајараг, һәр һалда, тичарәт-игтисади әләгәләрин үмуми һәчми кифәјәт гәдәр јүксәк сәјлимыр. Әлбәттә, бу әмәкдашлыгы инкишаф етдирмәк үчүн јахшы перспективләримиз вар. Бу бахымдан бу күн имзаланмыш бир сыра сәнәдләр, о чүмлөдән верки идарәләримизин сә'јләринин әләгәләндирилмәсинә даир сәнәд хүсусилә бөјүк әһәмијјәтә маликдир. Зәннимчә, ганунверичилијин ујғулашдырылмасы вә аһәнҗарлығы чох мүһүм вә перспективли биржә фәалијјәт сәһәсидир.

Биз сәрмајә гојулушу сәһәсиндә гаршылыгы әләгәләримизин инкишафы, мүхтәлиф истәһсал сәһәләриндә әмәкдашлыг, елм вә мөдәнијјәт сәһәсиндә әмәкдашлыг барәдә данышдыг. Бунунла әләгәдар сон мүрәккәб илләрдә мөдәнијјәт сәһәсиндә әләгәләрин горунуб сахланмасы вә Азәрбајҗанда рус дилинин дәстәкләnmәси сәһәсиндә Азәрбајҗан Президентинин ардычыл сурәтдә һәјата кечирдији сијасәти хүсусилә гејд етмәк вә она тәшәккүрүмү билдирмәк истәрдим. Дүшүнүрәм ки, рекионда һәлә дә галмагда олан бүтүн проблемләрә бахмајараг, кәләчәјә никбинликлә бахмаға там әсасымыз вар. Бизим нәинки икитәрәфли Русија-Азәрбајҗан мүнәсибәтинин инкишафына, һәм дә һәлә галмагда олан проблемләрин мүтләг һәлл едилмәли олдуғуну вә едилчәјини нәзәр әлмагла, рекионал әләгәләрин инкишафына никбинликлә бахмаға там әсасымыз вар. Әлбәттә, мән һәм дә Гарабаг проблемини нәзәрдә тутурам. Биз бу күн һәмин мәсәләјә, әсасән, тәкбәтәк көрүшүмүздә, чох бөјүк вахт сәрф етдик.

Мән Русија Федерасијасынын бу мәсәлә барәдә мөвгејини бир даһа билдирмәк истәјирәм. Проблемин гәти һәлли нә аңчаг әләгәдар ики дөвләт арасында мөвгеләрин һазырланмасы вә разылашдырылмасы јолу илә наил олмаг мүмкүндүр. Өз нөвбәсиндә Русија васитәчи кими сә'јләрини бундан сонра да фәаллашдырачаг вә бу сәһәдә мүмкүн разылашмаларын тә'минатчысы кими чыхыш етмәјә һазырдыр. Бу разылашмалар исә, зәннимчә, мүмкүндүр. Вурғуламаг истәјирәм ки, разылашмаларын әлдә едилмәси үчүн Азәрбајҗан Президентинин вә Ермәнистан президентинин кәстәрдији сә'јләр бизә үмид етмәјә әсас верир ки, бүтүн мүрәккәблијинә бахмајараг, бу мүнәгишә уғурла һәлл едилә бөләр.

Сонда бүтүн һәмкарларымыза букүнкү иш күнү үчүн бир даһа сәмими тәшәккүрүмү билдирмәк истәрдим.

***

Сонра ики өлкәнин президентләри күтләви информасија васитәләри нүмајөндәләринин суалларына чаваб вердиләр.

СУАЛ: Мәним суалым Русија Федерасијасынын президенти Владимир Владимирович Путинәдир. Чәнаб президент, Русијанын Ермәнистан-Азәрбајҗан, Дағлыг Гарабаг мүнәгишәсинин Азәрбајҗанын әрази бүтөвлүјү принципләринә риәјәт едилмәси әсасында һәлл олунмасында көрмәси барәдә Сизин бәјанатыныз бизә мө'лумдур. Русија бу мүнәгишәнин сүлһ јолу илә һәлли үзрә АТӘТ-ин Минск групунун һәмсәдрләриндән биридир. Русија бу мүнәгишәнин динч јолла һәлли үчүн јахын перспективдә һансы аддымлары атачагдыр?

Владимир ПУТИН: Сиз тамамилә дәғиг хатырладыныз ки, биз Минск групунун ишинин иштиракчысыјыг вә бу структурун чәрчивәсиндә сә'јләримизи давам етдирәчәјик. Лакин биз бу күн Азәрбајҗан Президенти Кејдәр Әлијевинч Әлијевлә разылыға кәлдик ки, Русија һәм Азәрбајҗан, һәм дә Ермәнистанла өзүнүн икитәрәфли мүнәсибәтләринин интенсивлијини артырачагдыр. Биз мүмкүн компромис әлдә олунмасынын бә'зи вариантлары барәдә данышдыг. Бу,

мүрәккәб просесдир, она көрә дә мән инди тәфәррүатдан данышмаға һазыр дејиләм, лакин бунлар вар. Әлбәттә, бу чүр мүрәккәб мәсәләләрдә разылашма әлдә едилмәси һәмишә компромисдир, компромис исә гаршылыгы күзәштләр демәкдир. Ајдындыр ки, ики дәвләтин бу күн үзләшдији шәраит нә Ермәнистаны, нә дә Азәрбајҗаны разы сала билмәз.

Анчаг сизи әмин етмәк истәјирәм ки, Русија бу вәзијјәтин белә галмасында марагы дејилдир. Русија һесаб едир ки, Гафгазда вә Чәнуби Гафгазда вәзијјәтин сабит олмасына һамымыз бирликдә сә'ј көстәрмәлијик. Јалныз белә вәзијјәт бизә һамы илә мүнәсибәтләримизи нормал шәкилдә инкишаф етдирмәјә имкан верәр. Бүкүнкү күндә бу мүнәгишәнин өзүнүн вә дүшдүјүмүз вәзијјәтин мөвчудлуғу нә Азәрбајҗанла, нә дә Ермәнистанла мүнәсибәтләримизи там шәкилдә инкишаф етдирмәјә имкан вермир. Белә вәзијјәт Русијаны разы сала билмәз вә биз компромисин тапылма-сына тә'киллә чалышачағыт.

СУАЛ: Суалым һәр ики президентәдир. Сиз Гафгаз дәрлүјүнүн бүкүнкү ролуну нечә гижмәтләндирирсиниз? Бу форумун фәалијјәтини һансы истигамәтә јөнәлтмәк вә онун күндәлијинә һансы мәсәләләри чыхармаг нијјәтиндәсиниз?

Һәјдәр ӘЛИЈЕВ: Гафгаз дәрлүјү, һәр шәјдән әввәл, Русија Федерасијасы президентинин, һөрмәтли Владимир Владимирович Путинин тәшәббүсүдүр. Әлбәттә, бу, садә просес дејилдир. Чүнки Гафгаз дәрлүјүнүн ики өлкәси-Ермәнистан вә Азәрбајҗан мүнәгишә вәзијјәтиндәдир. Мә'лумдур ки, Ермәнистан силаһлы гүввәләри Азәрбајҗан әразисинин 20 фаизини ишгал етмиш вә бир милјон азәрбајҗанлы бу торпаглардан зорла говулмушдур, онлар агыр шәраитдә, әксәријјәти чадырларда јашајыр. Она көрә дә мүнәгишәнин һәлл едилмәдији бу шәраитдә, Азәрбајҗанла Ермәнистанын бир јердә олдуғу белә тәдбирләрдә өлкәминин иштирак етмәси асан мәсәлә дејилдир. Доғрудур, биз Мүстәғил Дәвләтләр Бирлијинә дахилик. Лакин орада һәлл едилән мәсәләләрдә һәр өлкәнин өз мөвгеји олур. Гафгаз

дәрлүјүндә дә һәр өлкәнин өз мөвгеји вар. Лакин Гафгаз дәрлүјүнүн имканларындан истифадә етмәк зәрурәти илк өнчә вә башлыча олараг бүтөвлүкдә Гафгазда вәзијјәтин сабитлијини шәртләндирир.

Гафгаз, ола биләр, дүнјанын чохлу мүрәккәб просесләри вә конфликтләри олан ән надир рекионудур. Бәшәријјәтин инкишаф просеси исә бүтүн мүнәгишәләрин, мүнәрибә очағларынын вә тәһлүкәли һалларын арадан галдырылма-сыны тәләб едир. Буна көрә дә Азәрбајҗанын, еләчә дә ди-кәр дәвләтләрин Гафгаз дәрлүјүндә иштиракы бир-биринин мөвгејини-мән Азәрбајҗаны вә Ермәнистаны нәзәрдә тутурам-даһа јахшы баша дүшмәк, үмуми сә'јләрлә бүтөвлүкдә Гафгазда вәзијјәтин сабитләширилмәсинә наил олмаг үчүн имкандыр. Чүнки биз Гафгаз дејәндә, бурада Чәнуби Гафгаз республикаларындан әләвә, бөјүк рекион-Русија Федерасијасынын тәркиб һиссәси, јенә дә чохлу сија-си вә ди-кәр просесләрин кетдији Шимали Гафгаз да вар.

Бу дәрлүк илк дәфә јарадылмышдыр. Һесаб едирәм, о, сүлһә, сабитлијә вә тәбии ки, игтисади әмәкдашылығын инкишафына наил олмаг мәсәди илә јарадылмышдыр. Биз-Азәрбајҗан бу принципләри әсас тутараг, Гафгаз дәрлүјүндә иштирак едирик вә онун перспективләрини көрүрүк.

Владимир ПУТИН: Мән өз тәрәфиндән ашағыдакылары әләвә едәрдим. Бу күн данышыгларын кедишиндә Азәрбајҗан Президенти Һәјдәр Әлијевич Әлијев Гафгазын, тәәсүф ки, рекионал мүнәгишәләр јери олараг галдығыны вургулады вә бу вәзијјәт бизим һамымызы нараһат етмәјә билмәз. Һамымыз баша дүшүрүк ки, бу мүнәгишәләрин мүнәлифләри биз дејилик. Бүтүн бунлар бизә империјадан мирас галмышдыр. Әслиндә, онлар нәһәнк империјанын басығысы алтынды галмыш хәстәликләр иди вә о, јох олдуғдан сонра бүтүн бу хәстәликләр үзә чыхмышдыр.

Ајдындыр ки, биз бу күн һәмнин проблемләрин һәлли бардә дүшүнмәјә билмәрик. Бу исә тәкчә Гарабаг проблеми дејилдир. Бу, һәм дә абхаз проблеми, Чәнуби Осетија проблеми вә бир сыра даһа кичик мәсәләләрдир. Бу, игтисади

саһәдә, рабитә вә нәглијјат, тибб вә мәдәнијјәт саһәсиндә әләгәләр јаратмағ зәрурәтидир. Тәәссүф ки, бүтүн бу проблемләр, мәсәләләр, о чүмләдән мүнәгишә вәзијјәтләри телефонла, Интернет, факс васитәсилә һәлл олунмур. Белә миғјаслы мәсәләләрин һәллинин минимум шәрти дәвләт рәһбәрләринин шәхси көрүшләридир. Ән азы көрүшмәк лазимдир. Она көрә дә биз һесаб едирик ки, бу дәрдиүк чәрчивәсиндә тәклиф олунан мәсләһәтләшмәләрдән имтина едилмәси һәләлик мәғсәдәүјүн дејилдир. Әксинә, Гафгаз вә Чәнуби Гафгаз өлкәләри рәһбәрләринин шәхси көрүшләри ишин хејринә олачағ, мубәһисәли мәсәләләрин һәлли јолларынын ахтарышына, јухарыда гејд етдијим бүтүн истигамәтләрдә икитәрәфли вә чохтәрәфли мүнәсибәтләрин јарадылмасына көмәк көстәрәчәкдир. Сағ олун.

СУАЛ: Чәнәб Президент Әлијев, чәнәб президент Путин! Русијаны вә Азәрбајҗаны дәрин тарихи достлуг, мейрибан гоншулуг вә әмәкдашлығ телләри бағлајыр. Индики сәфәр һәмин мүнәсибәтләрин кенишләнмәсинә, дәринләшмәсинә нечә вә һансы конкрет истигамәтләрдә тә'сир көстәрәчәкдир?

Һејдәр ӘЛИЈЕВ: Билирсиниз, биз маһијјәтчә бу суала артығ чаваб вердик. Чүнки, әслинә галса, биз бүтүн күнү мәнз Русија илә Азәрбајҗан арасында гаршылығлы мүнәсибәтләри инкишаф етдирмәк, кенишләндирмәк вә дәринләшдирмәк үзәриндә ишләјирик. Биз буна чалышырығ. Мән һәлә өввәлдә дедим ки, Азәрбајҗан бу мөвгеләрдә мөһкәм дуруп вә зәннимчә, Русија Федерасијасы президентинин Азәрбајҗана илк сәфәри бунун үчүн бөјүк имканлар вә мүнәсибәтләримизин инкишафында јени мәрһәлә ачыр.

Владимир ПУТИН: Билирсиниз, биз, бу күн һәгигәтән, мәнз сизин дедијиниз проблемләрә мөшгулуг. Азәрбајҗан Президентинин инди сөјләдикләринә мәним елә бир әләвәм јохдур. Русија тәрәфиндән анчағ буну демәк истәрдим: сон он ил әрзиндә Русија дәвләти башчысынын Азәрбајҗан торпағында олмамасы фактынын өзү, артығ икитәрәфли мүнәсибәтләримизин инкишафында, демәли, Гафгазда рекио-

нал әмәкдашлығын инкишафында да чох бөјүк мәнфи һалдыр. Әксинә, бизим бужүнкү рәсми форматда көрүшүмүз фактынын өзү артығ рекион үчүн дә, бүтүн сәвијјәләрдә өлкәләримиз үчүн дә мүсбәт сигналдыр.

Јәгин тәсадүфи дејилдир ки, ишкүзар даирәләр үмуми мәбләғи тәғрибән 300 милјон доллар олан вә 25 ил үчүн нәзәрдә тутулан ән чидди сәрмајә ләјиһәләриндән бирини мәнз бу күн имзалајырлар. Тәсадүфи дејилдир ки, биз бу күн нәглијјат инфраструктурунун, рабитәнин, мүхтәлиф саһәләрдә әмәкдашлығынын инкишафындан данышырығ. Мән анчағ ону гејд етмәк истәјирәм ки, Русијанын дүнјада, хүсусилә кечмиш Совет Иттифағы мөканында, Гафгазда сижәсти таразлашдырылачағдыр.

СУАЛ: Мәним суалым чәнәб президент Путинәдир. Бир нечә ил өввәл күтләви информасија васитәләриндән мө'лум олду ки, бир милјард доллардан артығ мәбләғдә Русија силаһы ганунсуз оларағ Ермәнистанан верилмишдир. Инди мөтбуатда Русија һәрби техникасынын Күрчүстандан Ермәнистанан көндәрилмәси факты һалландырылыр. Сиз нечә һесаб едирсиниз, бу, Минск групунун үзвү олан өлкәләрдән бири кими Русијанын имичинә зијан вурмајачағмы, еләчә дә рекионда сабитлији позмајачағмы? Сағ олун.

Владимир ПУТИН: Мән сизин суалыныза чаваб верәчәјәм вә ону вердијинизә көрә тәшәккүр едирәм. Чүнки бу мәсәләдә Русијанын мөвгејини изаһ етмәјә еһтијач вардыр. Силаһларын көндәрилмәсинә кәлинчә исә, билдијиниз ки, Русијанын рәсми мөвгеји бундан ибарәт олмушдур вә ибарәтдир ки, бүтүн булар Совет Иттифағынын һәрби мүлқијјәтинин вә силаһларынын бөлүшдүрүлмәси илә бағлыдыр. Бунунла разылашмағ да олар, разылашмамағ да, мән рәсми мөвге барәсиндә данышырам. Билирсиниз ки, һәтта мүвафиг чинајәт иши дә галдырылмыш вә тәһгиг олунмушдур. Бу мәсәлә һәлә дә Русија рәһбәрлијинин дигтәт мәркәзиндәдир.

Инди һәрби тә'јинатлы бә'зи техниканын Ермәнистандакы Русија базаларына индики көчүрүлмәсинә кәлдикдә

исә, бунун һәгигәтән хусуси изаһата еһтиҗачы вардыр. Әввәлә, бу техника садәчә олараг, Ермәнистанә кәндәрилмир вә Ермәнистан тәрәфинә верилмир, Русијанын нәзарәти алтындадыр. Онлар Русија һәрби базаларына кәндәрилик. Бу, нә үчүн едилир? Европада ади силаһлар һагтында јениләшдирилмиш бејнәлхалг мугавиләјә ујгун олараг, дунјанын бу рекионунда Русијанын мугәјән мигдарда һәрби техника, о чүмләдән зиреһли техника јерләшдирмәјә ихтиҗары вар. бизим күрчү тәрәфдашларымыз Русија силаһларынын бир һиссәсинин Күрчүстандан чыхарылмасы мөсәләсини галдырдыгы үчүн, -биз исә һесаб едилрик ки, һазырда дунјада јаранмыш вәзијјәт Чәнуби Гафгазда Русијанын һәрби гүввәләринин олмасыны һәләлик зәрури едир. -бизим башга јолумуз јохдур. Бир даһа вургуламаг истәјирәм ки, бу һәрби техниканын Чәнуби Гафгазын башга јеринә, Ермәнистандакы һәрби базаларымыза күчүрмәкдән башга сечнимиз јохдур. Әкәр Күрчүстан тәрәфи бу техниканын Күрчүстанда галмасыны истәсәјди, о, индијәдәк орада оларды.

Бу, Ермәнистан вә Күрчүстанын гаршылыгылы мүнәсибәтләри илә гәтијјән бағлы дәјилдир. һәрчәнд, биз баша дүшүрүк ки, бу һеч кәси севиндирмир, инанын ки, бу, Русија тәрәфини дә севиндирмир. Тәкрар едирәм, бу, Күрчүстан әразисиндәки Русија базаларынын кәләчәји барәдә данышыглар процесиндә тәрәфдашларымызын мөвгеји илә бағлы мәчбури аддымдыр. Бир даһа тәкрар едирәм ки, бу техника Русија Силаһлы Гүввәләринин чидди нәзарәти алтындадыр.

СУАЛ: Суалым чәнәб Путинә вә чәнәб Әлијевәдир. Бу күн Хәзәр үзрә биркә бәјанатын имзаланмасы фактынын өзү кәстәри ки, Азәрбајҗанын вә Русијанын бу проблем барәдә мөвгеләри јахынлашмышдыр. Хәзәр дөнизинин статусунун ишләниб һазырланмасына даир бу јахынлашманын параметрләринә мүнәсибәтинизи даһа конкрет сөјләјә биләрдинизми? Сағ олуң.

Владимир ПУТИН: Азәрбајҗан Президентинин артыг гејд етдији кими, Хәзәрин мүхтәлиф принципләр үзрә-дә-

низин дибинә, сәтһинә кәрә бөлүнмәси һагтында данышыглар кифәјәт гәдәр чоһдан, артыг бир нечә илдир ки, апарылыр, кәмичилик мөсәләләри вә диҗәр мөсәләләр һәлл олуңур. Ајдындыр ки, бүтүн бунлар һәр шејдән өнчә, Хәзәрјаны дөвләтләрин милли мөнафеләри илә бағлыдыр. Тәәссүф ки, индијәдәк бу проблеми чоһтәрәфли планда һәлл етмәк мүмкүн олмамышдыр. Биз һесаб едилрик вә она әсәсланырыг ки, әкәр икитәрәфли гајдада разылыга кәлмәк мүмкүндүрсә, буну етмәк ләзымдыр. Биз Газахыстанла артыг белә разылыга кәлмишик. Этән мүддәт әрзиндә експертләр кифәјәт гәдәр сәмәрәли ишләмишләр. Ајдындыр ки, азәрбајҗанлы һәмкарларымыз өз милли мөнафеләринә наил олмага чалышмышлар. Лакин бизим мөвгеләримиз хәјли дәрәчәдә үст-үстә дүшүшдүр. Биз она әсәсланырыг ки, кәмичилик проблемләри әввәлки вахтларда олдуғу кими һәлл едилмәлидир. һазырда вә бу саһәдә һансыса дәјишикликләрә еһтиҗач јохдур.

Сүјүн сәтһинин бөлүнмәсинә кәлдикдә исә, биз Хәзәрин бүтүн сәтһиндә сәрбәст кәмичилик тә'мин едилмәси шәрти илә дөнизин диби үзрә бөлкүјә разылашмышыг. һесаб едилрик ки, биз милли марагларымызы нәзәрә алмагла, бирбиримизи дәстәкләмәлијик. тәкрар едирәм, үмуми һалда вә һәтта практик планда, јатаглардан истифадә бахымындан разылашма һәм Русијанын, һәм дә Азәрбајҗанын мөнафеләринә ујгундур.

Һејдәр ӘЛИЈЕВ: Владимир Владимирович әтрафлы чаваб вердији үчүн мәним дәмәјә сөзүм јохдур.

***

Биркә мөтбуат конфрансында Баш назир Артур Расизадә, Азәрбајҗан Президентинин Ичра Апаратынын рәһбәри Рамиз Мәһдијев, Азәрбајҗан вә Русија нүмәјәндә һеј'әтләринин үзвләри иштирак едилдиләр.

РУСИЈА ПРЕЗИДЕНТИНИН ШӘРӘФИНӘ

Јанварын 9-да “Күлүстан” сарајында Азәрбајҗан Президенти Һејдәр Әлијевин адындан Русија президенти Владимир Путинин шәрәфинә рәсми гәбул тәшкил едилмишдир.

Азәрбајҗан Президенти Һејдәр Әлијев вә Русија президенти Владимир Путин гәбулда нитг сөйләдиләр.

АЗӘРБАЈҖАН ПРЕЗИДЕНТИ ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВИН НИТГИ

-Русија Федерасијасынын чәнаб президенти, чох һөрмәт-ли Владимир Владимирович Путин!

Һөрмәтли гонаглар, ханымлар вә чәнаблар!

Владимир Владимирович, Сизи вә Сизи мүшајиәт едән шәхсләри Азәрбајҗанда үрәкдән саламлајырам. Биз һәгигәтән мәннунуг ки, Сиз мәним дә'вәтими гәбул етдиниз вә Азәрбајҗана рәсми сәфәрә кәлдиниз. Бу сәфәр мүстәгил Азәрбајҗан Республикасынын һәјатында олдуҗча бөјүк әһәмийјәтә вә Русија-Азәрбајҗан мүнәсибәтләриндә чох бөјүк әһәмийјәтә маликдир. Иш елә кәтирмишдир ки, Азәрбајҗан дәвләт мүстәгиллији вә Русија Федерасијасы суверенлик әлдә етдикдән сонра, Советләр Иттифагы дағылдыгдан вә мүстәгил дәвләтләр јарандыгдан сонра Русија президентинин Азәрбајҗана сәфәри олмамышдыр. Биз истәјирдик, анчаг баш тутмурду. Мән Сизи Азәрбајҗана дә'вәт етдим вә Сиз буна разылыг вердиниз. Лакин, мә'лум олдуҗу кими, сәфәрин баш тутуб-тутмајачағы барәдә мүхтәлиф хәбәрләр јәйылмышды. Ахы, һәрә өз фикрини сөйләјир, она көрә дә бу сәфәрин баш тутмамасыны бир о гәдәр дә истәмәјән чохлу адам варды вә онлар габагчадан сөйләјирдиләр ки, сәфәр баш тутмајачагдыр. Амма сәфәр баш тутду вә бу күн Сиз, һөрмәтли Владимир Владимирович, Азәрбајҗана кәлдиниз.

Мәним дә'вәтими гәбул етдинизә вә Азәрбајҗана рәсми сәфәрә кәлдинизә көрә Сизә үрәкдән тәшәккүр едирәм. Бу, шүбһәсиз, тарихи әһәмийјәтли һадисәдир. Бу күн сәфәрин биринчи күнү баша чатыр. Чәсарәтлә демәк олар

ки, бу сәфәр заманы етмәк истәдикләримизин чоху архада галмышдыр. Чәсарәтлә демәк олар ки, сәфәр уғурлудур, өзүнү доғрултмушдур, нәтичәләр кәзләдијимиздән дә артыг олмушдур. Башлычысы будур ки, биз Русија Федерасијасы илә Азәрбајҗан арасында тәшәккүл тапмыш вә мөвчуд олан достлуг мүнәсибәтләрини бүтүн дүнијаја нүмајиш етдиририк.

Азәрбајҗан мүстәгиллик әлдә етдикдән сонра мүнәсибәтләримизи мүрәккәбләшдирмиш ајры-ајры мәрһәләләр олмушдур. Бәлкә дә бу, белә бир сәфәрин һәјата кечирилмәсинә наил ола билмәмәјимизин сәбәбләриндән бири иди. Анчаг букүнкү күн көстәрди ки, көрүшүмүзә, Сизин сәфәринизә мане олан мәсәләләрин чоху сүн'и иди, ујдурма иди вә керчәклијә ујҗун дејилди. Керчәклик исә ондан ибарәтдир ки, бу күн биз чох сәмәрәли иш көрдүк. Она көрә дә чәсарәтлә демәк олар ки, сәфәр чох уғурлудур, сәфәр баш тутмушдур, өзлүјүндә мүһүм дөврлүр, Русија Федерасијасы илә Азәрбајҗан арасында гаршылыгылы мүнәсибәтләрдә јени мәрһәлә ачыр.

Русија илә Азәрбајҗан арасында, рус вә Азәрбајҗан халглары арасында мүнәсибәтләрин тарихи бир чох әләмәт-дар һадисәләрлә сәчијләнер. Биз буну јүксәк гүјмәтләндиририк ки, тәхминән ики јүз ил әрзиндә бу дәвләттин тәркибиндә оларкән Азәрбајҗан халгы илә рус халгы арасында хош мүнәсибәтләр јаранмышдыр вә бу мүнәсибәтләр сых достлуга чеврилмишдир. Бир дәвләттин тәркибиндә кечмишдә чар империјасында, сонра да Советләр Иттифагынын тәркибиндә биркә һәјатын кедишиндә Азәрбајҗан халгынын әлдә етдији наиліјјәтләри биз Азәрбајҗанда јүксәк гүјмәтләндиририк. Бизим үчүн ән бөјүк әһәмийјәти олан одур ки, рус мәдәнијјәтинин тә'сири алтында Азәрбајҗанда дүнјәви һәјат тәрзинин хүсусијјәтләри мејдана кәлмәјә башламышдыр. Азәрбајҗанлылар Русијада тәһсил алырдылар, онлар сонрадан, өз халгынын маарифчиләри олмуш вә милли дирчәлиш үчүн, елмин, тәһсилин, мәдәнијјәтин, инчәсәнәтин инкишафы үчүн чох ишләр көрмүшләр. Өтән јүзилик әрзиндә Азәрбајҗанда олдуҗча бөјүк дәјишикликләр баш вермишдир. Тәһсил сәһәси кенишлән-

миш, али тәһсил, елми тәдғигат мүнәссисәләри тәшкил едилмиш вә бир чох диқәр ишләр кәрүлмүшдүр. Бүтүн бунлары рус халғынын нүмәјәндәләринин, рус зијалыларынын, мәдәнијјәт хадимләринин, инчәсәнәт хадимләринин көмәји илә едә билмишди. Бунларын һамысы Азәрбајҗан халғынын үмүбәшәри дәјәрләрән, Авропа дәјәрләриндән бәһрәләнмәсиндә вә Азәрбајҗанда дүнјәви чөмијјәтин гурулмасында олдугча бөјүк рол ојнамышдыр. Өтән әср әрзиндә Азәрбајҗанда иғтисадийјатын, сәнәјенин, кәнд тәсәрүфатынын инкишафы, бүтүн һәјатын јенидән гурулмасы Русија илә, Русијадан, Русија мүтәхәссисләриндән алдығымыз көмәклә сых бағлыдыр. Јәгин Русијада буну гиймәтләндирирләр ки, Русијанын вә бүтүн Советләр Иттифағынын иғтисадийјатынын инкишафында, сәнәјенин инкишафында, сәнәјәләшдирмәдә Азәрбајҗан нефти өз ролуну ојнамышдыр. Биз иғтихарла дејирик ки, Азәрбајҗан нефтчиләри Русија Федерасијасынын вә о вахткы бүтүн Советләр Иттифағынын мүхтәлиф рекионларында бир чох нефт вә газ ја-тағларынын ашкара чыхарылмасынын фәал иштиракчылары олмушлар.

Бүтүн бунлар тарихин ајры-ајры фактларыдыр. Бу күн исә бизим үчүн ән башлычасы одур ки, Советләр Иттифағынын сугутундан сонра мүстәғил дәвләтләр јаранмыш вә Русија Федерасијасы өз суверенлијини елан едәрәк демократија, базар иғтисадийјаты принципләрини һәјата кечирмәјә, иғтисади, социал ислаһатлар апармаға башламышдыр. Бу, кечмишдә Советләр Иттифағынын тәркибинә дахил олмуш индики диқәр мүстәғил дәвләтләр үчүн нүмунә олмушдур. Биз буну јүксәк гиймәтләндиририк ки, Русија дәвләтин, ичтимаи һәјатын демократикләшдирилмәси, базар иғтисадийјатынын инкишафы, азадлыг-сөз азадлыгы, мөтбуат азадлыгы принципләринин бәргәрәр едилмәси јолу илә кедир. Бунлар Азәрбајҗанда да һәјата кечирилир. Бу просесләр биздә бир гәдәр мүрәккәб, чөтин кетмишдир. Биз һәләлик демократиянын инкишаф етдирилмәсинин, иғтисади ислаһатлар апарылмасынын, базар иғтисадийјаты принципләринин бәргәрәр олунамасынын һамар јолуна чыха билмишик.

Инди мүстәғил дәвләт олан Азәрбајҗан Русија Федерасијасы илә бүтүн саһәләрдә бәрабәр һуғуғлар әсасында сых достлуғ мүнәсибәтләри сахлајыр вә әмәкдашлығ едир. Бу, һәјатда, Русија илә Азәрбајҗан арасында мүнәсибәтләрин бөјүк тарихиндә јени мәрһәләдир. Бу, һеч дә садә олмајан, мүрәккәб јолдур. Биз һамымыз бу дөврүн чөтинликләринә мө'руз галмышығ. Лакин бунунла јанашы, бу чөтинликләр бүтүн саһәләрдә даһа сых әмәкдашлығ етмәк, әлағәләри мөһкәмләндирмәк, гаршылығлы мүнәсибәтләри дәринләшдирмәк вә кенишләндирмәк зәрурәтини гаршыја чыхарыр.

Бүжүнкү данышығлар вә имзаланмыш сәнәдләр дә ајдын көстәрир ки, биз доғру јолдајығ вә әмәкдашлығымыз даһа да инкишаф етдирмәк, Русија Федерасијасы илә Азәрбајҗан арасында достлуғу мөһкәмләтмәк јолу илә кедирик. Русија президентинин вә Азәрбајҗан Президентинин имзаладығлары Бақы бәјаннамәси бөјүк әһәмийјәтә маликдир. Бәјаннамәдә гаршылығлы мүнәсибәтләримизин јени принципләри өз әксини тапмышдыр, башлычасы исә, о, Русија Федерасијасы илә Азәрбајҗан арасында стратеги тәрәфдашлығ принципләринин јени сәвијјәјә чыхмасыны шәртләндирир. Биз бу сәнәди јүксәк гиймәтләндирир вә һесаб едирик ки, о, мүнәсибәтләримизин даһа да кенишләнмәси вә дәринләшмәси үчүн зөминдир. Имзаланмыш сәнәдләр арасында Хәзәр дәнизиндә әмәкдашлығ һағтында биркә бәјанатын чох бөјүк әһәмийјәти вар. Бу, һәр бир өлкәнин милли мөнафәләринә гејд-шәртсиз риәјәт едилмәси әсасында бүтүн Хәзәрјаны дәвләтләрин әмәкдашлығы үчүн јол ачыр. Иғтисади характерли диқәр сәнәдләрин дә бизим үчүн әһәмийјәти бөјүкдүр. Ән башлычасы исә һөрмәтли Владимир Владимировичлә өлкәләримизин гаршылығлы мүнәсибәтләри илә бағлы, демәк олар, бүтүн мәсәләләр барәсиндә, рекионумуза вә бәјнәлхалғ һәјата аид бүтүн мәсәләләр барәсиндә тәкбәтәк сөһбәтимиздир. Бөјүк мөмнушулуғла демәк истәјирәм ки, биз мөвгеләрин, бахышларын ујғун кәдјинин, гаршылығлы алашма олдугуну, ән башлычасы исә, әмәкдашлығымыз даһа да дәринләшдирмәк вә инкишаф етдирмәк, достлуғумузу мөһкәмләтмәк арзусу олдугуну ашкара чыхардығ.

Гафгазда проблемләримиз чоһдур. Бу мәсәлә данышыгла-рымызда хусуси јер тутурду. Әлбәттә, Гафгаздакы бүтүн проблемләрин бизим үчүн әһәмијјәти вар, о мә'нада ки, бизә динч Гафгаз кәрәкдир. Гафгазын бүтүн өлкәләриндә ичтимаи-сијаси вәзијјәтин сабит олмасы, Гафгаз өлкәләринин өз араларында лазыми сәвијјәдә әмәкдашлыг етмәси кәрәкдир. Лакин Ермәнистанла Азәрбајҗан арасында мүнәгишәнин-Дағлыг Гарабағ мүнәгишәсинин һәлли бизим үчүн, Азәрбајҗан үчүн сон дәрәчә бөјүк әһәмијјәтә маликдир. Бу мүнәгишәдән бүтүн Гафгаз әзаб-әзијјәт чәкир, ондан Азәрбајҗан әзаб-әзијјәт чәкир, ондан Ермәнистан әзаб-әзијјәт чәкир. О, режонумузун иттисадијјатынын инкишафында бир чоһ имканларымыздан истифадә едилмәсини ләнкидир. Русија бу проблемлә мүнәгишәнин лап башлангычындан мөшғул олур. Һәлә 1992-чи илдә АТӘТ-ин Минск групу јарадылмаздан әввәл Русија бу проблемлә мөшғул олмушдур. Бүтүн дөвр әрзиндә Русија бу просесин иштиракчысыдыр. Үстәлик, артыг нечә илләрдир ки, о, Америка Бирләшмиш Штатлары вә Франса илә бирликдә АТӘТ-ин Минск групунун һәмсәдридир.

Бу күн биз мүнәгишәнин динчликлә низама салынмасы мәсәләсини музакирә етдик. Биз сүлһ мөвгеләриндә, Гафгазда сүлһүн бәргәрә едилмәси мөвгеләриндә, Ермәнистанла Азәрбајҗан арасында сүлһүн бәргәрә олмасы мөвгеләриндә гәти шәкилдә дајанмышыг. Әлбәттә, бүтүн бејнәлхалг һүтуг нормаларына, хусусән әрази бүтөвлүјү вә сәрһәдләрин позулмазлыгы принципинә әмәл едилмәси шәрти илә. Одур ки, бу күн имзаладығымыз сәнәд чоһ мүһүмдүр, орада һәмин принципләр өзүнүн там әксини тапмышдыр.

Ермәнистан-Азәрбајҗан мүнәгишәсинин һәллиндә Русијанын ролуна биздә, Азәрбајҗанда бөјүк үмидләр бәсләјирләр. Мән бөјүк мәмнулуғ һисси илә демәк истәјирәм: бу күн Владимир Владимирович мөтбуат конфрансында бөјән етди ки, Русија өз сә'јләрини күчләндирмәји лазым билир, Русија бу мәсәләнин сүлһ јолу илә һәлли мөвгеләриндә гәти шәкилдә дајанмышдыр. Ачығыны десәк, бу, үмид вә инам јарадыр ки, һәмин мәсәләни һәлл етмәк, өзү дә тезликлә һәлл етмәк олар.

Биз баша дүшүрүк ки, бу, мүрәккәб мүнәгишәдир. Гаршылыгы күзәштләр лазымдыр. һесаб едирик ки, бу күзәштләр һәм Ермәнистан тәрәфиндән, һәм дә Азәрбајҗан тәрәфиндән олмалыдыр. Русија бејнәлхалг һәјатда, Гафгазда, өлкәләримизин һамысында бөјүк нүфуза маликдир вә шүбһәсиз, бу проблемин арадан галдырылмасында һәлледи-чи рол ојнаја биләр. Биз бу үмидлә јашајырыг вә јашајачағыг. Үмидварыг ки, мүнәгишә сүлһ јолу илә арадан галдырылачағ, Ермәнистан силаһлы гүвәләри тәрәфиндән ишғал олунмуш торпағлар азад едилчәк, бир милјон гачғын өз доғма торпағларына гајыдачағ вә Азәрбајҗанла Ермәнистан арасында сүлһ јараначағдыр.

Биз билирик ки, Русијада да олдугча чоһ проблем вар, Советләр Иттифагынын сүтуғундан сонра узун мүддәт Русијада һәјат рәван олмамышдыр. Чәтинликләр, проблемләр олмушдур. Биз, мүстәгил дөвләтләр,-мән Азәрбајҗаны вә кечмишдә Советләр Иттифагынын тәркибинә дахил олмуш индики дикәр мүстәгил дөвләтләри нәзәрдә тутурам,-һәмишә Русијаны әсас кәтүрмүшүк вә бу илләр әрзиндә дә әсас кәтүрмүшүк. Биз Азәрбајҗанда һәмишә һесаб етишик вә һесаб едирик ки, Русијанын иттисади вә социал инкишафынын јүксәк сәвијјәси, Русија Федерасијасынын сабитлији, ислаһатларын уғурла апарылмасы вә Русијанын уғурлу харичи сијасәти тәкчә Русија үчүн дејил, ону әһәтә едән өлкәләр үчүн, о чүмләдән Азәрбајҗан үчүн дә бөјүк әһәмијјәтә маликдир.

Бу күн биз Русијада кедән просесләри, мүсбәт просесләри бөјүк фәрәһ һисси илә мүшаһидә едирик. Русија Федерасијасы дөвләтчилијинин мөһкәмләnmәсиндән, сөһбәт терроризм, екстремизм, тәчавүзкар сепаратизм илә мүбариздән сөһбәт кедир. Бејнәлхалг мәсәләләрин һәллиндә Русијанын ролунун артмасындан сөһбәт кедир. Русија бөјүк өлкәдир. Онун чоһ бөјүк имканлары вар. Буна кәрә дә Русија хусусән мүасир дөврдә бир чоһ бејнәлхалг мәсәләләрин һәллиндә һағлы оларағ мүһүм рол ојнамалыдыр.

Демәлијәм ки, Русијада харичи сијасәтдә дә, дахили сијасәтдә дә, дөвләтчилијин мөһкәмләндирилмәсиндә дә баш

верән мүсбәт дәјишикликләр бизи бу мә'нада севиндирир. Русија президенти Владимир Владимирович Путинин бүтүн бунарда олдугча бөјүк ролу вар. Биз һамымыз көрүрүк вә бу, артыг реал бир фактыдыр ки, Владимир Владимирович Путин Русијанын президенти сечилдикдән сонра Русијада вә өлкәнин дахилиндә чох чидди вә сүр'әтли дәјишикликләр баш верир. Бејнәлхалг һәјатда да Русијанын симасы тамамилә башга шәкил алыр, о, тәбии олараг, бөјүк әһәмијәт кәсб едир.

Буна көрә биз алгышлајырыг ки, бу күн Русија Федерасијасында президент Владимир Владимирович Путин бүтүн чәмијјәти сых бирләшидирир, дәвләтчилији мөһкәмләндирир, динамик харичи сијасәт апарыр вә конкрет харичи сијасәт тәдбирләри һәјата кечирир.

Бир президент кими вә бир инсан кими Владимир Владимирович бөјүк рәғбәт бәсләјирәм. Шүбһәсиз ки, һәр бир инсанын өз мөвгеләри, өз рә'јләри вар. Владимир Владимирович Путин өзүнүн бүтүн фәалијјәти илә, бүтүн проблемләрә реалистчәсинә јанашмасы, өз сәдәлији илә, МДБ өлкәләри вә диқәр өлкәләрлә әдәләтли мүнәсибәтләр гурмага чалышмасы илә ғыса мүддәт әрзиндә бөјүк нүфуз газанмышдыр. О, Русијада да, бүтүн МДБ өлкәләриндә бөјүк нүфуз газанмышдыр. Артыг дүнјада да бөјүк нүфуз газанмышдыр.

Бир даһа демәк истәјирәм ки, Русијада вәзијјәтин сабитлији, иғтисадиијатын, социал сәһәнин инқишафы, Русијанын бејнәлхалг мөвгеләринин мөһкәмләнмәси Русијаны әһәтә едән бүтүн өлкәләр үчүн,-мән һәр шејдән әввәл өз адымдан, Азәрбајҗанын адындан данышырам,-бөјүк әһәмијјәтә маликдир. Бу баһымдан Владимир Владимирович ғыса мүддәт әрзиндә бүтүн лазыми кејфијјәтләри нүмајиш етдириши вә она көрә дә Русијада бөјүк нүфуз газанмышдыр. Хәтринизә дәјмәсин, һахын кечмишдә Русија рәһбәрлијинин нүфузу јүксәк дејилди. Әслинә галса, бу, мүхтәлиф просесләрин баш вермәсинин сәбәбләриндән бәлкә дә бири иди. Владимир Владимирович ғыса мүддәт әрзиндә нүмајиш етдирә билмишир ки, милләти, чәмијјәти нечә сых бирләшидирмәк олар, дәвләтчилији нечә мөһкәмләндирирмәк

олар вә уғурлу дахили вә харичи сијасәти нечә һәјата кечирмәк олар.

Биз килејләнирдик ки, Русија президентинин мүстәғил Азәрбајҗана индиједәк сәфәри олмајыбдыр, будур, артыг вахт чатмыш вә Русија президенти Владимир Владимирович Путин Азәрбајҗана кәлмишир. О, мүасир тәфәккүрә, мүасир бахышларә малик тамамилә јени рәһбәр типини тәчәсүм етдирир, ән башлычасы исә, бүтүн халгларә, бүтүн дәвләтләрә чох һөрмәтчил мүнәсибәт бәсләјир. Она көрә дә, Владимир Владимирович, Сиз Азәрбајҗанда бөјүк нүфуза маликсиниз вә дүнјада чох мөшһурлашмысыныз. Бу исә Русија Федерасијасынын даһа күчлү инқишафы үчүн зәминдирир вә әлбәттә, Русија илә Азәрбајҗан арасында мүнәсибәтләрин даһа да мөһкәмләнмәси вә кенишләнмәси үчүн олдуҗа бөјүк әһәмијјәтә маликдир.

Владимир Владимирович, бу күн Сиз мәни Русијаја рәсми сәфәрә дә'вәт етдиниз. Чоҗ сағ олун, тәшәккүр едирәм. Мән бу дә'вәтдән мүтләг истифадә едәчәјәм, үмумијјәтлә, Владимир Владимирович Русија президенти сечилдикдән сонра бизим чох көрүшләримиз, сәһбәтләримиз, чох данышығларымыз олмушдур, онлар узун илләр әрзиндә Русијанын рәһбәрләри илә бәлкә дә олмамышдыр.

Она көрә дә бу сәфәр бизим үчүн өнәмлидир, о, чоҗ бөјүк әһәмијјәтә маликдир. Өлкәмизә кәлдијинизә көрә мән Сизә бир даһа вә јенидән тәшәккүр едирәм. Биз бир чоҗ мәсәләләри мұзакирә едә вә бир сыра сәнәдләр имзалаја билдик.

Мән Русија Федерасијасынын шәрәфинә, рус халғынын шәрәфинә, Азәрбајҗан илә Русија Федерасијасы арасында достлугун шәрәфинә, рус халғы илә Азәрбајҗан халғы арасында достлугун шәрәфинә, Русијанын лајигли президенти, Русија дәвләтинин башчысы һөрмәтли Владимир Владимирович Путинин шәрәфинә бәдә ғадырмағы тәклиф едирәм. Сағ олун!

Сонра Русија президенти Владимир Путин нитг сөјләди.

РУСИЈА ПРЕЗИДЕНТИ ВЛАДИМИР ПУТИНИН НИТГИ

-Чох һөрмәтли һејдәр Әлијевич!

Һөрмәтли достлар!

Ханымлар вә чәнаблар!

Азәрбајҗан Президенти јәгин ки, инди сағлыг демәди, нитг сөйләди вә рекиондакы бүтүн вәзијјәти мүфәссәл тәһлил етди, икитәрәфли мүнәсибәтләрә гижмәт верди. Биз һамымыз көрдүк ки, о, буну ә'ла, сәрбәст тәрздә, қағыздан охумадан етди, белә сәриштә тәчрүбәдә, илләр өтдүкчә газанылыр. Она көрә дә мән чәтин ки, белә чыхыш едә биләрәм. Лакин һәр һалда бир нечә кәлмә демәк истәрдим. Азәрбајҗанын гәдим мүдрик бир кәламыны бу күн бурада хатырламаг јеринә дүшәрди: Һәр шејин тәзәси, достун көһнәси.

Бир вахтлар өлкәләримизин халqlары дүзкүн тарихи сечим етмишләр вә ваһид дәвләт чәрчивәсиндә олмаг, Азәрбајҗан халqlына да чох шөј вермишдир. Азәрбајҗанын һәјагына рус мәдәнијјәтинин тә'сиринә верилән гижмәтә көрә Азәрбајҗан Президентинә тәшәккүр етмәк истәјирәм. Лакин мүбалиғәсиз демәк олар ки, бу тә'сир гаршылыглы олмушдур вә бу күн садәчә, салоһа бахмагла буну јәгин етмиш оларыг. Будур, мән Мүслүм Магомајевич сүфрә архасында көрүрәм. Онулла ким даһа чох фәхр едир?!-көркәмли инчәсәнәт хадимләри илә, әдәбијјат хадимләри илә һәр ики халqlын ејни дәрәчәдә фәхр етмәјә ихтијары вар. Биз тарихимизин јахшы вахтларында да, чох ағыр вахтларында да һәмишә бирликдә олмушуг. Фашизмә бирликдә галиб кәлмишик. Өтән әсрин чох ағыр сынагларына бирликдә синә көрмишик.

Бу күн рекионда да, елә бејнәлхалг мүнәсибәтләрдә дә һәлл едилмәмиш проблемләр һәгигәтән чохдур. Бу күн биз данышыглар заманы бу барәдә чох сөһбәт етдик, анчаг мән әминәм, бу проблемләр нә гәдәр мүрәккәб олса да, онлары һәлл етмәк мүмкүндүр. Бу проблемләри һәлл етмәк үчүн чош мәрәм оларса, оиларын һамысы һәлл едилә биләр. Биз

дәгиг билирик ки, Азәрбајҗан рәһбәрлијиндә дә, Русија рәһбәрлијиндә дә, рекионун дијкәр дәвләтләринин рәһбәрлијиндә дә чош мәрәм вар. Башга чүр ола да билмәз. Она көрә ки, биз һамымыз илк нөвбәдә өз халqlарымызын мәнәфеләри барәдә дүшүнмәлијик. Бу мәнәфеләр исә һәнки мүнәгаһшәли вәзијјәтләри арадан галдырмагы, һәм дә дәвләтләрәрасы мүнәсибәтләри узунмүддәтли тарихи перспектив үчүн мүсбәт сәпкидә гурмагы диктә вә тәләб едир.

Дәјә биләрәм ки, һәлә дә һәлл олунмамыш галан проблемләри мән өз үнваныма аид едирәм.

Лакин демәк истәјирәм ки, постсовет мөканындакы һеч дә бүтүн дәвләтләрдә Азәрбајҗанын бүкүнкү президентни кими белә тәчрүбәли, мүдрик адамлар дәрһал рәһбәрлијә кәлмәмишләр. Мәнә елә кәлир ки, бу, тәсадүфи дејилдир. Она көрә тәсадүфи дејил ки, бүтөвлүкдә постсовет мөканында да баш верән просесләр нә гәдәр мүрәккәб олса да, дәвләтләримизин халqlарынын тәләбләри бу мүнәсибәтләрдә мүсбәт нәтичәләр әлдә едилмәсинә јөнәлдилмишдир. Тәбии ки, онлар бу проблемләри һәлл етмәјә гадир олан инсанлары ирәли чөкирләр.

Мәһз буна көрә мән Азәрбајҗан Республикасы Президентинин шәрәфинә, Азәрбајҗан халqlынын шәрәфинә, Азәрбајҗан вә Русија халqlары арасында һәгигәтән достлугун шәрәфинә бадә галдырырам.

□

Сонра Азәрбајҗанын инчәсәнәт усталарынын иштиракы илә концерт олду.

□

Рәсми гәбулда Милли Мәчлисин сәдри Муртуз Әләскәров, Баш назир Артур Расизадә, Президентин Ичра Апаратынын рәһбәри Рамиз Мәһдијев, Азәрбајҗанын Москвадакы сәфири Рамиз Ризајев, Русијанын Бақыдакы сәфири Николай Рјабов, дијкәр рәсми шәхсләр иштирак едирдиләр.

РУСИЈА ПРЕЗИДЕНТИ ВЛАДИМИР ПУТИН БАКЫДАКЫ РУС ИЧМАСЫНЫН НУМАЈӘНДӘЛӘРИ ИЛӘ КӨРҮШМҮШДҮР

Јанварын 9-да Русија Федерасијасынын президенти Владимир Путин она ајрылмыш игәмәтһада рус ичмасынын Бақыда јашајан нумајәндәләри илә көрүшмүшдүр. Русија президенти Владимир Путин көрүшдә нитг сөйләмишдир.

РУСИЈА ПРЕЗИДЕНТИ ВЛАДИМИР ПУТИНИН НИТГИ

—Ахшамыныз хејир, әзиз достлар!

Сизинлә көрүшмәк, Совет Иттифагынын башына кәлән һадисәдән сонра сизин бурада нечә һөјәт сүрдүјүнүз, тәлејиниз барәдә вә гаршымызда дуран проблемләрин сәмәрәли һәлли үчүн нә етмәли олдуғумуз барәдә данышмағ имканына көрә чох шадам. Русија илә Азәрбајҗан арасында ән'әнәви мүнәсибәтләр вар, биз бу барәдә чох данышмышығ вә јерли рәһбәрлијин, Президент һөјдәр Әлијевич Әлијевин хидмәтләрини лазымынча гижмәтләндирмәк кәрәкдир. Бүтүн проблемләрә, о чүмлөдән дә арадан галдырылмамыш чәтинликләрә бахмајарағ, рус мөдәнијјәтинин горујуб сахламағ мүмкүн олан һиссәсини, рус дилини сахламағ үчүн республикада һәр һалда чох ишләр жүрүлмүшдүр. Әслиндә һеч бир мәктәб бағланмајыбдыр, әкәр бағланыбса да, бу, тәәсүф ки, кечмиш Совет Иттифагынын диқәр республикаларында олдуғу кими јәгин чох дејилдир. Мән билән, русдилли 14 мәктәб ишләјир, Славјан Университети фәалијјәт көстәрир, рус дилиндә кифәјәт гәдәр сәјдә гәзет, журнал нәшр едилир. Билирәм ки, ән әввәл әдәбијјәтлә тә'минат сарыдан проблемләр дә вар вә саир. Амма дејә биләрәм ки, биз өзүмүзлә, мәнчә, 30-35 мин дәрслик кәтирмишик.

Бөјүк Вәтән мұһарибәси ветеранларына гајғыја, о чүмлөдән дә мадди јардым көстәрилмәсинә, көрүнүр, даһа чох

диғтәт јетирмәк лазымдыр. Биздә мұәјјән мөбләғдә вәсәит ајрылыр, Русијада мұәличә, истираһәт үчүн бу ил 260 мин рубл ајрылмышдыр. Нә едилә биләр вә нә едилмәлидир-бу барәдә данышмағ олар вә биз данышмаға һазырығ.

Билирәм ки, виза режими тәтбиғинин мүмкүн перспективи сизләрдән чохуну нараһат едир. Һәр һалда, бу, Азәрбајҗанда јашајан руслар арасында да, үмүмијјәтлә, Азәрбајҗан чәмијјәтиндә дә мұзакирә олунар. Билдирмәк истәјирәм ки, бу мәсәлә күндәликдә дурмур. Нә һеч бир шәкилдә, нә дә һеч бир вариантда күндәликдә дејилдир, чүнки бир сыра һәлл олунмамыш проблемләрә бахмајарағ, биз Азәрбајҗанла иқитәрәфли мүнәсибәтләрин үмдә проблемләрини һәлл едә билирик вә виза режиминин тәтбиғинә һеч бир лүзүм жохдур. Биздә бу гәти тәдбир Күрчүстанла мүнәсибәтләрдә лазым олмушдур, о да ки анчағ милли тәһлүкәсизлији тә'мин етмәк мәгсәди илә. Күрчүстанла да һеч бир башга сәбәб вә ја һадисә жохдур.

Сизи нараһат едән, марағландыран бу вә диқәр мәсәләләри биз-мән вә һәмкарларым, харичи ишләр назирин, сәфир, Русија һөкүмәти сәдринин мұавини Виктор Борисович Христенко мұзакирә етмәјә һазырығ. Биз сизин гуллуғунуздајығ, бир даһа ахшамыныз хејир олсун.

***

Сонра Азәрбајҗан халғларынын “Содружество” һәм-рә'јлик чәмијјәтинин сәдри Елдар Горин чыхыш етди.

О, онларла көрүшмәјә разылығ вердијинә, көрүшмәк истәјинә көрә Азәрбајҗанда јашајан сојдашлары адындан Русија дәвләтинин башчысына миннәтдарлығны билдирди вә деди ки, Азәрбајҗанда јашајан сојдашлар Владимир Путинин президент сечилмәсинә бөјүк үмидләр бәсләјирләр. Чүнки Русијанын президенти вәзифәсиндә илк аддымларындан о, сојдашларын Русија дәвләти, онун мұхтәлиф идәрәләри тәрәфиндән гајғы вә диғтәт дүјмәси үчүн мүмкүн олан һәр шеји етмишдир.

Елдар Горин деди ки, мұхтәлиф милләтләрин нұмајәндәләринин өз милли мәдәнијјәтини инкишаф етдирмәк, рус дилини сахламағ үчүн Азәрбајҹанда јарадылмыш әлверишли зәмин бир инсанын-Һејдәр Әлијевин ады илә бағлыдыр. Бу мејл Һејдәр Әлијев республикаја һәлә илк дәфә рәһбәрлик етмәјә башладығы дөврдән бәри горунуб сахланылмағдадыр.

Халғ Чәһһәсинин һакимијјәти дөврүндә, мүәјјән радикализмин дүјүлдүғү дөврдә јарадылан “Содружество” чәмијјәти русдилли әһалинин хејли һиссәсини бирләшдирмишдир.

Көрүшдә Русија структурларынын сојдашларла иши күчләндирмәси барәдә төклифләр ирәли сүрүлдү.

Русија президенти Владимир Путин Азәрбајҹанда јашајан Русија вәтәндашларынын статусу һагғында вә Русијада јашајан Азәрбајҹан вәтәндашларынын статусу һагғында мұғавилә һазырланмасына тәрәфдар олдүғуну билдирди.

ШӘҺИДЛӘРИН ХАТИРӘСИНӘ ЕЪТИРАМ

Јанварын 10-да Русија Федерасијасынын президенти Владимир Путин вә ону мұшајиәт едән шәхсләр Шәһидләр Хијабаныны зијарәт етмиш, Азәрбајҹанын азадлығы, суверенлији вә әрази бүтөвлүјү уғрунда чанларындан кечмиш чәсур оғул вә гызларымызын хатирәсини јад етмишләр.

Русија дөвләтинин башчысы шәһидләрин хатирәсинә еһтирам әләмәти оларағ Әбәди Мәш’әлин өнүнә әклил гојмушдур.

Русија Федерасијасынын вә Азәрбајҹанын дөвләт һимнләри сәсләнмишдир.

Русија Федерасијасынын президенти Владимир Путин Шәһидләр Хијабанынын фәхри гонағлар китабына үрәк сөзләрини јазмышдыр: “Азәрбајҹанын гәһрәманларынын хатирәси әбәдидир”.

Мәрәсимдә Азәрбајҹанын Баш назири Артур Расизадә, Русија Федерасијасынын өлкәмиздәки сәфири Николај Рјабов, Азәрбајҹанын Русијадакы сәфири Рамиз Ризајев вә ди-кәр рәсми шәхсләр иштирак етмишләр.

РУСИЈА ПРЕЗИДЕНТИ ВЛАДИМИР ПУТИН АЗӘРБАЈҹАН ПАРЛАМЕНТИНДӘ

Јанварын 10-да Русија Федерасијасынын президенти Владимир Путин Азәрбајҹан Республикасы Милли Мәчлисинин сәдри Муртуз Әләскәровла көрүшмүшдүр.

Спикер дост өлкәнин рәһбәрини Азәрбајҹан Парламентиндә саламламасына шад олдугуну вурғулајараг, республикамызын Президенти Һејдәр Әлијевин дә'вәтини гәбул едиб өлкәмизә кәлдијинә көрә она тәшәккүрүнү билдирди.

Милли Мәчлисин сәдри деди ки, Русија илә Азәрбајҹан арасында гәдим вә зәнкин тарихи олан мүнәсибәтләр өлкәмиз мүстәгиллик газандыгдан сонра суверенлијә, әрази бүтөвлүјүнә һөрмәт, бир-биринин дахили ишләринә гарыш-мамаг әсасында инкишаф едир.

Муртуз Әләскәров ики өлкәнин парламентләрарасы әләгәләриндән данышараг билдирди ки, Азәрбајҹанын Милли Мәчлиси илә Русијанын Дөвләт Думасы арасында достлуг мүнәсибәтләри јаранмышдыр. Парламентләрарасы достлуг гурулары ганунверичилик тәчрүбәсинин өјрәнилмәсиндә мүһүм рол ојнајырлар.

Парламентин сәдри Дағлыг Гарабағла бағлы Ермәнистан-Азәрбајҹан мүнагишәсинин динчликлә низама салынмасы мәсәләләринә дә тохунду вә әмин олдугуну сөјләди ки, АТӘТ-ин Минск гурунун һәмсәдри олан Русија бу проблемин тезликлә һәлли үчүн бүтүн сә'јләрини көстәрәчәкдир.

Русија Федерасијасынын президенти Владимир Путин гонагпәрвәрлијә көрә миннәтдарлығыны билдирәрәк нәзәрә чарпдырды ки, Русија рәһбәрлији Азәрбајҹанла сијаси, игтисади, мөдәни мүнәсибәтләрин инкишафына бөјүк әһәмијјәт верир. О, Азәрбајҹан Президенти Һејдәр Әлијев илә апардыгы данышыгларын нәтичәләриндән разы галдығыны сөјләди вә деди ки, сәфәрин кедишиндә имзаланмыш сә-

нәдләр икитәрәfli мүнәсибәтләрин даһа да дәринләшмәсинә јени тәкан верәчәкдир.

Сәһбәт заманы гаршылыглы мараг доғуран мәсәләләр барәсиндә фикир мубадиләси апарылды.

Азәрбајҹанын Баш назири Артур Расизадә, Милли Мәчлис сәдринин биринчи муавини Ариф Рәһимзадә, Парламент сәдринин муавини Зијәфәт Әскәров, Русија Федерасијасынын өлкәмиздәки сәфири Николај Рјабов вә дикәр рәсми шәхсләр иштирак едирдиләр.

МИЛЛИ МӘЧЛИСИН ДЕПУТАТЛАРЫ ИЛӘ КӨРҮШ

Јанварын 10-да Русија Федерасијасынын президенти Владимир Путин Милли Мәчлисин депутатлары илә көрүшмүшдүр.

Азәрбајҗан Парламентинин депутатлары али гонағы һәрәтли алғышларла гаршыладылар. Көрүшү Милли Мәчлисин сәдри Муртуз Әләскәров ачды.

МИЛЛИ МӘЧЛИСИН СӘДРИ МУРТУЗ ӘЛӘСКӘРОВУН Ч Ы Х Ы Ш Ы

-Русија Федерасијасынын һөрмәтли чәнаб президенти! Милли Мәчлисин һөрмәтли депутатлары вә гонағлары! Ханымлар вә чәнаблар!

Һөрмәтли Владимир Владимирович, илк нөвбәдә, ичәзә верин, Азәрбајҗан Республикасынын Милли Мәчлисиндә Парламентин үзвләри адындан, шәхсән өз адымдан Сизи үрәкдән саламлајым.

Биз өлкәмизә Сизин сәфәриниз һагғында мә'луматы бәјүк разылыг һиссилә гаршыладыг. Бу һадисәнин әһәмийјәти ондадыр ки, һәмин сәфәр, Русија Федерасијасы башчысынын Азәрбајҗана илк рәсми сәфәридир. Биз әминик ки, јени әсрин башлангычында һәјата кечирилән бу сәфәр достлуг мүнәсибәтләримизин мөһкәмләнмәсиндә, дәринләшмәсиндә јени мәрһәләдир. Бу, өз нөвбәсиндә, Азәрбајҗан-Русија мүнәсибәтләринин инкишафында мүһүм дөвр олачагдыр.

Азәрбајҗанла Русијаны тарихән ән'әнәви мүнәсибәтләр, достлуг мүнәсибәтләри бағлајыр. Әлкәләримизин президентләринин сијаси мүдриклији сәјәсиндә инди бу мүнәсибәтләр гаршылыглы сурәтдә фајдалы вә бәрәбәрһүгүтлу әмәкдашлыг әсасында гурулур ки, бу да халғларымызын үм-

дә мәнәфеләринә ујғундур. Јүксәк сәвијјәдә көрүшләр Азәрбајҗанла Русија арасында мүнәсибәтләрин инкишафында вә кенишләнмәсиндә хүсуси рол ојнајыр. Азәрбајҗан Республикасынын Президенти чәнаб Һејдәр Әлијевин һәлә 1997-чи илин ијулунда вә 2000-чи илин јанвар, ијун, август ајларында Русијаја сәфәрләринин әһәмийјәтини нәзәрә чарпдырмаг истәјирәм. Һәмин сәфәрләр заманы икитәрәfli мүнәсибәтләрин әсас истигамәтләри, гаршылыглы мараг доғуран рекионал, глобал проблемләр музакирә едилмиш вә бир сыра мүһүм дөвләтләрарасы вә һөкүмәтләрарасы сазишләр имзаланмышдыр.

Милли Мәчлисин һөрмәтли депутатлары, сизә мә'лумат вермәк истәјирәм ки, дүнән Русија Федерасијасы илә Азәрбајҗан Республикасы арасында, президентләримиз арасында данышыгларда бир сыра јени дөвләтләрарасы вә һөкүмәтләрарасы сазишләр, о чүмләдән Бақы бәјаннамәси вә ики президентин биркә бәјанаты имзаланмышдыр. Әлкәләримиз арасында имзаланмыш бүтүн бу сазишләр, шүбһәсиз, кәләчәкдә әмәкдашлыгымызын мөһкәмләнмәсинә, дәринләшмәсинә, ики халғын јахынлашмасына көмәк едәчәк, һабелә онларын һәртәрәfli инкишафынын тә'минатчысы олачагдыр.

Һөрмәтли Владимир Владимирович, Азәрбајҗан Президенти чәнаб Һејдәр Әлијевин рәһбәрлији илә өлкәмиздә кениш миғјаслы сијаси, сосиал, игтисади вә һүгүтн ислаһатлар уғурла һәјата кечирилир, бу ислаһатлар һүгүтн, демократик вә дүнјәви дөвләт гурулмасы үчүн мөһкәм базаны тә'мин едир.

Азәрбајҗанын Милли Мәчлисинә-республиканын али гунверичилик органына сон сечкиләр буна әјани мисалдыр. Сечкиләрин кедишини бир чох бейнәлхалғ тәшкилатларын вә дөвләтләрин нүмәјәндәләри, о чүмләдән Русија Федерасијасы Федерал Мәчлисинин үзвләри мушаһидә едирдиләр.

Мушаһидәчиләрин үмуми рә'ји белә иди ки, Азәрбајҗанда кечирилмиш сечкиләр чәмијјәтин демократикләшдирилмәси јолунда ирәлијә доғру даһа бир адым олмушдур. Ла-

кин республиканын мүстәгиллијинин мөһкәмләnmәси јолунда чох бөјүк наилијјәтләрлә јанашы, гоншу Ермәнистан тәрәфиндән Азәрбајҗан әразисинин 20 фаизинин ишғал едилmәси, он илдән артыгдыр чадыр шәһәрчикләриндә ағыр вә дөзүлмәз шәрантдә јашајан бир милјондан чох гачгынын олмасы илә әлагәдар өлкәмиз бөјүк чәтинликләрлә гаршылашмышдыр. Вәзијјәти мүрәккәбләшдирән бир дә будур ки, БМТ Тәһлүкәсизлик Шурасынын дөрд гәтнамәсини, Ермәнистан гошунларынын Азәрбајҗан әразисиндән гејд-шәртсиз чыхарылмасыны, Азәрбајҗан Республикасынын әрази бүтөвлүјүнүн вә сәрһәдләринин тохунулмазлыгынын бәрпа олунмасыны тәләб едән АТӘТ-ин вә диқәр бејнәлхалг тәшкилатларын гәрарларына Ермәнистан индијәдәк мөһәл гојмур.

Азәрбајҗан рәһбәрлији Русија Федерасијасынын һәмсәдрләрдән бири олдугу АТӘТ-ин Минск групу чәрчивәсиндә бу мүнәгишәнин сүлһ јолу илә һәлли үчүн һәр шеј етмәк әзминдәдир. Бунула әлагәдар биз Дағлыг Гарабаг мүнәгишәсинин динчликлә низама салынмасы просесиндә Русијанын ролунун фәаллашдырылачағына бөјүк үмидләр бәсләјир вә үмид едирик ки, чәнаб президент, Сизин сәфәриниз һәммин проблемин әдаләтли һәлли ишиндә мүһүм тәкан олачагдыр.

Мүстәгил Дөвләтләр Бирлијинин фәал үзвү кими Азәрбајҗан МДБ-нин үзвү олан бир дөвләтин-Ермәнистанын биријин үзвү олан диқәр дөвләтә-Азәрбајҗана гаршы әрази идиалары ирәли сүрмәсини, онула мүһарибә вәзијјәтиндә олмасыны гејри-нормал һал һесаб едир. Сөз јох ки, бу, һәммин бејнәлхалг тәшкилатын нүфузуна чох бөјүк зијан вурур.

Һөрмәтли чәнаб президент, дөвләтләримизин парламентләри арасындакы сых әлагәләр икигәрәфли мүнәсибәтләрин инкишафында өнәмли рол ојнајыр, бунула да онлар Азәрбајҗан-Русија мүнәсибәтләринә бөјүк төһфә верирләр. Парламентләримиз арасында артан әлагәләр гәнуверичилик саһәсиндә тәчрүбә мүбәдиләсинин фәаллаш-

масына көмәк едир. Бу јахынларда јарадылмыш Азәрбајҗан-Русија депутат ишчи групу да Азәрбајҗан Республикасынын Милли Мәчлиси илә Русија Федерасијасынын Федерал Мәчлиси арасында парламент әлагәләринин инкишафында, кенишләnmәсиндә мүһүм рол ојнајыр.

Өлкәләримиз арасында парламентләрарасы мүнәсибәтләр Мүстәгил Дөвләтләр Бирлији чәрчивәсиндә, һабелә Русија Федерасијасынын вә Азәрбајҗан Республикасынын иштирак етдикләри диқәр бејнәлхалг тәшкилатлар чәрчивәсиндә угурула инкишаф едир вә бундан сонра да инкишаф едәчәкдир.

Һөрмәтли Милли Мәчлис үзвләри, инди исә, ичәзәнизлә, Русија Федерасијасынын президенти чох һөрмәтли чәнаб Владимир Владимирович Путинә сөз верим.

РУСИЈА ПРЕЗИДЕНТИ ВЛАДИМИР ПУТИНИН Ч Ы Х Ы Ш Ы

-Һөрмәтли чәнаб сәдр!

Һөрмәтли депутатлар!

Әзиз достлар!

Илк нөвбәдә, ичәзә верин, өлкәнизә кәлмәк дөвәтинә көрә вә бу күн бурада, өлкәнизин Парламентиндә, сизин гаршынызда, Азәрбајҗан халгынын елчиләри гаршысында чыхыш етмәк имканына көрә Азәрбајҗан Республикасынын Президентинә вә бүтүн Азәрбајҗан халгына миннәтдарлыгымы билдирим. Мән сизи Парламентә сечилмәјиниз мүнәсибәтилә, спикери исә бу јүксәк вәзифәјә тәқрар сечилмәси мүнәсибәтилә тәбрик етмәк истәјирәм.

Биз Азәрбајҗана өз сәфәримизи вә республиканын рәһбәрлији илә данышыглары өлкәләримиз арасында мүнәсибәтләрин јени мәрһәләсинә доғру мүһүм адым кими гүјмәтләндиририк. Конструктив тәрәфдашыгымызын вә гаршылыгы фәалијјәтимизин даһа јүксәк сәвијјәси бу ады-

мын башлыча мәзмуну олачагдыр. Данышылар заманы Һејдәр Әлијевич Әлијев илә биз нәинки јығылыб галмыш мәсәләләри арадан галдырмаға, һәм дә, башлыча олараг, диалогумузу бүтүн сәһәләрдә икитәрәфли әмәкдашлығын дәринләшдирилмәсинә јөнәлтмәјә чалышдыг.

Гафгазда тәһлүкәсизлијин тә'мин олунмасы вә әмәкдашлығын инкишаф етдирилмәси принципләри һаггында Русија Федерасијасы вә Азәрбајҗанын имзаладыглары Бақы бәјаннамәси бу мәгсәдә чаваб верир.

Инди даһа сәмәрәли гаршылыгы фәалијјәт үчүн һакимијјәтин бүтүн пилләләрини, бүтүн әләгәдар ичтимаи тәшкилатлары, илк нөвбәдә, өлкәләримизин али ганунверичилик органларыны, бүтүн депутат корпусуну ишә чәлб етмәк вачибдир.

Тәәссүф ки, сон илләр Русија-Азәрбајҗан парламент әләгәләри аз интенсив олмушдур. Һалбуки мүнәсибәтләримизин бир чох чәһәтләриндә парламентләр үчүн дә јер вар. Биз бир аз әввәл Азәрбајҗан Парламентинин рәһбәрлији илә көрүшдә бу барәдә данышдыг. Бу мәсәләдә сизин сөзүнүз зәруридир вә һеч бир шүбһә јохдур ки, чох-чох санбаллыдыр. Зәннимчә, өлкәләримизин парламентләриндә јарадылмыш гејри-формал "достлуг груплары" апарычы рол ојнамалыдыр. Әлбәттә, илк нөвбәдә игтисади әләгәләрин даһа јүксәк сәвијјәси сизинлә бирликдә гәдәм гојдугумуз икитәрәфли мүнәсибәтләрин јени мәрһәләсинә ујгун олмалыдыр. Бурада өнчүл истигамәтләр сырасына тичарәт дөвријјәсинин һәчмини артырмаг, игтисадијјәтин мүхтәлиф сәһәләриндә әмәкдашлығы инкишаф етдирмәк дә дахилдир.

Өтән ил Русија-Азәрбајҗан тичарәт дөвријјәсинин һәчми чәми 300 милјон доллар олмушдур. Бу, гаршылыгы мәнәфеләримизә ашкар сурәтдә ујгун дејил, реал имканларымыза ујгун дејил, һәрчәнд ки, Русија Азәрбајҗанын тәрәфдашлары арасында биринчи јери тутур. Буна бахмајараг, үмуми сәвијјә һәр һалда јүксәк дејилдир.

Вәзијјәт дүзәлдилә биләр вә дүзәлдилмәлидир. Зәннимчә, бу сәһәдә һәр ики дөвләтин парламентләри үзвләринин дә дәстәји-һәм сизин дәстәјиниз, һәм дә русијалы һәмкарларынызын дәстәји көрәкдир. Јени норматив-һүгути актларын көмәји илә биз харичи игтисади әләгәләрин тарифләр вә веркиләр бахымындан тәнзимләnmәсини ујгунлашдыра, әсәссыз көмрүк сәдләрини вә әләвә рүсумлары арадан галдыра биләрдик. Бир сөзлә, һәр ики дөвләтин тәсәррүфат субъектләри үчүн әлверишли зәмин јаратмаг мүмкүндүр.

Русија јаначаг-енержетика комплексинин бүтүн сәһәләриндә Азәрбајҗанла сых әмәкдашлыға һазырдыр, јатагларын ишләнилмәсиндә иштирак етмәјә, дахили истехлак үчүн нефт алмаға вә ихрач үчүн өзүнүн бору көмәрләриндән вә нәглијјәтиндан истифадә олунмасына һазырдыр. Русијадан Азәрбајҗана тәбии газ көндөрилмәси мәсәләсини чох перспективли һесаб едирәм. Бизим арамызда 2001-чи илин сонунадәк мұвафиг мұгавиләләр бағланмышдыр. Дүнән биз Русијанын "ЛУКойл" ширкәти илә Азәрбајҗан Республикасынын Дөвләт Нефт Ширкәти арасында бу сәһәдә даһа бир чох мұһүм сазиш имзаладыг. Сәрмајәләрин үмуми һәчми 250 милјон доллар олан бу сазиш 25 ил мүддәтинә нәзәрдә тутулмушдур.

Малијјә вә банк структурларынын хәтти илә, сәрмајә ләјиһәләри үзрә, мүштәрәк мүәссисәләр вә диқәр тәсәррүфат бирликләри јарадылмасында әмәкдашлыг гаршылыгы фәалијјәтимизин мұһүм чәһәтидир.

Әқәр сәрһәдјаны әмәкдашлығы, Русија Федерасијасы субъектләринин Азәрбајҗанла бирбаша игтисади әләгәләрини кенишләндирсәк, сәмәрә анчаг артар. Тәсадүфи дејил ки, нұмајәндә һеј'әтимизин тәркибиндә Русија Федерасијасы рекионларынын лидерләри дә вардыр. Булар Дағыстаны Дөвләт Шурасынын сәдри вә Һәштәрхан вилајәтинин губернаторудур.

Өтән илин сонунадәк Русија рекионлары илә ошларын

Азәрбајҗандакы тәрәфдашлары арасында игтисадијјат, тичарәт, елм вә мәдәнијјәт сәһәсиндә әмәкдашлыг һаггында 26 сазыш имзаланмышдыр. Русијанын 70-дән чох республика вә вилајәтинин мүүссисәләри өлкәнизин харичи игтисади тәрәфдашлары олмушдур.

Биз икитәрәfli һәрби әлагәләрин узунмүддәтли әсасда инкишаф етдирилмәсинә дә тәрәфдарыг. Ајрыча нәзәрә чарпдырмаг истәјирәм ки, бу сәһәдә әмәкдашлыг да һәр ики дәвләтин мәнәфәләринә ујғундур вә үчүнчү өлкәләрә гаршы јөнәлдилмәјибдир. Сон вахтлар һәрби әмәкдашлыгын инкишафында мүүјјән мүсбәт әрәлиләјишләр әмәлә кәлмишир. Биз бу мүнәсибәтләри кәләчәкдә дә инкишаф етдирәчәјик.

Биз икитәрәfli мүнәсибәтләримиздә Русија Федерасијасы илә Азәрбајҗан Республикасы арасында достлуг, әмәкдашлыг вә гаршылыглы тәһлүкәсизлик һаггында 1997-чи ил 3 ијул тарихли мугавиләјә әсасланырыг. Ики өлкә арасында гаршылыглы фәалијјәтин бүнөврәсини мәһз бу сәнәд гојмушдур. Бунунла јанашы, биз бу фикирдәјик ки, мүнәсибәтләримизин мугавилә-һүгүти базасыны инкишаф етдирмәк ләзымдыр вә бу, мүмкүндүр.

Азәрбајҗан Республикасынын әразисиндә даими јашајан Русија Федерасијасы вәтәндашларынын вә Русија әразисиндә даими јашајан сизин өлкәнизин вәтәндашларынын статусу һаггында мугавиләни артыг јахын вахтларда бағламаг вачибдир. Һесаб едирик ки, бу вәтәндашлар нәинки Русија вә Азәрбајҗан чәмијјәтләринин тәркиб һиссәләридир, һәм дә дост халгларымызын јахынлашмасы просесинин доғрудан-доғруја биләваситә фәал иштиракчыларыдыр. Мәнә елә кәлир ки, сизин комәјинизлә биз Азәрбајҗан Президентинин Русија Федерасијасына гаршыдакы сәфәри заманы бу сәнәдин имзаланмасына наил ола биләрик. Дүнән мән һәјләр Әлијевичи Русијаја сәфәрә дә вәт етдим. Бу дә вәт гәбул олунду. Биз сазыши онун Русијаја сәфәринә дәк һазырлајачагыг.

Биз мәдәни вә елми дипломатијаны, тәһсил хәтти үзрә әлагәләри кенишләндирмәјә борчлујуг. Һәр шејдән чох мәһз гуманитар әлагәләр инсанлары јахынлашдырыр, бир-биринә е'тимады мөһкәмләндирир. Бизим бу сәһәдә дә чох кениш фәалијјәт мејданымыз вар. Јери кәлмишкән, русијалы һәмкарларымызын вә диқәр МДБ өлкәләриндәки тәрәфдашларымызын диғәтәнин чәлб едиб демәк истәјирәм ки, бу күн мән бизә дост олан өлкәнин-Азәрбајҗанын Парламентиндә рус дилиндә тәрчүмәсиз чыхыш етмәк имканына маликәм. Бу, Азәрбајҗан рәһбәрлијинин сон илләрдә апардыгы сијасәтин нәтичәсидир. Бу да чидди нәтичәдир.

Еколокија, Гафгазын вә Хәзәрјаны рекионун тәбиәтинин мугафизәси сәһәсиндә, технокен гәзаларын вә тәбини фәләкәтләрин нәтичәләринин арадан галдырылмасында әмәкдашлыгымыз бизим үмуми диғәтәнимиздәдир. Республиканызда бу јахынлардакы фачиәли һадисәләрлә, зәлзәлә илә әлағадир бир даһа башсағлыгы верирәм. Билдијиниз ки, бизимлә бирликдә гуманитар јардым кәтирмиш тәјјарә кәлмишир. Биз бу јардымы зәлзәләдән зәрәрчәкәнләрә вермәк истәрдик.

Һөрмәтли депутатлар!

Хәзәр проблеми үзәриндә ајрыча дајанмаг истәјирәм. Хәзәр дәнизиндә әмәкдашлыг һаггында Русија вә Азәрбајҗанын биркә бәјанаты индики сәфәрин кедишиндә чох мүһүм разылашмадыр. Бу бәјанат Хәзәр барәдә мөвгеләримизин јахынлашдыгыны әкс етдирилмишир. Русија вә Азәрбајҗан, илк нөвбәдә, бир-биринин гануни марағларынын әдаләтли шәкилдә нәзәрә алынмасы мөвгеләриндән, Хәзәрни минерал вә биоложи еһтијатларынын истифадәси сәһәсиндә сәһилјаны дәвләтләр арасында гаршылыглы сурәтдә фәјдалы әмәкдашлыгын кенишләндирилмәсинә тәрәфдардырлар.

Зәнинимизчә, кәмичилијин вә балыгчылыгын индики рејимләри, кәмиләрин гејри-Хәзәр өлкәләринин бајрағлары аттында үзәмәси үзәриндә гадаға Хәзәр дәнизинин јени һү-

гути статусу мөјҗән едилән вахтадәк гүввәдә галмалыдыр. Бунунла јанашы, биз Хәзәр дәнизинин һүгути статусу һаггында конвенсија үзрә бештәрәфли данышыглар просесинин чанландырылмасына көмәк етмәјә һазырыг. Мән артыг дүнән дедим, биз чохтәрәфли әсасда разылыға кәлмәјинчә, икитәрәфли әсасда әмәкдашлығы ирәлиләдәчәјик. Әкәр Азәрбајҗанла, мәсәлән, Русија арасында разылыға кәлмәјә имкан варса, буну етмәк ләзимдыр. Әслиндә, биз Азәрбајҗан Президенти илә белә дә едик.

Гафгаз өлкәси кими Русија әминдир ки, бүтүн Гафгаз рекионунда ән'әнәви сијаси, игтисади вә һуманитар әлагәләрин инкишаф етдирилмәси һәр ики дөвләтин мәнәфәләринә тамамилә ујғундур. Бурада үстүн әһәмијјәтә малик олан әсас мәсәлә һамыја мә'лумдур-бу, сүлһ, милләтләрарасы разылыг вә халгларын мейрибан достлугудур.

Һесаб едирик ки, Гафгазда тәһлүкәсизлик вә әмәкдашлығы мәсәләләринә бахышларын мөјҗәнләширилмәсиндә башлыча ролу рекион дөвләтләринин өзләри ојнамалыдыр. Биз Азәрбајҗан Республикасы, Ермәнистан Республикасы, Күрчүстан вә Русија Федерасијасындан ибарәт "Гафгаз дөрдлүјү" чәрчивәсиндә јүксәк сәвијјәдә әлагәләрә бөјүк әһәмијјәт веририк.

Јерли мүнәгишәләрин динчликлә вә әдаләтлә низама салынмасы, бејнәлхалг һүгүг нормаларына вә принципләринә, илк нөвбәдә, әрази бүтөвлүјү вә бејнәлхалг аләмдә танынмыш сәрһәдләрин позулмазлығы принципләринә садиглик рекионда тәһлүкәсизлијин вә чохтәрәфли гаршылыглы фәалијјәтин башлыча шәртидир. Бу, Русијанын принципиал мөвгејидир, биз ондан һеч вахт јайынмамышыг вә мән Русија рәһбәрлијинин әввәлки илләрдә дә бөјән едикләрини, садәчә, тәсдигләјирәм.

Бирбаша диалог бөјүк әһәмијјәтә маликдир, биз она, Даглыг Гарабаг мүнәгишәсинин низама салынмасы үзрә Бақы илә Јереван арасында јүксәк сәвијјәдә бирбаша диалого

бөјүк үмидләр бәсләјирик. Проблемин таразлы һәлли јолларыны мәһз дөвләтләрин рәһбәрләри, нәзәрә чарпдырмаг истәјирәм, анчаг онлар тапа биләрләр. Елә таразлашдырылмыш јоллар ки, бунлар просесин бүтүн иштиракчыларынын мәнәфәләрини, о чүмләдән дә гачгынларын гајытмасы мәсәләсиндә мәнәфәләрини мұвафиг сурәтдә нәзәрә алмыш олсун. Бу барәдә спикер бурада данышды. Билирәм ки, Азәрбајҗан вә Ермәнистан президентләри Гарабаг дүјүнүнүн компромисләр әсасында ачылмасы јолуну ахтарыб тапмаг нијјәтиндәдирләр. Бу, реалист вә сағлам мөвгејидир.

О ки галды Русијанын мөвгејинә, биз мүнәгишәдә олан һәр ики тәрәфин разы галачағы низамасалма схемини гәбул етмәјә һазырыг. Өзү дә Москва белә сазишин һәм васитәчиси, һәм дә тә'минатчысы ола биләр. Истәнилән һалда, һәм мүстәгил сурәтдә, һәм дә АТӘТ-ин Минск групунун һәмсәдри кими Русија данышыглар просесини нәзәрдә тутумуш мөгсәдә-мұвафиг мұгавилә бағланмасына доғру ирәлиләтмәк үчүн өзүндән асылы олан һәр шеји бундан сонра да едәчәкдир.

Гафгазын динч кәләчәјинә тәһлүкә төрәдән терроризм вә екстремизмин рекионда јайылмасы Русијада чидди тәшвиш доғурур. Русија вә Азәрбајҗанын харичи сијасәт, күч структурларынын вә хүсуси хидмәт идарәләринин гаршылыглы фәалијјәти мütәшәккил чинајәткарлығын гәтијјәтлә дәф олунмасына вә террорчуларын тамамилә мәһв едилмәсинә јөнәлдилмәлидир.

Азәрбајҗан ичтиманіјјәтинин нараһат едән бир мәсәләјә тохунмаја билмәрәм. Дүнән биз Президентлә көрүшдә дә, Азәрбајҗандакы Русија диаспорунун нұмајәндәләри илә көрүшдә дә бу барәдә данышыг-мән виза режими проблемини нәзәрдә тутурам. Русија, мәсәлән, Күрчүстанла белә бир режим тәтбиг етмишир, бундан мөгсәд анчаг милли тәһлүкәсизлији горумагдыр. Бу, терроризм вә мütәшәккил чинајәткарлыг илә мұбаризәннин васитәләриндән биридир.

Билдирмәк истәјирәм ки, хүсусән сон вахтлар Азәрбајҗан Президентинин өлчүлүб-бичилмиш вә чох чәсарәтли мөвгеји сәјәсиндә үмүмән Русија-Азәрбајҗан әмәкдашлығынын, о чүмләдән дә чинајәткарлыгга мүбаризә сәһәсиндә әмәкдашлығын инкишаф сәвијјәси көстәрир ки, Русијанын һәр һансы әләвә биртәрәфли тәдбирләр көрмәси тәләб олунмур. Одур ки, һеч бир виза режими нәзәрдә тутулмур.

Һөрмәтли депутатлар!

Бейнәлхалг тәшкилатларда фәал иштирак етмәк нәинки өлкәләримиз арасында әмәкдашлыг үчүн зәминдир, һәм дә Дунја Бирлијинә вә дунја тәсәрруфатына интегрәсијанын мүһүм шәртидир. буна көрә дә биз Азәрбајҗанын Европа Шурасына дахил олмасыны нәинки алгышлајырыг, һәм дә бу ишдә республиканыза фәал көмәк көстәририк. Бу вә ди-кәр Европа тәшкилатлары вә бейнәлхалг тәшкилатлар чәрчивәсиндә, әлбәттә, илк нөвбәдә, БМТ чәрчивәсиндә сых гаршылыглы фәалијјәтә үмид бәсләјирик.

Бейнәлхалг сүлһүн вә тәһлүкәсизлијин тә'мин едилмәсиндә БМТ-нин апарычы ролу барәдә гәти рә'јимиз сизә јахшы бәллидир. Бизим харичи сийәсәт идәрәләри бу сәһәдә дә бир-бири илә јахындан гаршылыглы әләгә сахлајырлар.

Мән белә бир мәсәләни билдирмәк истәрдим ки, бейнәлхалг сүлһүн вә тәһлүкәсизлијин тә'мин олунмасында БМТ-нин апарычы рол ојнадығыны Русија да, Азәрбајҗан да дәфәләрлә бөјән етмишләр. Тәкрар едирәм ки, Русија Бирләшмиш Милләтләр Тәшкилатынын Тәһлүкәсизлик Шурасы тәрәфиндән санксија верилмәдән, ујдурма һуманитар бәһанәләрлә суверен дөвләтләрин дахили ишләринә һәр һансы мүдахилә чәһдләринин гәти әлејһинәдир.

Мүстәгил Дөвләтләр Бирлији форматында әмәкдашлығын дәринләшдирилмәси дә өлкәләримизин хејринәдир. Русија МДБ-нин сәмәрәли бирлијә чеврилмәсини дәстәкләјәчәкдир. Бу сәһәдә биз чохтәрәфли иғтисади әмәкдашлығыга, бирлијин мүкәммәл базар инфраструктуру үчүн лазы-

ми зәмин кими азад тичарәт зонасы јарадылмасына, маллары, хидмәтләрин, ишчи гүввәсинин вә капиталын сәрбәст һәрәкәти үчүн база олараг үмуми иғтисади мөканын формалашмасына бөјүк әһәмијјәт веририк.

Өлкәләримизин динамик инкишафы, икитәрәфли мүнәсибәтләрдә гаршылыглы е'тимад руһу, бейнәлхалг әләмдә конструктив гаршылыглы фәалијјәт һәм Русијанын, һәм дә Азәрбајҗанын мөнафәләринә ујғундур. Азәрбајҗан Республикасы Милли Мәчлисинин вә әлбәттә, Русија Федерәсијасы Федерал Мәчлисинин фәалијјәти мөһз буна хидмәт едир.

Биз парламентләрарасы әләгәләрин чанландырылачағына, һәр ики парламентин депутатларынын сеччиләрә өз тә'сириндән истифаде едәчәкләринә, Азәрбајҗан Парламентинин сәдри илә бајаг данышдығымыз кими, азы ики истигамәтдә ишләјәчәкләринә, һәр ики дөвләтин халqlары арасында мүнәсибәтләрдә өлверишли мө'нәви-әхлағи мүһит јарадачаqlарына, Русија вә Азәрбајҗан Республикасы ганунверичилијинин јахынлашмасына, аһәнқдарлашмасына фәал көмәк көстәрәчәкләринә чох үмид бәсләјирик.

Дигәтинизә көрә сизә тәшәккүр етмәк вә сизә ән хош арзуларымы билдирмәк истәјирәм. Чох сағ олун.

□

Русија Федерәсијасынын президенти Владимир Путинин чыхышындан сонра Милли Мәчлисин сәдри Муртуз ӘЛӘСКӘРОВ деди:

-Чох һөрмәтли Владимир Владимирович, ичазә верин, дәрин мөзмуңлу чыхышыныза көрә, өлкәмин үнванына сөјләдијиниз хош сөзләрә көрә Азәрбајҗан Республикасы Милли Мәчлисинин депутатлары адындан, шөхсән өз адымдан Сизә тәшәккүр едим.

Мәнә верилмиш имкандан истифаде едәрәк һөрмәтли Владимир Владимировичин Азәрбајҗана јени илин, јени әсрин, јени миниллијин башланғычында кәлмәсини нәзәрә алараг, мән ону Јени ил мүнәсибәтилә бир даһа сәмини

гәлбдән тәбрик етмәк, мөһкәм чансағлығы, Гафғаз узунө-мүрлүлүҗү, хошбәхтлик, фираванлығ вә Русија халғынын төрөгтиси наминә, Азәрбајҗан Республикасы илә Русија Федерасијасы арасында достлуғун вә әмәкдашлығын мөһкәмләнмәси наминә бөјүк уғурлар арзуламағ истәјирәм.

□

Сәмимилик вә достлуғ шәраитиндә кечән көрүшдә Азәрбајҗанын Баш назири Артур Расизадә, Милли Мәчлис сәдринин биринчи мұавини Ариф Рәһимзадә, Парламент сәдринин мұавини Зијәфәт Әскәров, Русија президентини Азәрбајҗана сәфәрдә мұшајиәт едән нұмајәндә һеј'әтинин үзвләри иштирак едирдиләр.

РУСИЈА ПРЕЗИДЕНТИ ВЛАДИМИР ПУТИНИН ДИН ХАДИМЛӘРИ ИЛӘ КӨРҮШҮ

Русија Федерасијасынын президенти Владимир Путин январын 10-да Президент Иғамәткаһында Гафғаз Мүсәлманлары Идарәсинин сәдри шејхүлислам Һачы Аллаһшүкүр Пашазадә илә көрүшмүшдүр.

Көрүшдә рус православ килсәсинин Бақы вә Хәзәрјаны бөлкәсинин јепископу Александр, дағ јөһудиләри ичмасынын башчысы Семјон Ихиилов иштирак едирдиләр.

Шејхүлислам али гонағы саламлајарағ деди ки, өлкәмин дин хадимләри Азәрбајҗанла Русија арасында әмәкдашлығын инкишаф етдирилмәсини, сых әлағәләр јарадылмасыны үрәкдән бөјәнир вә алғышлајырлар. Үмид едирик ки, Русија президентинин республикамыза сәфәри Ермәнистан-Азәрбајҗан мұнағишәсинин һәллинә, бөлкәдә сүлһ јарадылмасына мүсбәт тө'сир көстәрәчәкдир. Бу ишдә дин хадимләри дә өз сә'јләрини әсиркәмирләр. Биз, дин хадимләри Русија Федерасијасы илә гаршылығлы сурәтдә фәјдалы әмәкдашлығы кенишләндирмәк сәһәсиндә Азәрбајҗан Президенти һејдәр Әлијевин тәшәббүсләрини бөјәнир вә мұдафиә едирик.

Сон ики ајда Русија президенти илә икинчи дөфә көрүшдүҗүнү хатырладан Һачы Аллаһшүкүр Пашазадә деди ки, чәнаб Путинни Дағлығ Гарабағ проблеминин һәлл едилмәсиндә, Гафғазда сүлһ вә әмин-аманлығ јаранмасында марағлы олдуғуна әминдир.

Сонра шејхүлислам Гафғазда сүлһ јаранмасы үчүн бир диндар вә вәтәндаш кими көрдүҗү ишләрдән, Русијанын вә Ермәнистанын дин хадимләри илә көрүшләриндән данышды.

Шејхүлислам Русија президентинин нәзәринә чатдырды, Азәрбајҗан елә бир өлкәдир ки, бурада христиан дин хадимләри мүсәлманларын мәрәсимләриндә, мүсәлманлар исә христианларын мәрәсимләриндә иштирак едирләр. Динләр арасында чох мөһрибан, гардашлығ мүнәсибәтләри

вардыр. О билдирди ки, Гафгаз Мүсәлманлары Идарәсинин Москвада нүмајәндәлијини ачмағ, Русија Федерасијасында јашајан азәрбајҗанлыларын дини ајинләри јеринә јетирмәсинә көмәк етмәк арзусундадыр.

Рус православ килсәсинин Бақы вә Хәзәрјаны бөлкәсинин јепископу Александр Азәрбајҗанда јашајан русларын дини ајинләри јеринә јетирмәләри үчүн һәр чүр шәраит јарадылдығыны, өлкәдә әсл мә'нада вичдан азадлығынын мөвчуд олдугуну сөјләди. О деди ки, Азәрбајҗандақы килсәләрдә дини ајинләри јеринә јетирәнләрин сајы һәтта Русијанын бә'зи јерләринә нисбәтән чоҳдур.

Дағ јәһудиләри ичмасынын башчысы Семјон Ихиилов республикада беш синагоғун фәалијет көстәрдијини, бурада јашајан јәһудиләрә һөрмәтлә јанашылдығыны билдирди.

Дин хадимләри Русија президентиндән хаһиш етдиләр ки, Дағлыг Гарабағ проблеминин һәллиндә Азәрбајҗана көмәк көстәрсин.

Русија президенти Владимир Путин Гафгаз Мүсәлманлары Идарәсинин сәдри шејхүлислам һачы Аллаһшүкүр Пашазадәнин, Азәрбајҗанын дин хадимләринин бөлкәдә сүлһ јарадылмасына, рекионал мүнәгишәләрин һәлл едилмәсинә јөнәлдилмиш сә'јләрини бәјәндијини вә дәстәкләдијини билдирди, республикада вичдан азадлығынын мөвчудлуғундан, дини гурумлар арасында сых әмәкдашылғдан мөмнун галдығыны сөјләди.

Владимир Путин Гафгазда јаранмыш мүнәгишәләрин дини зәминдә олмамасы барәдә дин хадимләринин дедикләри илә там разы олдугуну билдирди вә деди ки, әкәр белә олсајды, бу, Гафгазда бөјүк фачиәдә көтириб чыхарарсы.

Шејхүлислам һачы Аллаһшүкүр Пашазадә Русија президентинә көрүшдән хатирә оларағ рәмзи мә'на дашыјан, үзәри нахышлы гәләми һәдијдә едәрәк, бундан сүлһ мәрамлы сәнәдләрин имзаланмасында истифадә етмәји арзулады.

РУСИЈА ФЕДЕРАСИЈАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ВЛАДИМИР ПУТИНӘ БАҚЫ СЛАВЈАН УНИВЕРСИТЕТИНИН ФӘХРИ ДОКТОРУ ДИПЛОМУНУН ТӘГДИМ ЕДИЛМӘСИ МӘРАСИМИ

Јанварын 10-да, Русија президенти үчүн ајрылмыш ига-мәткәһда Русија Федерасијасынын президенти Владимир Путинә Бақы Славјан Университетинин фәхри доктору дипломунун тәгдим едилмәси мәрәсими олмушдур.

Мәрәсимә топлашанлар Азәрбајҗан Президенти һәјдәр Әлијев вә Русија президенти Владимир Путини һәрарәтлә гаршыламышлар.

Университет хору тәләбә һимнини ифа етди.

Сонра Бақы Славјан Университетинин ректору професор Камал Абдуллајев чыхыш етди.

БАҚЫ СЛАВЈАН УНИВЕРСИТЕТИНИН РЕКТОРУ КАМАЛ АБДУЛЛАЈЕВИН Ч Ы Х Ы Ш Ы

-Зати-алиләри!

Русија Федерасијасынын чоҳ һөрмәтли президенти, чәнаб Владимир Владимирович Путин!

Азәрбајҗан Республикасынын чоҳ һөрмәтли Президенти, чәнаб һәјдәр Әлирза оғлу Әлијев!

Һөрмәтли Елми Шура үзвләри!

Һөрмәтли гонағлар!

Ханымлар вә чәнаблар!

Ичазә верин, Русија Федерасијасынын президенти зати-алиләри чәнаб Владимир Владимирович Путинә Бақы Славјан Университетин фәхри доктору дипломунун тәгдим едилмәси мәрәсимини ачығ е'лан едим.

Бақы Славјан Университетинин Елми Шурасы 2001-чи ил 8 јанвар тарихли ичласы Русија Федерасијасы илә Азәрбајҗан Республикасы арасында игтисади, елми вә мәдәни

әләгәләрин инкишафы вә мөһкәмләндирилмәси сәһәсиндә көркәмли хидмәтләринә, Русијада Азәрбајҗан Республикасы үчүн жүксәк ихтисаслы мүтәхәссисләрин һазырланмасы үчүн әлвәришли шәраит јарадылмасына вә Мүстәгил Дөвләтләр Бирлији чәрчивәсиндә интегрәсија просесләринә көмәјә көрә Русија Федерәсијасынын президенти зати-әлиләри чәнаб Владимир Владимирович Путинә университетинин фәхри доктору ады вермәји гәрәра алмышдыр.

Бақы Славјан Университетинә, онун Елми Шурасына, университетин бүтүн коллективинә нә гәдәр бөјүк шәрәф нәсиб олдуғуну демәк артыгдыр. Дунјанын ән бөјүк дөвләтләриндән биринин президенти-бөјүк Русијанын президенти индән белә бизим университетин фәхри докторудур. Бизим үчүн бу, һәр шәјдән өнчә она көрә аламәтдардыр ки, постсовет мөканында бир-биринә даш атмаг дөврүнү бир-биринә јахынлашмаг дөврү әвәз едир. Мәһз бу бахымдан бүгүнкү мөрасим чох әламәтдар һадисәдир. Русија президентинин өлкәмизә сәфәринин әһәмијјәти јени әсрин вә јени миниллијин астанасында чох адамларын тәлеји үчүн мисилсиз олдуғу ки, бу мөрасимин дә әһәмијјәти өлчүјөкәлмәздир.

Чох һөрмәтли Владимир Владимирович!

Азәрбајҗан Президенти чәнаб Һөјдәр Әлијев јени ил, јени әср, јени миниллик әрәфәсиндә халга мүрачәт етмишдир. Мүрачәтдә кечмиш тарихи дөвр әрзиндә газандығымыз ән мисилсиз наилијјәтләрдән бири кими сивилизәсијаларын, мөдәнијјәтләрин вә динләрин говушуғунда јерләшән Азәрбајҗанын халгларын гаршылығы тә'сири вә јахынлашмасы шәраитинин јаранмасында, толерантлығын жүксәк сәвијјәсинин формалашмасында хүсуси рол ојнадығы кәстәрилир. Дејә биләрәм ки, бу просесдә бизим университетин дә азачыг әмәји вар. Јарым әсрдән чоһдур ки, университет нәинки бизим рекионда, үмумијјәтлә, славјаншүнаслығын, о чүмләдән русшүнаслығын танынмыш мәркәзи сајылыр, һәм дә бир чох өлкәләр үчүн мүтәхәссисләр һазырлајыр, рус мөдәнијјәтинин наилијјәтләринин әсл тәблиғатчысыдыр. Университетин тәшәккүлүндә вә инкишафында Азәрбајҗан

Президенти Һөјдәр Әлијевин бөјүк ролу олмушдур. О, һәлә 1972-чи илдә Дөвләт Дилләр Институтунун базасында мүстәгил Рус Дили вә Әдәбијјәти Институту јаратмышды.

Дөврүн вә заманын чағырышы 2000-чи илдә институту-муза Бақы Славјан Университети кими јени статус верилмәси һағында Азәрбајҗан Президентинин гәрарында өз әкси-ни тапмышдыр.

Әслиндә университетимизин бу јени кејфијјәтини өз мөвчудлуғу дөврүндән даһа чоһ Русија вә Азәрбајҗан мөдәнијјәтләринин, демәк олар, ики әсрлик гаршылығы тә'си-ринин нәтичәләри мөјјәнләшдирир.

Шүбһәсиз, бу күн бу салонда славјан көзәлини вәсф етмиш даһи Низами Кәнчәвинин, Бақыны "сөнмәз мөш"әл јанан" јер кими хатырлајан Афанәси Никитинин, Кәнчә дөјүшүнүн Низами Кәнчәвинин мөзары јахынлығында кет-дијиндән үрәк ағысы илә јазмыш, өзүнүн мөшһүр мөкту-бунда ермәниләрин Ирандан Гарабағ мүлкәдарларынын торпагларына көчүрүлмәсинин јерли азәрбајҗанлы әһали-синдә гануни е'тираз доғурмасындан кәдәрлә бәһс едән Александр Серкејевич Грибоједовун руһу долашыр. Мән Шушада, Губада, Шамаһыда олмуш вә өзүнүн өлмәз "Ашыг Гәриб" дастаныны ирс гојуб кетмиш Михаил Јурјевич Лер-монтовун сәјаһәтләринин, Азәрбајҗан муғамыны тәрәннүм етмиш Јаков Петрович Полонскинин јарадычылығыны хатырлатмаг истәрдим. Азәрбајҗан халгына, бу торпага бөјүк мәһәббәтлә долу унутулмаз сәтирләр һәср етмиш Алек-сандр Александрович Бестужев-Марлинскинин, Александр Николајевич Островскинин, Антон Павлович Чеховун, Максим Горкинин вә башгаларынын адларыны бу мөғамда хатырламамаг олмаз.

Бақы "күмүш әсри" шаирләри үчүн әсл чәннәт кушәси олмушдур. Бурада бир чоһларынын адыны чәкмәк, Хлебни-ковдан, Кручјоныхдан, Городетскидән, Ивановдан даныш-маг олар.

*Анчаг әлvida, Бақы! Мәви түрк сәмасы, әлvida!
Гүввәдән дүшүрәм мән, дамарымда доһур ган.*

Мән бир сәадәт кими апаррам мәзарачан

Балаханы мајыны, Хәзәр далғасыны да.

мисраларында Бақыја сонсуз мөһәббәтини ифадә етмиш Серкеј Јесенинин адыны хусуси вурғуламағ лазымдыр.

Рус мәдәнијјәти Азәрбајҗан әдәбијјатынын, Азәрбајҗан театрынын инкишафына бөјүк тә'сир көстәрмиш, јени төһсил моделинин төһәккүлүндә бөјүк рол ојнамышдыр. Фәдакарлығ руһу илә ашыланмыш вә Азәрбајҗанын ән узағ учғарларында маариф вә мәдәнијјәтин сәвијјәсинин јүксәлмәсинә бөјүк төһфә вермиш јүзләрлә рус алиминин, мәдәнијјәт хадиминин, садә мүәллимләрнин, һәкимләрин руһу гаршысында бу күн баш әймәк истәрдим.

Мәдәнијјәтләрин бу гаршылығлы қазибәси, шүбһәсиз, икитәрәфли просес иди. Мүасир Азәрбајҗан драматургијасынын классики Мирзә Фәтали Ахундовун рус әдәбијјаты үчүн фәчиәли күндә јаздығы ше'ри рус мәдәнијјәтинә дәрин еһтирамын парлағ ифадәсидир:

Нәзм евини сүсләјән Ломоносовду,

Орда Пушкин хәјәли олду бәргәзар.

Державин тутмушдуса сөзүн мүлкүнү,

Јериндә Пушкин олду нәзмилә мухтар.

Чамә билик мејини төкдү Карамзин

Пушкинә гисмәт олду о чами-құлнар.

Чар кими, Чиндән тутуб татарә гәдәр

Долашыб шөһрәти дијарбәдијар.

Бу күн бурада классик рус әдәбијјаты ирсинин Азәрбајҗан дилинә тәрчүмәси сәһәсиндә узун мүддәт әрзиндә көрүлмүш бөјүк иши хусуси вурғуламағ истәрдим. Тәрчүмәчиләр вә шаирләр үчүн чәтин олан зәмәнәмиздә Бақыда Ана Ахматованын, Марина Светәјеванын, Николај Гумилевун, Кузминин ше'рләринин Азәрбајҗан дилинә тәрчүмәсиндән ибарәт 6 китабын нәшр едилмәси "суверенликләр рәсми-кечиди" дәврүндә сон дәрәчә күчләнмиш мәнфи, позучу мејлләрнин рус әдәбијјатына, рус мәдәнијјәтинә мағаны сөнмәдијинә даһа бир сүбүтдур.

Чох һөрмәтли Владимир Владимирович!

Сиз шөһрәтли Петербург Университетинин мә'зунусунуз.

Азәрбајҗан Халғ Чүмһуријјәти Парламентинин сәдри Әли-мәрдан бәј Топчубашов мөһз Санкт-Петербург Университетинин һүгүг фәкүлтәсинин мә'зуну олмушдур. Бу университетә һәлә XIX әсрдә дүнја шөһрәти газандырмыш көркәм-ли шөхсијјәтләр арасында бизим һәмвәтәнләримиз-университетин шәрг фәкүлтәсинин илк деканы, дүнја шөһрәтли шәргшүнас алим, профессор, ики дәрә Демидов мұкафаты лауреаты Мирзә Казым бәј, профессор Топчубашов вә бир чох башғалары да олмушдур. Чох бөјүк зәһмәти илә Азәрбајҗан халғынын өлмәз эпосу "Китаби-Дәдә Горғуд"у, әс-линдә, онун өзүнә гәјтармыш шәргшүнас алим Васили Владимирович Бартолд мөһз Петербург Университетинин мә'зуну иди. Бу дастанын ЈУНЕСКО-нун һимәјеси илә ке-чирилмиш 1300 илик бајрамында елә бир симпозиум олмамышды ки, орада дејилмәсин: Бартолдун тәрчүмәси олма-сајды, көрүнмәмиш тә'гилләрә мә'руз галан бу дастанын тәлеји фәчиәли ола биләрди.

Ханымлар вә чәнәблар!

Зәннимчә, университетимиз Азәрбајҗанын, мәдәнијјәтләрин горушуғунда јерләшән вә әслрәр боју бу мәдәнијјәтләри билрәшдирән өлкәнин тәлејини төчәссум етдирир. Бу фәкт Азәрбајҗан мәдәнијјәти феноменини јаратмышдыр. О мәдәнијјәти ки, онун нүмәјәндәләрини бөјүк гоншу мәдәнијјәтләрин доғма мә'нәви ирси кими гәбул едирләр. Бу күн биз көрүрүк ки, рус мәдәнијјәтинин, еләчә дә башға халғларын мәдәнијјәтләринин бир чох дәјәрләри Азәрбајҗан мәдәнијјәтинин ајрылмаз тәркиб һиссәсинә чеврилмишдир. Һәм дә биз сәләфләрин әслрәр боју әлдә етдикләри наилијјәтләрә төһфәмизи верәрәк, мәдәнијјәтимизин өзүнәмөхсуслуғуну горујуб сахлаја билмишик.

Биз Азәрбајҗан елминин вә төһсил системинин мұһүм вәсиләси оларағ Русијанын бир чох елм вә төһсил мәркәзләри илә мөһкәм әлағәләр јаратмаға чалышырығ. Бүтүн әмөкдашларымыз бу вә ја дикәр дәрәчәдә рус филолокијасы мөктәбләри илә бағлыдыр. Мүтәхәссисләримиз рус дили вә әдәбијјатынын, Русија тарихи вә мәдәнијјәтинин ак-

туал мәсәләләринин тәдғиги илә сәмәрәли шәкилдә мәшғулдурлар. Онлар монографјалар нәшр етдириләр. Толстојун, Достоевскинин, Гоголун, Чеховун, Туркеневиң жарәдычылығы, рус дилинин фонетикасы, лексикасы, фразеолокијасы, грамматикасы үзрә докторлуг, намизәдлик диссертасиялары мұдафиә едир, тәрчүмәнин нәзәри вә практик проблемләрини арашдырырлар.

Зати-алиләри!

Чох һөрмәтли Владимир Владимирович!

Ичәзә верин, өлкәмизә сәфәрә кәлдијинизә кәрә университетимизин профессор-мүәллим һеј'әти вә Бақы Славјан Университетинин тәләбәләри адындан Сизә бир даһа тәшәккүрүмү билдирим, Русија халгына сүлһ, тәрәгғи, сәәдәт вә фираванлыг арзулајым.

Ичәзә верин, Бақы Славјан Университетинин фәхри доктору дипломуну, һабелә университет алимлијинин рәмзи олан мантијаны Сизә тәгдим едим.

□

Сонра Бақы Славјан Университетинин ректору, профессор Камал Абдуллајев университетин фәхри доктору дипломуну вә мантијасыны, һабелә дәрдчиллик Азәрбајҗанча-русча лүғәти Русија президенти Владимир Путинә тәгдим етди.

Камал Абдуллајев Азәрбајҗан Президенти һејдәр Әлијевә исә университетин хәтирә медалыны вә дәрдчиллик Азәрбајҗанча-русча лүғәт тәгдим етди.

□

Сонра сөз Русија Федерасиясынын президенти Владимир Путинә верилди.

РУСИЈА ПРЕЗИДЕНТИ ВЛАДИМИР ПУТИНИН НИТГИ

-Бу күн мәним үчүн чох хош бир күндүр. Һәдијләләр алырам, сәһәр рус дилиндә, чох кәзәл, нәфис шәкилдә нәшр олунмуш Гур'ан алдым, инди лүғәт алырам, чох кәзәл нәшрдир. Бу нәшрә кәрә Сизи тәбрик едирәм.

Үмумијјәтлә, демәлијәм ки, Елми Шура үзвләрини вә

тәләбәләри саламламаг имканындан мәмнунам. Хош сәми-ми сөзләрә кәрә, еләчә дә мәнә университетинизин фәхри доктору ады верилмәсинә кәрә тәшәккүр етмәк истәјирәм. Әлбәттә бу, белә һалларда дејилдији кими, үзәримә һәгигәтән чохлу вәзифәләр гојур. Русија вә Азәрбајҗан халглары арасында јаранмыш дәрин, тарихи достлуг әләгәләринин јени бир тәсдигидир.

Университетиниз мүәјјән дәрәчәдә надир тәһсил мүәссисәсидир. Һәгигәтән, үмүмән дүнјада беләси жохдур, постсовет мөканында да тәәссүф ки, аздыр. Хүсусилә хошдур ки, университетиниз Русијанын бир чох тәһсил вә елм мәркәзләри илә јахшы, ишкүзар әләгәләр сахлајыр. Мән онларың арасында, әлбәттә, Москвадакы Пушкин адына Рус дили Институтуну фәргләндирмәк истәрдим.

Дикәр МДБ өлкәләриндә олдуғу кими, Азәрбајҗанда да хејли кәңч рус дилини өјрәнир, бунунла белә, мән Азәрбајҗаны ажрыча гејд едәрдим. Һеч дә һәр јердә республиканың бүтүн шакирдләринин 13 фаизи рус тәли илә бағлы дејилдир. Бурада рус дилини 20 мин тәләбә өјрәнир. Демәлијәм ки, республиканың Президенти һејдәр Әлијевич Әлијевин онун јанында тә'рифләмәк мәним үчүн мүнәсиб дејил. Лакин онун дәвләт мүдриклијини, даһа мүнәсиб сөз тапмаг чәтиндир, -гејд етмәјә билмәрәм. Бу да ондан ибарәтдир ки, Совет Иттифагының дағылмасындан сонра кедән чох мүрәккәб просесләрә бахмајараг, -бу барәдә һеч вахт ачыг данышмасаг да, -нә кизләдим, Азәрбајҗанла Русија арасында мүнәсибәтләрдә һәр һалда мүәјјән кәркинлик олмушдур. Азәрбајҗанда рус мәдәнијјәтинә вә рус дилинә мүнәсибәт факты, -бу исә мәһз Азәрбајҗан Президентинин сон илләрдә апардығы һәмин сijasәтдир, -тәкчә дәвләтләрарасы мүнәсибәтләрин әввәлки һәчмдә бәрпасы үчүн дејил, һәм дә бу мүнәсибәтләрин өлкәләримизин халгларының мәнәфеји наминә инкишафы үчүн гапылары ачыг гојмушдур.

Бунунла әләгәдар өлкәләримизин халглары арасында чохәсрлик достлуг әләгәләринин горунуб сахланмасында вә инкишафында, бир чох инсанлар үчүн милләтләрарасы үн-

сиджәт вә дәвләтләр арасында е'тимад васитәси кими рус дилинин вә рус мәдәнијјәтинин хусуси ролуну бир даһа вурғуламағ истәјирәм. Рус дили тәкчә әдәби классика дејилдир, бу барәдә инди ректор чох јахшы деди. Лакин биз билирик ки, бу тәкчә әдәби классика дејил,-ајдындыр ки, бу чох вачибдир,-бу дил һәм дә бөјүк наилијјәтләр, хусусилә фундаментал елм саһәсиндә бөјүк наилијјәтләр газанмыш мүасир рус елминин дили, мүасир истеһсалат дили, милләтләрарасы үнсиджәт дилидир. Һеч шүбһә јохдур ки, бу дил Азәрбајҗанын вә Русија Федерасијасынын мөнафәләри наминә игтисади әлағәләримизи даһа да инкишаф етдирмәјә имкан верәчәкдир.

Чох мүһүмдүр ки, өлкәләримиздә узунмүддәтли дөвр үчүн јахынлашама саһәсиндә иши ардычыл вә тә'кидлә давам етдирмәк һәвәси вар. Әлбәттә, бу процесдә ики өлкәнин тизликлә елмә, мәдәнијјәтә, бизнес вә сийәсәтә өз төһфәсини верәчәк кәнчләри апарычы рол ојнамалыдыр. Биз дәвләтләримизин кәнчләри арасында әлағәләрин максимум инкишафынын тәрәфдарыјығ. Русијанын вә Азәрбајҗанын тәрәғгисинә һәгиги гајғы Азәрбајҗан вә Русија халғлары арасында топланмыш достлуг потенсиалыны тәкчә горујуб сахламағы дејил, һәм дә ону зәнкинләшдирмәји тәләб едир. Мәрибан гоншулуг, јүксәк мәнәвијјат вә гаршылығлы һөрмәт јени минилликдә гардаш Азәрбајҗанла әмәкдашлығын инкишаф етдирилмәсинин мөһкәм әсасыдыр. Сиз билирсиниз ки, Азәрбајҗан Президенти мәни рәсми сәфәрә дә'вәт едәндә,-мән бә'зи сирләри ачсам о, инчимәјәчәкдир,-мән она дедим ки, Һәјдәр Әлијевич, биз онсуз да Сизинлә һәр үч ајдан бир көрүшүрүк, вахт итирмәк нәјә ләзымдыр? О деди, сән һәлә чавансан, баша дүшмүрсән, әслиндә бунун һәм Русија, һәм дә Азәрбајҗан үчүн әһәмијјәти бөјүкдүр. Онда мән она дедим ки, "јахшы, кәләрәм". Амма һисс едирәм ки, сәһв етдим, фикрими дәгиг ифадә етмәдим, кәрәк дејәјдим ки, "чох јахшы". Һәгигәтән, дүнәнки вә букүнкү көрүшләримиздән ајдындыр ки, бу, сәдәчә оларағ, формал иш дејил, бу, һәгигәтән, Русија илә

Азәрбајҗан арасында мүнәсибәтләрин инкишафына чидди вә әһәмијјәтли тәкан верә биләр вә јәгин ки, верәчәкдир.

Лакин сөзүмү бунунла гуртара билмәрәм. Мән бу дә'вәти тәкчә үмүмән Азәрбајҗана, онун рәһбәринә чох хош һиссләр бәсләдидимизә көрә дејил, һәм дә она көрә гәбул етдим ки, Һәјдәр Әлијевич хејли дәрәчәдә мөним һәмјерлимдир,-һәр һалда, мән белә һесаб едирәм. Бәли, бу, һәгигәтән, беләдир. Дүшүнүрәм ки, Сиз инди мөнимлә разылашамағсыныз, чүнки о, хејли мүддәт мөним доғма шөһәримдә-Петербургда, Ленинградда јашамышдыр, орада хусуси тәһсил мүәссисәсини битирмишдир. О, һәлә буну билмир, бу да онун үчүн көзләнилмәздир. Лакин мән өз һәмкарларымдан хаһиш етмишәм, биз бир сыра архив сәнәдләрини галдырмышығ. Хусуси мәктәби битирмәк һағгында шөһадәтнамә будур, орада јазылмышдыр: "Баш лејтенант Һәјдәр Әлијевин шөһадәтнамәси. 16 мај 1949-чу ил". Сонра онун тәһсилинин нәтичәләри кәлир. Мән һәр шеји олмаса да, бә'зи јерләрини охујаағам. "Диалектик вә тарихи материализм-ә'ла, Чекист һазырлығы-ә'ла, ССРИ-ин вә харичи өлкәләрин игтисади вә сийәси чоғрафијасы-ә'ла, Чинајәт һүгүгү- ә'ла, Әдәбијјат-мәғбул, Һәрби иш-мәғбул, Рус дили-ә'ла". Зәннимчә, бурада башга гијмәтләр јохдур. Һамысы "ә'ладыр". Буна көрә дә әлбәттә, дүшүнүрәм ки, "Азәрбајҗанча-русча лүгәт" Һәјдәр Әлијевичин карына кәләчәк, лакин мәнә елә кәлир ки, о өзү бу мәсәләдә мүтәхәссисдир.

Сонда демәк истәрдим ки, әкәр университетининин тәләбәләри дә Азәрбајҗан Президентинин вахтилә охудуғу кими охусалар, өлкәнин тәрәғгиси иши е'тибарлы әлләрдә әлачағдыр. Тәбрик едирәм.

***

Сонра Азәрбајҗан Президенти Һәјдәр Әлијев нигт сөјләди.

АЗӘРБАЈҖАН ПРЕЗИДЕНТИ ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВИН НИТГИ

-Чох һөрмәтли Владимир Владимирович!

Һөрмәтли профессорлар, мүәллимләр, Азәрбајҗан Славян Университетинин нүмајәндәләри!

Бужүнкү һадисә Русија Федерасијасынын президенти Владимир Владимирович Путинин Азәрбајҗана рәсми сәфәри чәрчивәсиндә мүнһү һадисәләрдәндир. Биз дүнән вә бу күн чох сәмәрәли вә бөјүк иш көрдүк. Инди, сәфәрә мүнә әјҗән јекун вурараг дејирәм ки, о, Азәрбајҗан үчүн, һәм дә Русија Федерасијасы үчүн, достлуг мүнәсибәтләримизи, әмәкдашлығымызы, бүтүн саһәләрдә гаршылыгылы фәалијәтимизи даһа да инкишаф етдирмәк үчүн һәм чох кәрәкли вә фәјдалы олмушдур.

Биз әввәлләр дә, мән Владимир Владимировичлә Москвада, диқәр шәһәрләрдә көрүшөркән дә Азәрбајҗанын, Азәрбајҗан халгынын гәдим ән'әнәләриндән, рус вә Азәрбајҗан халғлары арасында гаршылыгылы мүнәсибәтләрин бөјүк тарихиндән данышышыг. Фиқирләширәм ки, бужүнкү һадисә мәнним һөмин фиқирләримин, һөмин бәјанатларымын парлаг сүбутудур. Бизи бөјүк тарихи достлуг бирләшдирир. Тарих нечә олурса-олсун, ондан нәтичә чыхартамаг, ону гижмәтләндирмәк лазымдыр-һәм јахшы, һәм дә кәдәрли тәрәфләрини. Биз һесаб едирик ки, тарихдә јахшы оланы сахламаг, зәнкинләшдирмәк вә горумаг лазымдыр. Бу бахымдан Азәрбајҗанда Русија, рус халгына, рус дилинә мүнәсибәтдә мөһз белә сијасәт апарылыр. Һамыныз, хүсусилә Владимир Владимирович, Сиз әмин ола биләрсини: ки, бу сијасәт илк өнчә Азәрбајҗанын, Азәрбајҗан халгынын милли мәнәфәләринә ујғундур вә бундан сонра да давам етдириләчәкдир.

Дүнән вә бу күн чохлу көрүшләр олмушдур. Лакин мән дүшүнүрәм ки, бужүнкү көрүш Владимир Владимирович үчүн вә мәнним үчүн дә хүсусилә тә'сирли, хүсусилә хошдур. Әввәлә, бурада тәләбәләр аз олса да, бүтүн мүәллим һәј'әти, бөјүк коллектив иштирак етмәсә дә, Русија президенти Владимир Владимирович өзү Славјан Университетини көрдү. Һәр һалда салонда оланлар, нечә дејәрләр, бу университетин ән јахшы нумәјәндәләридир, миллиәтимизин гәјмагыдыр. Рус дилинин Азәрбајҗан кәнчләринә өјрәдиләсиндә, Азәрбајҗан мәктәбләри үчүн рус дили вә әдәбиј-

јаты мүәллимләри һазырланмасында, рус дилинин һәм кечмишдә, һәм дә инди халгымыз үчүн чох зәрури олмасында, онун Азәрбајҗанда лајигли јер тутмасында бир ил дејил, бир нечә он илләр хидмәт көстәрмиш адамлардыр.

Бу университетин өз тарихи вар, икитиллик Мүәллимләр Институтундан башлајыблар. Лакин ректорун гејд етдији кими, 1972-чи илдә, мөһз рус дили вә әдәбијјаты үзрә кадрлар һазырланмасына бөјүк әһәмијјәт вәрәрәк, биз, нечә дејәрләр, бүтүн атрибутлары олан хүсуси институт, ән јүксәк сәвијјәли институт јаратмағы гәрәра алдыг. Инди исә бу, Славјан Университетидир. Дүшүнүрәм ки, бу университетин бөјүк кәләчәји, бөјүк перспективи вар. Азәрбајҗан мүстәгил дәвләт олдуғда, Советләр Иттифагынын сүгутундан сонра биз һамымыз ајрылыб мүстәгил дәвләтләрә чеврилдикдә һәр бир халг үчүн дилләрин, үмүмән харичи дилин әһәмијјәти, азәрбајҗанлылар үчүн, Азәрбајҗан кәнчләри үчүн рус дилинин әһәмијјәти азалмады, әксинә, артды. Владимир Владимирович рус дилинин хүсусән, азәрбајҗанлылар үчүн нә демәк олдуғундан чох доғру данышды. Чүн ки елмин, мәдәнијјәтин, тәһсилин јени наилијјәтләриндән бәһс едән, Москвада, Русијада нәшр олунмуш хејли әдәбијјат, тәәссүф ки, Азәрбајҗан дилинә һәлә тәрчүмә едилмәмишдир. Она көрә дә рус дилини билмәк, тәбини олараг, диқәр Авропа дилләрини дә билмәк инди чох бөјүк әһәмијјәтә малиқдир. Одур ки, биз бу университетә чох бөјүк үмидләр бәсләјирик.

Владимир Владимирович, мән олдуғча шадам ки, Сиз програмынызда университетин нумәјәндәләри илә көрүш үчүн һәр һалда јер тапдыныз. Шадам ки, университет Сизә фәхри доктор ады верди. Демәлијјәм ки, дәвләт хадиминә, сијаси хадимә фәхри доктор ады верилмәси бу университетин һәјатында илк һадисәдир. Азәрбајҗанын Славјан Университетиндә, тәбини олараг, бүтүн халгымыз арасында белә јүксәк шәрәфә лајиг көрүлмүш бу илк адам бизим достумуз Владимир Владимирович Путиндир.

Владимир Владимирович, бужүнкү һадисә мүнәсибәтилә

Сизи үрәкдән тәбрик едир вә инанырам ки, букүнкү көрүш даһа чох сүбута јетирәчәк ки,-Сизә сүбүт етмәк лазым дејил, лакин Русијада чохларына лазымдыр,-Русија илә Азәрбајҗан арасында мүнәсибәтләр јахшыдыр вә даһа јахшы, чох јахшы ола биләр.

Владимир Владимирович, 1949-чу илдә Ленинградда, Петербургда хусуси мәктәби битирдијим һагъында шәһадәтнамәни мәнә тәгдим етмәклә Сиз мәнә чох тә'сирләндирдиниз. Мән Ленинградда бу мәктәби битирәндә Сиз һәлә дүнјаја кәлмәмишдиниз. Ленинградда тәһсил алдығым дөврдә чох шеј өјрәндим. Һәм дә бу тәһсил очағыны тамамилә битирмәк үчүн, көрүнүр, ичбари олан һәмин фәнләр чәрчивәсиндә дејил, еләчә дә башга фәнләр чәрчивәсиндә чох шеји өјрәндим. Мән чох шејә наил олдум вә бу, кәләчәк фәалијјәтимдә, мэдәнијјәтдә, елмдә, тәһсилдә мәнә чох көмәк етди.

Мән Ленинград Университетинин бу мәктәбә дә'ват едилән бир чох көркәмли профессорларынын мүнәзирәләрини динләјирдим. Сиз бу мәктәби таныјырсыныз, онун үнваныны билирсиниз, Сиз дә ораны битирмисиниз. О, Гороховаја күчәсиндә, Александр бағынын јахынлығында јерләшир. Бир сөзлә, о вахтлар мән Ленинграды севдим. Лакин Ленинграды севмәјим нә демәкдир? Мән шәһәрин нәинки архитектурасыны, бүтүн тарихини, мүнәтини, еләчә дә мэдәнијјәтини, дилини севдим. Бу, мәним бүтүн сонрақы һәјәтјимдә олдуғча бөјүк рол ојнады. Она көрә дә бу шәһадәтнамәни мәнә тәгдим етдијиниз үчүн Сизә чох миннәтдарам. Бу шәһадәтнамә мәндә бәлкә дә јохдур. Амма көрүрәм ки, Сиз ону говлугдан чыхармысыныз вә Азәрбајҗанын белә фәхри адамларынын, профессорларынын, алимләринин јанында мәнә тәгдим етдиниз.

Һесаб едирәм ки, Бақы Славјан Университетинин доктору кими Сиз Русија илә Азәрбајҗан арасында достлуг вә әмәкдашлығ мүнәсибәтләринин инкишафы үчүн даһа бөјүк сә'јләр көстәрәчәксиниз. Мән исә Сизи әмин едирәм ки, биз өз тәрәфимиздән һәр шеји едәчәјик. Мән Сизи бир да-

һа тәбрик едирәм, Сизә чансағлығы, фираванлығ арзулајырам. Бир һалда ки, Азәрбајҗанда көрүшләр букүнкү һадисә илә баша чатыр, Сиз тезликлә, керијә, Москваја јола дүшүрсүнүз, сәфәринизә көрә, биркә ишимизә көрә, сәфәрин нәтичәләринә көрә, имзаланмыш сәнәдләрә көрә Сизә бир даһа тәшәккүр етмәк истәјирәм. Биздә, чәмијјәтимиздә белә бир чәһәти хусуси гејд едир вә гүмәтләндирирләр ки, бу, Русија Федерасијасы президентинин 2001-чи илин, XXI әсрин, үчүнчү миниллијин башланғычында илк сәфәриди. Бир сөзлә, бунун да бөјүк әһәмијјәти вар.

Сәфәрә көрә Сизә тәшәккүр едир, Сизи тәбрик едирәм, мүрәккәб, чәтин вә мәс'ул ишиниздә Сизә уғурлар арзулајырам. Әминәм ки, Русија Федерасијасынын президенти кими Сизин рәһбәрлијиниз алтында Русија өлкәнин һәјәтинда олан чәтинликләри арадан галдырачағдыр. Русија иғтиسادы потенциалына көрә дә, елми потенциалына, мэдәни потенциалына көрә дә даһа күчлү олачағдыр. Ән башлычасы исә, Дүнја Бирлијиндә өз лајигли јерини тутачағдыр. Русија Федерасијасынын президенти кими Сиз бу вәзифәдә фәалијјәтинизин гыса мүддәти әрзиндә, зәннимчә, русијалылар да, бүтүн дүнјаја да сүбүт етдиниз ки, буна наил олмаға гадирсиниз, бөјүк рус халғы Сизин арханызда дајаныб, Русијанын бүтүн халғлары сизин арханызда дајанымышлар. Сизи бир даһа тәбрик едирәм.

□

Сонра Азәрбајҗан Президенти Һејдәр Әлијев вә Русија президенти Владимир Путин Бақы Славјан Университети Елми Шурасынын үзвләри илә хәтирә шәкли чәкдирдиләр.

□

Мәрасимдә Президентин Ичра Апаратынын шә'бә мүдирләри Фатма Абдуллазаде, Новруз Мәммәдов, Әли Һәсәнов, Азәрбајҗанын Москвадақы сәфири Рамиз Ризајев, Русијанын Бақыдақы сәфири Николај Рјабов, Русија нүмајәндә һеј'әтинин үзвләри иштирак едирдиләр.

АЗӘРБАЈҖАН РЕСПУБЛИКАСЫ ПРЕЗИДЕНТИ ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВИН ВӘ РУСИЈА ФЕДЕРАСИЈАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ВЛАДИМИР ПУТИНИН ТӘКБӘТӘК КӨРҮШҮ

Јанварын 10-да Зуғулба Дөвләт Иғәмәткаһында Азәрбајҗан Республикасынын Президенти Һејдәр Әлијевин вә Русија Федерасијасынын президенти Владимир Путинин тәкбәтәк көрүшү олмушдыр.

Достлуг, меһрибанлыг вә гаршылыглы ашлама шәраитиндә кечән көрүшдә дөвләт башчылары өлкәләримизин бүтүн саһәләрдә әлағәләринин инкишаф перспективләрини бир даһа әтрафлы музакирә етдиләр, јанварын 9-да Бақыда имзаланмыш Азәрбајҗан-Русија әмәкдашлыг сәнәдләринин бу саһәдә мөһкәм һүгүти база јаратмасындан мәмнун галдыларыны вурғуладылар.

Јени әсрин, үчүнчү миниллијин биринчи илиндә Русијанын дөвләт башчысынын хариҷә илк рәсми сәфәрини мөһз республикамыза етмәсини тарихи һадисә кими гиймәтләндирән республикамызын рәһбәри бу сәфәрин Азәрбајҗан-Русија мүнәсибәтләриндә јени мәрһәләнин башлангычыны гојдугуну вурғулады.

Рәсми сәфәрин жүксәк сәвијјәдә кечмәсинә јарадылмыш шәраитә, өзүнә, Русија нүмәјәндә һеј'әтинә кәстәрилән меһрибан гонагтәрвәрлијә көрә Азәрбајҗан Президентини Һејдәр Әлијевә миннәтдарлығыны билдирән чәнаб Путин сијасәтдә вә дөвләтчилик фәалијјәтиндә бөјүк тәчрүбәси олан Президент Һејдәр Әлијевлә һәр бир көрүшүн хүсуси әһәмийјәт дашыдығыны бир даһа нәзәрә чарпдырды.

Бақыда кечирдији көрүшләрин, апардыгы данышыгларында бөјүк тәәссураг јаратдығыны сөйләјән Русија президенти әмин олдуғуну билдирди ки, бу сәфәрин мүсбәт нәтичәләри тарихи достлуг ән'әнәләринә малик өлкәләримизин бүтүн саһәләрдә гаршылыглы сурәтдә фәјдалы әмәк-

дашылығынын кәләчәк инкишафында мүһүм рол ојнајачагдыр.

Президентләр рекионда вәзијјәт, Ермәнистан-Азәрбајҗан, Дағлыг Гарабағ мүнәгишәсинин сүлһ јолу илә тезликлә арадан галдырылмасы, һабелә һәр ики өлкәни нараһат едән бир сыра диқкәр мәсәләләр барәдә әтрафлы фикир мүбадиләси апардылар.

Президент Владимир Путин Азәрбајҗан Президенти Һејдәр Әлијевин Русијаја рәсми сәфәрә дә'вәтини бир даһа нәзәрә чарпдырды. Дөвләтимизин башчысы бу дә'вәти мәмнунлуғла гәбул етдијини билдирди вә чәнаб Путинин Бақыја илк рәсми сәфәринин Азәрбајҗан ичтимайјјәтиндә бөјүк рәғбәт доғурдуғуну вурғулады.

***

Сонра Зуғулба Дөвләт Иғәмәткаһында Азәрбајҗан Президенти Һејдәр Әлијевин адындан Русија президенти Владимир Путинин шәрәфинә рәсми наһар верилди.

СӘФӘР БАША ЧАТДЫ

Јанварын 10-да Русија Федерасијасынын президенти Владимир Путинин Азәрбајҗан Республикасына рәсми сәфәри баша чатмышдыр.

Азәрбајҗан вә Русија президентләри һава лиманына кәлдиләр. Русија дөвләтинин башчысы Бинә Һава Лиманында журналистләрин суалларына чаваб верди.

Президент Владимир Путин сәфәрин јекунлары барәдә суала чаваб верәрәк деди: Мән сәфәрин нәтичәләриндән чох разыјам вә һесаб едирәм ки, биз нәинки гаршымыза гојдугумуз вәзифәләрин јеринә јетирилмәсинә наһил олдуғ, һәм дә даһа чох иш көрдүк. Зәннимчә, мүнәсибәтләримизин уғурлу инкишафы үчүн јахшы зәмин јаратдығ. О, Ермәнистан-Азәрбајҗан мүнәгишәсинин һәллиндә Русијанын ролундан данышараг билдирди ки, Гарабағ барәсиндә сијасәти илк нөвбәдә Ермәнистан вә Азәрбајҗан һазырдамалыдыр. Русија исә проблемин һәллинин оптимал вариантынын

тапылмасына көмөк едәчөкдир.

Русиянын вә Азәрбајҗанын дәвләт бәрағлары илә бәзәдилмиш Бинә һава Лиманынын бинасында Русија Федерасијасы башчысынын бөјүк портрети асылмышды.

Али гонағын шәрәфинә һава лиманынын учуш мејданында фәхри гаровул дәстәси дүзүлмүшдү.

Дәвләтимизин башчысы һөјдәр Әлијев Русија нүмајәндө һөј'әтинин үзвләри илә сәмими сағоллашды, Русија президенти Владимир Путин исә Азәрбајҗанын рәсми шөхсләри илә мөһрибанчасына сағоллашды.

Фәхри гаровул дәстәсинин рәиси Русија Федерасијасынын президенти Владимир Путинә вә Азәрбајҗан Республикасынын Президенти һөјдәр Әлијевә рапорт верди.

Русиянын вә Азәрбајҗанын дәвләт һимнләри сәсләнди. Дәвләт башчылары фәхри гаровул дәстәсинин гаршысындан кечдиләр. Русија президенти Милли Ордунун әскәрләрини Азәрбајҗан дилиндә "Салам, әскәр!" сөзләри илә сәламлиды.

Милли кејимли ушағлар Русија президенти Владимир Путинә күл дәстәләри тәғдим етдиләр.

Азәрбајҗан Республикасынын Президенти һөјдәр Әлијев Русија Федерасијасынын президенти Владимир Путинлә тәјјарәнин пилләкәни јанында мөһрибанчасына, сәмимијәтлә сағоллашды.

□

Али гонағын јола салынмасы мәрәсиминдә Азәрбајҗан Милли Мәчлисинин сәдри Муртуз Әләскәров, Баш назир Артур Расизадә, республика Президентинин Ичра Апаратынын рәһбәри Рамиз Мөһдијев, Русијанын Бақыдакы сәфири Николај Рјабов, өлкәмизин Москвадакы сәфири Рамиз Ризајев, диһәр рәсми шөхсләр иштирак едирдиләр.

II ФӘСИЛ

ХАРИЧИ МӘТБУАТ РУСИЈА ПРЕЗИДЕНТИНИН БАКЫЈА СӘФӘРИ ҺАГГЫНДА

ТҮРКИЈӘ МӘТБУАТЫ РУСИЈА ФЕДЕРАСИЈАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ВЛАДИМИР ПУТИНИН АЗӘРБАЈЧАНА РӘСМИ СӘФӘРИНИ ТАРИХИ ҺАДИСӘ КИМИ ГИЈМӘТЛӘНДИРИР

Түркијәнин апарычы күтләви информәсија васитәләри Русија президенти Владимир Путинин Азәрбајҗана рәсми сәфәрини тарихи һадисә кими гијмәтләндиришләр.

Өлкәнин нүфузлу гәзетләри јазырлар ки, Русија-Азәрбајҗан мүнәсибәтләриндә сојутлуг дөврүндән сонра јени дөвр-һәртәрәfli гаршылыгы фәалијјәти инкишаф етдирмәк мәгсәди дашыјан јени бир дөвр башланмышдыр.

НТВ телеширкәти Русија рәһбәринин сәфәрини шәрһ едәрәк, дигтәти она јөнәлдир ки, бу, сон илләрдә Русија Федерәсијасы президентинин Бақыја илк рәсми сәфәридир. Телеканалын шәрһчисинин фикринчә, сәфәрин әһәмијјәтини ғысача олараг, Русијанын Гафгаза чидди дигтәт јетирмәси, енержи дашыјычыларыны дүнја базарларына ихрач етмәк үчүн регионун өлкәләри илә әмәкдашлығы даһа да кенишләндирмәјә чәһд кәстәрмәси вә илләрдән бәри давам едән Ермәнистан-Азәрбајҗан мүнәгишәсинин арадан галдырылмасында ола билсин, васитәчи ролунда даһа фәәл иштирак етмәк нијјәти кими сәчијјәләндирмәк олар.

НТВ бу сәфәр заманы Азәрбајҗан-Русија әмәкдашлыг сәнәдләринин, хүсусилә дә Бақы бәјаннамәсинин вә Хәзәрин статусу илә бағлы биркә бәјанатын имзаланмасыны Владимир Путинин Бақыја илк рәсми сәфәринин чох мүсбәт нәтичәси кими дәјәрләндирир. Телевизијанын шәрһчиси Трансхәзәр газ кәмәринин чәкилмәси һаггында Түркмәнистанла бағланан сазишдән данышаркән Бақыда имзаланмыш Хәзәрин статусу һаггында сәнәдин Түркијә үчүн бөјүк әһәмијјәт дашыдығыны хүсусилә нәзәрә чарпдырмышдыр.

“Заман” гәзәти Русија лидеринин Бақыја сәфәрини

Москванын Ермәнистаны дәстәкләмәкдән узаглашмасы кими гијмәтләндирир. Гәзет бу сәфәрин илк нөвбәдә, Ермәнистан-Азәрбајҗан мүнәгишәсинин АТӘТ-ин Минск групу чәрчивәсиндә низама салынмасына даир апарылан данышыглар просесинә мүсбәт тәкан верә билчәјини күман едир. “Заман” гәзәти даһа сонра јазыр: “Шүбһә јохдур ки, Русија илә Азәрбајҗан арасында мүнәсибәтләрин јахын кәләчәкдә инкишафы Владимир Путиндән асылы олачагдыр”.

“Миллијјәт” гәзәти исә билдирир ки, Русија Азәрбајҗанын Гәрблә јахынлашмасы просесинә әнкәл тәрәтмәјә, һабелә Азәрбајҗан нефтинин дүнја базарына өз әразиси васитәсилә кәндәрилмәсинә наил олмаға чалышыр. Гәзет јазыр ки, Москва уғур газанмаг үчүн Ермәнистан барәсиндә ән’әнәви сијасәтини дәјишдирмәјин лабудлүјүнү баша дүшсә дә, Јереванла әлагәләрин позулмасы илә шүбһәсиз, разылашмајачагдыр. Москва ејни заманда, дәрк едир ки, Гафгаз сијасәтинә даһа прагматик мүнәсибәт кәстәрмәлидир.

“Миллијјәт” гәзәти нәзәрә чарпдырыр ки, Анкара Владимир Путинин сәфәринин кедишини дигтәтлә изләјирди, чүнки јахын вахтларда, ән кечи февралын әввәлләриндә һәјдәр Әлијевин Түркијәјә сәфәри кәзләнилир. Азәрбајҗандан һәр ил беш милјард кубметр тәбии газ кәндәрилмәси вә Бақы-Тбилиси-Чейһан әсас ихрач нефт кәмәри лајиһсинин һәјјәтә кечирилмәси Азәрбајҗан Президентинин Түркијә рәһбәрлији илә данышыгларында дигтәт мәркәзиндә олачагдыр.

ТОКИО ГӘЗЕТЛӘРИНИН ХУЛАСӘСИ

ИТАР-ТАСС-ын јайдығы хәбәрә кәрә, Јапониянын бир сыра мәркәзи гәзетләри Русија Федерасијасынын президенти Владимир Путинин Бақыја сәфәри вә онун Азәрбајҹан Президенти Һејдәр Әлијев илә данышығлары һагғында материаллара кениш јер вермишидир. “Асахи” гәзети бу бәрәдә јазыр: “Енержи еһтијатлары илә зәнкин Азәрбајҹан вә Русија Совет Иттифағынын сүгута уғрадығы вахтдан бәри араларында галмагда олан сојуг мүнәсибәтләр дөврүнүн үс-түндән хәтт чәкмишләр”. Гәзет гәјд едир ки, ики өлкә лидерләринин имзаладығлары Бақы бәјаннамәси “мүнәсибәтләрин бәрпа олундуғуну тәсдигләмишидир”. Гәзетин фикринчә, “Клинтон һөкүмәтинин бу рекионда јеритдији вә Русијанын сыхышдырылыб арадан чыхарылмасыны нәзәрдә тутан енержи стратегијасына бадалаг кәлинмишидир”, бунула әлагәдар Буш һөкүмәтинин кәләчәкдә нә кими тәдбирләр кәрәчәји дигтәти чәлб едир.

“Асахи” јазыр: “ССРИ-нин сүгүтундан сонра Бирләшмиш Штатлар бу рекионда, илк нөвбәдә енержи еһтијатларынын ишләнилмәси саһәсиндә өз фәалијәтини сүр’әтлә кенишләндиришидир. Белә бир шәраитдә Русија президенти Владимир Путин өтән ил һакимијјәтә кәлдикдән дәрһал сонра апарычы мөвгеләрин бәрпасы үчүн јоллар ахтармышдыр. Өз нөвбәсиндә, Азәрбајҹан тәрәфи Америка капиталынын иштирак етдији трансмилли нефт корпорасијаларынын иғтисади сәмәрәлилијин ашағы олмасына истинад едәрәк инвестисија гојулмасыны ләнжитмәјә башламасы илә әлагәдар кетдикчә күчләнән наразылығыны билдирмишидир. Бу мә’нада Москванын вә Бақынын мөвгеләри ујғун кәлмишидир. Русија кечмиш ССРИ-нин Хәзәрјаны республикалары илә мүнәсибәтләри чанландырмаға вә енержи еһтијатларынын ишләнилмәси саһәсиндә рекионал әмәкдашлыг вә Москванын мәркәзи рол ојнајачағы тәһлүкәсизлијин тә’мин едилмәси механизми јаратмаға чалышыр.

“Иомиури” гәзети јазыр: “Владимир Путинин јүксәк сә-

вијјәдә Русија-Алмания кәрүшү кечирдикдән сонра Азәрбајҹанда әлдә етдији разылашмалар буна сүбутдур ки, Москва Гәрби Европа дәвләтләри бәрәсиндә сијасәтлә јанашы, МДБ өлкәләри илә әлагәләрин мөһкәмләндирилмәсини өз дипломатијасынын әсас истигамәтләриндән биринә чевирмәк нијјәтиндәдир. Президент Путин һакимијјәтә кәлдији вахтдан МДБ бәрәсиндә сијасәти јенидән нәзәрдән кечирир вә Бақы разылашмалары һәмин истигамәтдә фәалијјәтин тәркиб һиссәси олмушдур... Москванын дипломатик һүчүмлар серијасы архасында онун дүнја сәһнәсиндә бөјүк дәвләт ролу ојнамағы давам етдирмәк үчүн базаны мөһкәмләтмәјә јөнәлдилмиш планлары нәзәр чарпыр”.

ПАРИС ГӘЗЕТЛӘРИНИН ХУЛАСӘСИ

“Трибүн” гәзети јазыр ки, Бақыја сәфәринин биринчи күнү Русија президенти Владимир Путин вә онун азәрбајҹанлы һәмкары Һејдәр Әлијев Хәзәр дәнизинин статусу һагғында сәнәд имзаладылар. “Бу сәнәд нефтин биркә ихрачына даир сазишин тезликлә бағланмасына јол ачыр”. Гәзет Һејдәр Әлијевин рә’јини мисал кәтирир: “Имзаланмыш сәнәд чох бөјүк әһәмијјәтә маликдир, чүнки Хәзәрнин статусу проблеми сон једди-сәккиз илдә анчаг музакирә едилдири вә биз тәрәфләрин мөвгеләринин јахынлашмасына һеч чүр наил ола билмирдик”.

ПУТИН АЗӘРБАЈҹАНЛА МҮНӘСИБӘТЛӘРИ МӨККӘМЛӘНДИРИР

Сәфәр баш тутду, она кәрә ки, Москва өзүнүн чәнуб сәрһәдләриндә, хусусән дә нефт вә енержи еһтијатлары илә зәнкин олан Гағғаз рекионунда јерләшән кечмиш совет республикалары арасында өз нүфузуну бәрпа етмәк үчүн бөјүк сә’јләр кәстәрир.

Русија президенти Владимир Путин Азәрбајҹан Президенти илә данышығлар апарараг, өзүнүн илк рәсми сәфәри

илә бу Хәзәрјаны өлкәјә мүнәсибәти ғадјаја салмыш вә Ермәнистан-Азәрбајҗан мүнәгишәсини мұзакирә етмишдир.

Гоншуларла мүнәсибәтләри јахшылашдырмағ вә МДБ-дә-12 кечмиш Совет Республикасындан ибарәт группа Москванын нұфузуну күчләндирмәк Путинин харичи сијә-сәтинин мүнүм мөғамларындан биридир.

Азәрбајҗанла мүнәсибәтләр үмүмән јахшы иди, амма Дағлыг Гарабағ бөлкәси үстүндә узун сүрән вә эзаблы мүнәгишәдә Русијанын Ермәнистаны даһа чох дөстәкләмәсинә Азәрбајҗан тәрәфинин шүбһә етдијинә кәрә бу мүнәсибәтләрдә сәринлик дујулурду.

Кремл Ичра Апараты рәһбәринин мұавини Серкеј Приходко Бақыда Президент Сарајында Путинин Әлијевлә данышығлары заманы журналистләрә демишдир ки, “Русија вә Азәрбајҗан өз мүнәсибәтләриндә јаранмыш фасиләни арадан ғалдырмаға һазырдырлар”. О билдирмишдир: “Белә бир ғаршылығлы рә’ј вар ки, сијәси әлагәләрдә, игтисади мүнәсибәтләрдә вә тәһлүкәсизлик мәсәләләриндә фасиләнин олмасы сәһвидир”.

Приходко демишдир ки, “Дағлыг Гарабағ мөвзусу мұзакирә едиләчәк вә биз һәр ики тәрәфи разы салачағ истәнилән бир ғарары дөстәкләјәчәјик”.

Дағлыг Гарабағын ермәни әһалиси 1988-чи илдә Азәрбајҗандан ајрылмаға чан атмаға башладығдан сонра јаранан мүнәгишәдә тәхминән 35.000 адам ғырылмышдыр. 1994-чү илдә атәшин кәсилмәси дојушләри дајандырса да, данышығларда сүлһ сазыши әлдә етмәк һәләлик мүмкүн олмышдыр.

*“Төкиш дејли нјус” гәзети,
12 јанвар 2001-чи ил.*

РУСИЈА АЗӘРБАЈҢАНЛА ӘЛАГӘЛӘРИ ЈАХШЫЛАШДЫРЫП

Русија президенти Путинин јанварын 9-10-да Бақыја сәфәри Совет Иттиғағы дағылдығдан сонра Русија дөвләти башчысынын Азәрбајҗанла илк сәфәри олмушдур. Һәр ики дөвләтин рәһбәрләри-Русија вә Азәрбајҗан президентләри бу сәфәри икитәрәfli мүнәсибәтләрин инкишафында јени мәрһәлә кими ғијмәтләндирмишләр.

Сәфәр заманы чәнаб Путин әмин етмишдир ки, Русија Дағлыг Гарабағла бағлы Ермәнистан-Азәрбајҗан мүнәгишәсинин динчликлә арадан ғалдырылмасы ишиндә бөјүк сә’јләр көстәрәчәкдир.

Владимир Путин Хәзәрин статусу мәсәләсинә дә тохунмушдур. Һәр ики тәрәф дәнизин дибинин беш Хәзәрјаны дөвләт арасында бөлүшдүрүлмәси һағтында разылыға кәлмишдир.

Үмүмән, Путинин Азәрбајҗанла сәфәриндән мөгсәд кечмиш совет республикалары илә әлагәләри чанландырмағдыр. Этән ил о, Мәркәзи Асијаја, Беларуса, Украјна вә Молдоваја да сәфәрләр етмишдир...

“Һинду” гәзети, Һиндистан.

Владимир Путин Дағлыг Гарабағ мүнәгишәсинин низама салынмасы үчүн Азәрбајҗан вә Ермәнистан лидерләринин көстәрдикләри сә’јләри алғышламышдыр.

Путин Азәрбајҗан Парламентиндә чыхышында бөјән етмишдир ки, Русија Азәрбајҗанын мөнафеләринә зијан вура биләчәк ғарары дөстәкләмәјәчәкдир. О демишдир: “Мән билирәм ки, Азәрбајҗан вә Ермәнистан президентләри бу проблемин һәлли үчүн компромис тапмаға чалышырлар. Бу, сағлам вә реалист мөвгедир. Русија бу ишдә өз вәситәчилијини тәклиф етмишдир”.

Азәрбајҗанын вә Ермәнистанын силаһлы гүввәләри әзәли Азәрбајҗан торпағы олан Дағлыг Гарабағ үстүндә 1988-

чи илдән 1994-чү иләдәк мүнәрибә апармышлар. Тәбии ки, Азәрбајҗан өзүнүн бу әразиси үзәриндә нәзарәти бәрпа етмәк истәјир...

Ассошиейтед Пресс агентлији, АБШ.

Русија президенти Владимир Путинин Бақыја сәфәри заманы апардығы данышыгларын башлыча мөвзусу Јереванла Бақы арасында мүнәгишә олмушдур. Бу мүнәгишә өзәли Азәрбајҗан торпағы олан Даглыг Гарабаға Ермәнистанын идиасы нәтичәсиндә 1988-чи илдә јаранмышдыр. Ики гоншу өлкә арасында башланмыш мүнәрибә Азәрбајҗана баһа баша кәлмишдир-онун 35,000 вәтәндашы һәлак олмуш вә әразисинин 20 фаизи ишғал едилмишдир.

1994-чү илдә атәшкәс режими әлдә едилмәсинә вә президентләр һейдәр Әлијев илә Роберт Кочарјан арасында бирбаша данышыглар апарылмасына баһмајараг, мүнәгишә индијәдәк һәлл олунмамыш галыр.

Путин илә Әлијев арасында данышыгларын күндәлијинә нефт сәһәсиндә әмәкдашлыг мәсәләси дә дахил иди. Русијанын кәлиринин башлыча мәнбәји онун өз нефтинин сатышы олса да, о, Азәрбајҗандан вә дијәр кечмиш совет республикаларындан Гәрб базарларына нефт нәгл едән бору кәмәрләрини инһисарлашдырмаға имкан ахтарыр. Лакин Күрчүстан әразисиндән кечмәк шәртилә Бақыдан Түркијанын Аралыг дәнизи сәһилиндәки Чейһан лиманына әсас бору кәмәри чәкилмәсинә даир АБШ-ын да дәстәкләдији ләјиһәни реаллашдырмаг нијјәти бу сијасәтә мане олур...

Јунәјтед Пресс Интәнәшил агентлији, АБШ.

Русија Федерасијасынын президенти Владимир Путинин Бақыја рәсми сәфәри Гәрбдә бөјүк мараг доғурмуш, мөтбуатда кениш ишыгландырылмышдыр. Сәфәрин артыг биринчи күнү-јанварын 9-да Ассошиейтед Пресс агентлији бу барәдә өз каналлары илә хәбәрләр јаймыш, Рәјтер исә һөвсан-Зыг јатаглары блокунун ишләнилмәси һаггында Азәрбајҗан Дөвләт Нефт Ширкәти илә Русијанын ән бөјүк нефт ширкәтләриндән бири олан "ЛУКойл" арасында имзаланмыш мугавилә барәдә мә'лумат вермишдир.

Елә һәмин күн Британијанын "Фәјнәншл тајмс" гәзетинин Бақыдакы хусуси мұхбири Девид Стернин "Путин вә Әлијев Хәзәр дәнизи барәдә разылыға кәлмишләр" сәрләвһәли мөгәләсини дәрч етмишдир. Мүәллиф јазыр ки, тәбии еһтијатларла зәнкин олан Хәзәрдә дәниз сәрһәдләринин дөгигләшдирилмәси принципләри һаггында сәзиш бүтүн Хәзәрјаны өлкәләр арасында үмуми разылыға кәлмәјә имкан верә биләр. Нәзәрә чарпдырылыр ки, де-факто мөвчуд олан милли секторлара бөлкү дәнизин дибинин бөлкүсү илә тәсбит едилир, су гатындан үмуми истифадә исә көкү кәсилмәк тәһлүкәси илә гаршылашмыш Хәзәр нәрәкими-ләринин артмасына мүсбәт тә'сир кәстәрә биләр.

Јанварын 10-да Рәјтер даһа кениш мә'лумат јажараг, Русијанын чәнуб сәрһәдләри бојунча өз нүфузуну бәрпа етмәк сә'јләрини вургуламышдыр. Агентлик Русија илә Азәрбајҗанын "икитәрәфли мүнәсибәтләрдәки фәсиләни дајандырмаға" һазыр олдуғлары барәдә Кремлин ичра апараты рәһбәринин муавини С.Приходконун сөзләрини ситат кәтиришдир. Мә'луматда ики президентин Бақыда имзаладығлары сәнәдләр, о чүмләдән Бақы бәјаннамәси әтрафлы тәсвир едилир вә билдирилир ки, Азәрбајҗанла Русија арасында үмумән "јахшы мүнәсибәтләр" ахырынчынын Ермәнистаны дәстәкләмәсилә мүрәккәбләшир.

Сәфәрин икинчи күнү "Лондон дејли телеграф" гәзетиндә Русијадакы мұхбир Маркус Уорренин "Москва нефт дөвләтини јенидән өз орбитинә чәлб едир" мөгәләси чыхмышдыр. Мүәллиф Путинин Бақыја сәфәринин Гәрбдә әсәбиллик доғурдуғуну нәзәрә чарпдырыр.

Сәфәри "Азәдлыг радиосу" нун аналитикләри дә инкилис дилиндә чох мүфәссәл ишыгландырымышлар. Јанварын 10-да радионун күндәлик хәбәрләр јайымында икитәрәфли сәзишләрдән бәһс олунмуш вә ики өлкәнин "стрәтежи тәрәфдашлыгы", һәбелә Хәзәрлә бағлы мөвгеләрин јахынлашмасы, Гәбәлә РЛС һаггында јахын кәләчәкдә сәзиш имзаланмасынын мүмкүнлүјү вургуланмышдыр.

Елә һәмин күн радионун ичмалчысы Жан-Кристоф Пешун "Путин е'тимәдсызлыг илләринә сон гојмаға чалышыр" сәрләвһәли тәһлили мөгәләси јайыланмышдыр. Мә-

галәдә РФ президентинин Азәрбајҗана илк рәсми сәфәринин әһәмијәтиндән данышылмышдыр. Марағлыдыр ки, мүнәслиф икитәрәфли мүнәсибәтләрдән сөз ачарағ, Москванын КУӨАМ гурумуна вә Бақы-Чейһан нефт кәмәринә мәнфи мүнәсибәтини, һабелә Русијанын Ермәнистана һәрби јардым кәстәрмәсиндән Азәрбајҗанын наразылығыны гејд етмишдир. Материалын сонунда Күрчүстанын харичи ишләр назир Иракли Менағаришвилинин бу сөзләри хатырладылмышдыр ки, Чәнуби Гафгазда һадисәләрин инкишафы хејли дәрәчәдә Путинин Бақыја сәфәринин нәтичәләриндән асылы олачағдыр.

Радионун аналитики ханым Лиз Фуллер сәфәрә јекун вурағ, Гафгаз проблемләринә һәср олунмуш бүллетендә сәфәрин нәтичәләрини бир даһа мүнәсәсәл тәсвир етмишдир. О, Президент һејдәр Әлијевин стратегијасынын Финландија президенти Кекконенин 1965-1981-чи илләрдә јеритији "фәал битәрәфлик" сијасәти илә мүнәсәсә олундуғу "Независимая газета"нын (Москва) мөғаләсиндән ситат кәтирмишдир.

Јанварын 10-да "Кантриз" ("өлкәләр") Интернет бүллетени вә Вашингтонда чыхан "Интеркон" һәфтәлик бүллетени дә Русија президентинин Бақыја сәфәри һағгында хәбәрләр јаймышлар.

"Чеймстаун" фондунун бүллетениндә Владимир Сокорун јанварын 11-дә дәрчә едилмиш мөғаләси хүсуси марағ доғурур. О јазыр: Путинин Гарабағ мүнәғишәси барәсиндә бәјанатлары Русијада даими мүнәғишәләр анлајышынын олмадығыны кәстәрир вә ејни заманда Азәрбајҗанын мәнәфеләринә үјгүн дејил, чүнки, мәсәлән, "әввәлләр анчағ азәрбајҗанлыларын мәсқунашдығлары, инди исә ишғал едилиб, етник тәмизләмә апарылмыш Азәрбајҗан рајонларынын гәјтәрылмасы"на тә'минат вермир. Мүнәслиф "Гафгаз дәрлү-јү" јарадылмасы барәдә Путинин тәклифинә Президент Әлијевин мәнфи мүнәсибәтини јүксәк гәјмәтләндирәрәк вурғулајыр ки, бу чүр группашма Русијанын рекиону нәзәрәт алтында сахламасына кәтириб чыхарачағдыр. Азәрбајҗанын Гәбәлә Радиолокасија Стансијасы барәдә мөвгеји дә јүксәк гәјмәтләндирилир.

ХӘЗӘР ДӘНИЗИНИН СТАТУСУ ҮСТҮНДӘ МҮБАҺИСӘДӘ ЈАХЫНЛАШМА

В.Путинин Бақыја илк сәфәри Русија илә кечмиш Совет Республикасы олан Азәрбајҗан арасында мүнәсәсәләшмиш мүнәсибәтләрдә кәркинлијин зәифләмәси әләмәтидир. Һәр ики тәрәф Хәзәр дәнизинин һүғуги статусуна даир мүнәһисәдә јахынлашмыш вә Путин азәрбајҗанлыларын рәғбәтини газанмаға ашкар сә'јләр кәстәрмишдир.

Русија президенти Путин чох сәјаһәт едир вә һәмишә дә елә өлкәләрә кәлир ки, сон илләр орада Москва өз нүфузуну итирмишдир. Сијаси вә иғтисади чәһәтдән зәифләјиб һејдән дүшән сабиг фәвғәлдәвләтин бу мејлдән гуртармағ үчүн сәмәрәли васитәләри јохдур.

Москва дипломатијасы өзүнүн јөндәмсизлији учбатындан бә'зи сабиг тәрәфдашларыны инчик салмыш, јахуд Јелтсинин һакимијәти дөврүндә рәһбәрликдәки бәһран заманы онлара сәдәчә оларағ е'тинасызлығ кәстәрмишдир. Тәсәдүфи дејил ки, инди Путин өзүнүн харичә илк сәфәрини Чәнуби Гафгаза-Азәрбајҗана етмишдир. Истәр Вашингтонун, истәрсә дә Москванын чоғрафи стратегләринин дүнја хәритәләриндә Хәзәр дәнизи саһилиндәки бу кечмиш Совет Республикасы "әсас дөвләт" сәјылыр ки, бу да онун нефт јатағлары, Русија илә Фарс кәрфәзи рекиону арасында көрпү кими стратеги мөвгеји илә, һабелә Мәркәзи Асија илә Авропа арасында кәләчәк нәғлијат јолларынын вә нефт кәмәрләринин говшағ мәнәтәгәси кими өлкәнин әһәмијәти илә бағлыдыр. Јелтсинин дөврүндә Москва Бақыда чох хош мәрәм итирмишдир, одур ки, инди Путинин белә мәрәм учрунда нечә мүнәбаризә апардығы ашкар сурәтдә нәзәрә чарпыр.

Русија президенти аңлатмышдыр ки, Азәрбајҗан вәтәндашлары үчүн виза режиминин тәтбиғи күндәликдә дурмур. Һалбуки һәлә бир ил өнчә бу аддымын атылачағы өзүнү бү-

рузә верирди. Путин өз бәјанаты илә Азәрбајҗаны гоншу Күрчүстанла мугајисәдә даһа имтијазлы мөвгејә чыхарды...

Әлбәттә, узун илләр әрзиндә зијан вурулмуш мүнәсибәтләри бир күнүн ичиндә дүзәлтмәк гејри-мүмкүндүр. Азәрбајҗан Русијаны ғынајыр ки, 90-чы илләрин әввәлләриндә о, Дағлыг Гарабаг ермәниләринин сепаратчылығыны дәстәкләмишдир вә Ермәнистанла ән'әнәви сурәтдә сых әмәкдашлыг едир. Кечән илин пәјызында Русија силаһларынын Ермәнистана апарылмасы Бақыда бөјүк нараһатлыға сәбәб олмушдур. Сәһбәт Русијанын Күрчүстандан чыхармалы олдуғу, амма Чәнуби Гафгазда бундан сонра да сахламаг истәдији пијада дөјүш машиыларындан кедир. Бақы нараһатдыр ки, бу силаһлар Дағлыг Гарабагда сепаратчыларын әлине дүшә биләр. Путин буну сәфәр заманы инкар етмиш вә билдирмишдир ки, һәрби техника Русијанын Ермәнистандақы базаларында Русијанын нәзарәти алтында олачағдыр. Азәрбајҗанын шималында, Гәбеләдә јерләшән радар стансијасынын мүгәддәрәты гејри-мүәјјән оларағ галыр. Русија һәмин гурғудан бундан сонра да истифадә етмәк истәјир, амма ичәрә һағгыны вә енержи тәчһизаты хәрчләрини Бақынын тәләб етдијиндән аз мәбләғдә өдәмәк нијјәтиндәдир. Путинин сәфәринәдәк һәр һансы бир сазиш әлдә олунмамышдыр.

Һәр ики тәрәф биркә бәјанат имзаламышдыр вә бурада Хәзәр дәнизинин һүғуги статусу һағгында чохилик мубәһисәдә јахынлашма олдуғу гејд едилмишдир. Русија вә Азәрбајҗан разылыға кәлмишләр ки, дәнизин диби мүәјјән принцип әсасында саһилјаны дөвләтләр арасында секторла ра бөлүмәлидир. Су гаты вә сујун сәтһи бөлүмәјәчәк вә русларын фикринчә, онлардан бүтүн Хәзәр дөвләтләри биркә истифадә етмәлидирләр. Русија бу чүр сазиши 1998-чи илдә Газахыстанла бағламышдыр. Путинин дөврүндә Хәзәр мәсәләсиндә дипломатик фәәлијәт хејли күчләндирилмишдир, өзү дә Русијанын мөвгеји даһа уғурлу олмушдур.

Русија Федерасијасынын президенти Владимир Путинин Бинә һавә Лиманында тәнтәнәли гаршыланмасы.

Русија Федерацијасынын президенти Владимир Путинин. Бино һава Лияманында тәһтәнәли гаршылашмасм.

Русија Федерацијасынын президенти Владимир Путинин. Бино һава Лияманында тәһтәнәли гаршылашмасм.

Русия Федерациясының президенти Владимир Путини Бина һава Ламанында тәһтәнәли гаршыламыш.

Азербайжан президенти Илһәм Әлиевни Һа Русия Федерациясының президенти Владимир Путини тәһтәнәли гаршы.

*Азәрбајҹан президенти Гейдәр Әлҹевин өз Рүсҹиә Федерасҹиәсинин президентини
Владимир Путинин төкбәтәк кәрушү.*

Азәрбајҹан-Рүсҹиә дәмшәмәгләрү.

Русија-Азәрбајҹан сәмдәләрини имзаламасы.

Русија-Азәрбајҹан сәмдәләрини имзаламасы.

Азәрбајҹан президенти Һ.Әлијевин вә Русија Федерасијасынын президенти В.Путинин бирҹә мәтбуат конфраҹсы.

Русија Федерасијасынын президенти В.Путинин шәрәфитә рәсми гәбул.

Русия президенти В.Путини Бахсдакк рус ичласынын кумажандылары иле коргучу.

Русия президенти В.Путин өз оку мушайат ебэн шохслэр Шәһидлэр Хайратынын зиярат етмишидир.

Русија Федерацијасымын президенти Азурбурјан Парламентинде,

Русија Федерацијасымын президенти Азурбурјан Парламентинде.

Русија президенти В.Путинин Милли Мәҷлисин депутатлары ilə görüşü.

Русија президенти В.Путинин оин хадимләри ilə görüşü.

Русија Федерацијасынын президенти В.Путиниң Бакы Славјан Университетинин фахри доктору дипломуни таъддим едилмәси.

Азәрбајҹан Президенти Г.Әлијев өз Русија Федерацијасынын президенти В.Путин Бакы Славјан Университетиндә.

*Азәрбајҹан прeзиденти Һ.Әлиевин вә Русия прeзиденти В.Путинин
Зугулаб Дәвләт Исғамәтканьнда тәқбәтәк көрүшү.*

Русия прeзиденти В.Путинин Бинә һавә Лиманьнда јәли салынмасы.

Русија президенти В.Путинин Бинә һава Лиманында жола салынмасы.

Русија президенти В.Путинин Бинә һава Лиманында жола салынмасы.

Хәзәрин әразисинин 20 фаизини тәләб едән Иран бу мәсәләдә кетдикчә төкләнир. Русијанын Газахыстан вә Азәрбајчан илә разылашдырдыгы бөлкү принципләринә ујгун олараг, Ирана даһа аз сәһә дүшәчәкдир. Бундан алава, Бақыда Путин јахын вахтларда беш саһилјаны дәвләтин зирвә көрүшүнүн кечирилмәсинә Әлијевин разылығыны алмышдыр. Бу көрүш Хәзәрин дибиндәки тәбии еһтијатларын ишләнилмәсинә вә јени нефт көмәрләри һагтында гәрарлар тәбул едилмәсинә мане олан һүтуги мубаһисәјә даир гәрар чыхарылмасыны сүр'әтләндирмәлидир. Лакин сәрһәдләрин дәгигләшдирилмәси, көмичилик вә балыг еһтијатларындан истифадә һагтында разылыг әлдә едиләнәдәк һәлә хејли вахт кечә биләр.

“Нәје Сүрхәр сајтунг” гәзети,
11 јанвар 2001-чи ил.

□

РФ президенти Владимир Путин Азәрбајчана рәсми сәфәр етмишдир. Бу, Русија президентинин ССРИ дағылдыгдан сонра һәмин Чәнуби Гафгаз өлкәсинә илк сәфәри вә онун јени илдә биринчи харичи сәфәри олмушдур.

Сәфәр заманы В.Путин вә Азәрбајчан Президенти Ёјдәр Әлијев данышыглар апармыш вә ики өлкә арасында мүнәсибәтләрин мөһкәмләнмәси вә Гафгазда сабитлијин горуноб сахланмасы мәсәләләринә һәср олунмуш “Бақы бәјаннамәси”ни, һабелә Хәзәр дәнизинин статусуна даир биркә бәјанат имзаламышлар. Ики өлкәнин һөкүмәтләри арасында әмәкдашылыг һагтында даһа алты мүхтәлиф сазыш бағланмышдыр.

МДБ өлкәләри илә әлағәләри мөһкәмләтмәк Русијанын харичи сијасәт фәалијјәтинин даим ән өнчүд истигамәтидир. Лакин Русија илә Азәрбајчан арасында мүнәсибәтләрин инкишафы индијәдәк гејри-гәнаәтбәхш олараг галырды, чүнки Азәрбајчан Дағлыг Гарабағ үстүндә Ермәнистанда мүнәгишә башландыгдан сонра Русијаны Ермәнистана биртәрәfli мүнәсибәт көстәрмәкчә тәгсирләндирир. В.Пу-

Русија президенти В.Путинин Бақыжа һавә. Димавһиһи јола салыммасы.

тин РФ президенти вәзифәсинә башладыҗдан сонра Русија МДБ өлкәләри барәсиндә дипломатик фәалијәтини даһа да күчләндирмишдир, бунун сәјәсиндә Русија-Азәрбајҗан мүнәсибәтләри тәдричән бәрпа едилир вә јахшылашыр.

“Бақы бәјаннамәси”ндә дејилир ки, Русија вә Азәрбајҗан икитәрәфли мүнәсибәтләри стратежи тәрәфдәшлигын јени, даһа јүксәк сәвијјәсинә галдырмаға һазырдырлар. Москва вә Бақы Гафгазын сүлһ вә мәррибан гоншулуғ рекионуна чеврилмәси хәјринә әмәкдәшлиг етмәјә һазыр олдуғларыны да билдирмишләр. Путин Гафгазда сабитлијин тә’мин олунмасы наминә “Гафгаз дәрлүјү” өлкәләри арасында гаршылыгы фәалијәт механизминин ролуну күчләндирмәји тәклиф етмишдир.

Азәрбајҗанла Ермәнистан арасында һәрби әмәлијатлар дајандырылса да, ики өлкәнин әрази мубәһисәси әввәлкітәк һәлл едилмәмиш галыр. В.Путин мұнағишә тәрәфләри арасында разылашмалар әлдә едилмәсинин мүмкүн олдуғуну сөјләмиш вә билдирмишдир ки, Русија Гарабағ мұнағишәсинин низама салынмасы үчүн васитәчи кими өз сә’јләрини чанландырыр вә бу проблемин арадан галдырылмасына даир мүмкүн разылашмаларын тә’минатчысы кими чыхыш етмәјә һазырдыр.

Владимир Путинин фикринчә, Гарабағ мұнағишәсини јалныз әлағәдар дәвләтләрин өзләри арасында мөвгеләрин разылашдырылмасы сәјәсиндә гәти шәкилдә низама салмағ олар.

О, һәмчинин әминдир ки, низамасалмаја наил олмағ үчүн президентләр һәјдәр Әлијевин вә Роберт Кочарјанын кәстәрдикләри сә’јләр бу мұнағишәнин уғурла һәлл едилә билчәјинә үмид бәсләмәјә әсас верир.

Һәр ики тәрәфин Хәзәрин һүғуги статусу мәсәләсиндә үмуми разылыға кәлмәси В.Путинин Азәрбајҗана сәфәринин диқәр мүһүм наилијәтидир. Хәзәр дәнизи һөвзәси нефт-газ вә балығ еһтијатлары илә зәнкин олдуғундан, Совет Иттифағынын сүғутундан сонра бу дәнизин һүғуги ста-

тусу вә бөлкүсү мәсәләси саһилјаны дәвләтләр үчүн мүшкүл проблемә чеврилмишдир. РФ президентинин Азәрбајҗана сәфәри заманы Хәзәр дәнизинин статусу һаггында имзаланмыш биркә бәјанатда дејилер ки, тәрәфләр Хәзәрин бүтүн сәтһиндә сәрбәст кәмичилији сахламағ шәртилә дәнизин дибинин бөлүшдүрүлмәси һаггында разылыға кәлмишләр. Бәјанатда билдирилир: тәрәфләр һесаб едирләр ки, беш саһилјаны өлкәнин јүксәк сәвијјәдә көрүшүнүн кечирилмәси Хәзәр рекионунда әмәкдәшлигы мөһкәмләтмәк, Хәзәр дәнизинин статусуну тәнзимләмәк мөнафәләринә чаваб верәрди.

Хәзәрин һүғуги статусу мәсәләсинин тәнзимләнмәсинә Москванын чан атмасы онун һәм Хәзәр рекионунда сабитлијин горунуб сахланмасына марағ кәстәрмәси илә, һәм дә Русијанын игтисади вә стратежи мөнафәләринин горунмасы зәрурәти илә бағлыдыр.

В.Путинин Азәрбајҗана сәфәри заманы Абшерон јарымадасынын чәнуб һиссәсиндә јерләшән нефт јатағларынын биркә ишләнилмәси һаггында сазиш имзаланмышдыр. Илкин оларағ лајиһә бүтөвлүкдә 250 милјон доллар мөбләгиндә гиймәтләндирилир. Өтән ил Русија илә Азәрбајҗан арасында әмтәә дөвријјәси әввәлкі илдәкинә нисбәтән артмышдыр. В.Путин һесаб едир ки, ики өлкә арасында тиқарәтин бу чүр сәвијјәси онларын игтисади имканларына әсла ујғун дејил вә ону артырмағ лазымдыр.

Јерли ичмалчыларын фикринчә, В.Путинин Азәрбајҗана сәфәри икитәрәфли мүнәсибәтләрдәки дурғунлуғ вәзијјәтинә сон гојду вә онларын арасында әлағәләрин инкишафына, Гафгаз рекионунда тәһлүкәсизлијин вә сабитлијин мөһкәмләнмәсинә, Русијанын Гафгазда вә Хәзәр рајонунда мөвгеләринин күчләнмәсинә, онун Гәрб өлкәләринин бу рекиона нүфуз етмәсинин гаршысына алмағ имканларынын кенишләнмәсинә тәкан верәчәкдир.

Синхуа әкентлији, Чин.

ПУТИН АЗӘРБАЈҖАНЛА ЈАХЫНЛАШЫР

Араларындакы јаш фәртинә бахмајараг, Владимир Путин вә ев саһиби Һәјдәр Әлијев Русија президентинин Бақыја сәфәри заманы тез үмуми дил тапа билдиләр. Һәм дә онларын һәр икиси узун илләр көзәкөрүмәз чөбһәдә көшфијатчы кими хидмәт етмишләр.

Јадлашма вә ачыг гаршыдурма әвәзинә һәр ики сабиг Совет Республикасынын мүнәсибәтини достлуг вә “стратежи тәрәфдашлыг” тә’јин етмәлидир. Әмәкдашлығын узунмүддәтли програмына даир јени сазишләр дә буна әсас верир. Бурада нефт јатагларындан биркә истифадә етмәк һаггында разылашма да өз әксини тапыр.

Биркә истифадә принципи Хәзәр дәнизинин статусунун һәлл олунмасына имкан верир. Советләр Бирлијинин дағылмасындан бәри беш саһилјаны дәвләт бу проблеми һәлл едә билмир. Јени разылашмаја кәрә, дәнизин сәтһи индән белә һамынын олмалы, дүнјанын ән бөјүк нефт вә газ јатаглары илә зәнкин олан диби исә милли секторлара бөлүнмәлидир.

Тегһран Хәзәрин еһтијатларындан бүтүн Хәзәрјаны дәвләтләрин биркә истифадәсиндә, јә’ни дәнизин бәрәбәр секторлара бөлүнмәсиндә тә’кид едир. Бу мөвге илә Русијанын узун мүддәт Тегһран вә Ермәнистанла һәмфикир олмуш сабиг президенти Јелтсин дә разы иди.

Москванын режонда јеканә е’тибарлы мүтгәфиги олан Ермәнистан 1988-чи илдән, фактики олараг, Азәрбајҗанла мүнәрибә вәзијәтиндәдир. Путин Москванын мөвгејини бүтүн кечмиш совет мөканында ашкар мөһкәмләтмәк истәјир вә бу ишдә Азәрбајҗана үмидләр бәсләјир... Москва илә Бақынын бағлылығы Гафғазда гүвәләр нисбәтини давамлы шәкилдә дәјишә биләр. “Известија” гәзети тәһлүкәнин һәлә совушмадығыны јазыр. Хәзәр нефтинин Гәрбә нәглиндә

һәр кәс өз варианты үзәриндә-Бақы Түркијөнин Аралыг дәнизиндәки Чейһан лиманы, Москва исә өзүнүн Гара дәниздәки Новороссијск лиманы үзәриндә тә’кид едир.

Москванын Дағлыг Гарабағ мүнәгишәсинин һәлиндә тә’минатчы дәвләт кими чыхыш етмәк тәклифинә дә еһтијатла јанашмаг лазымдыр. Белә ки, Русија МДБ-дә мөканындакы сајсыз-һесабсыз етник мүнәгишәләрдә васитәчи кими индијәдәк даим мүнәвәфғәгидәтсизлијә уғрајыбдыр.

Елке ВИНДИС,
“Дер такесһипикел” гәзети (Алманија).
11 январ 2001-чи ил.

ӘЛИЈЕВИН ДИПЛОМАТИК ЧЕВИКЛИЈИ

Азәрбајҗан Республикасынын Президенти Һәјдәр Әлијев јенә дипломатик чевилик кәстәрир. Путин Бакыны әли-бош тәрк етди, лакин сәфәриндән олдуҗа разыдыр. Путин Бакыны тәһлүкәсизлик вә харичи сijasәт мәсәләләриндә Кремллә јахын әмәкдашлыға чәлб етмәк үчүн сон бир нечә ајдыр ки, Азәрбајҗаны дилә тутмаға чалышыр. Јанварын 9-10-да Русија президентинин Гафгаза илк сәфәри буна әјани сүбүтдур. Путини разы салмағ үчүн Әлијев символлик адымлар атарағ, бүтүн суаллары чавабсыз гојан үмуми бәјан-намә гәбул етмәклә, Азәрбајҗанын Гәрблә Шәрг арасында маневр етмәк имканыны сахлады.

Владимир Путин һәлә президент сәләһијәтләрини ичра етмәјә башлајанда, Русијанын Гафгазда ексклүзив марағларыны јенидән бәрпа етмәк әзиндә иди. О, мүнәгишәләрин һәлли илә мөшғул олмағ үчүн Азәрбајҗан, Ермәнистан, Күрчүстан вә Русијадан ибарәт форум јаратмағы тәклиф етди. Әслиндә, бу тәклиф тәкчә АБШ-ын дејил, һәм дә бејнәлхалғ тәшкилатларын, мәсәлән, БМТ, АТӘТ вә Авропа Шурасынын Гафгаза тәсиринин гаршысыны алмағ мәгсәди илә едилмишдир. Путин, демәк олар ки, МДБ-нин чохтәрәфли данышығлар форумундан әл чәкиб икитәрәфли тәмаслар јолу сечмәклә, бәзән дә тәкбәтәк данышығлара үстүнлүк верирди. Августун сонунда мдб өлкәләринә билдирилди ки, Русијаја визасыз кедиш-кәлиш режими икитәрәфли анлашмаларла әвәз едиләчәк вә бунун үчүн һәр бир өлкә илә ајрылығда данышығлар апарылачағдыр.

Путин Күрчүстан, Украина, Әзбәкистан, Азәрбајҗан вә Молдовадан ибарәт КҮӘАМ бирлијинин әсасыны тәшкил едән Азәрбајҗан-Күрчүстан ајлансыны парчаламағ истәјирди. Күрчүстана гаршы фасиләсиз иттиһамлар, тәзјигләр олмуш, виза режими гојулмуш вә дәвләт чеврилишләринә чәһд едилмишдир. Азәрбајҗана исә, һәтта Ермәнистандан

да габағ, Русијада визасыз кедиш-кәлиш имканы верилмишдир. Азәрбајҗанла јахынлығ едән Русија Күрчүстаны чәзаландырарағ КҮӘАМ-ы әеифләтмәк истәјир.

Путин Азәрбајҗаны Русија илә ексклүзив әмәкдашлыға дәвәт едир. Путин сәфәр заманы Азәрбајҗан Республикасы Милли Мәчлисинин депутатларына мүрачиәт едәрәк, онлары сечкиләрин нәтичәләри илә бағлы тәбрик етди. О, һәмчинин мөстәғиллик газанмыш өлкәнин Парламентиндә рус дилиндә тәрчүмәчисиз чыхышындан мәнун галдығыны билдирди.

Путин 1990-чы илин 20 јанварында Бакыда совет гошунлары тәрәфиндән гәтлә јетириләнләрин вә Дағлыг Гарабағ мұһарибәсиндә шәһид олан азәрбајҗанлыларын хатирәсинә учалдылан абидәнин өнүнә әклил гојду. Путин сәфәри заманы Һәјдәр Әлијевин олдуҗа чеви кәрәкәтләриндән еһтијат едирди.

Һәјдәр Әлијев биләваситә Азәрбајҗана аид олмајан мәсәләләрдә, мәсәлән, ракет әлејһинә мұдафиә системинин мөһдудлашдырылмасы һағгында мұғавиләдә Русијаны дәстәкләјир вә һуманитар јардым ады алтында дәвләтләрин дахили ишләринә гарышмағын әлејһинә чыхыр. Путин вә Әлијев Хәзәрин һүғути статусу илә бағлы мәсәләдә гаршылығлы разылыға кәлдиләр. Путин Хәзәр дәнизи дибинин секторлара бөлүнмәсинә тәрәфдар олдуғуну бир даһа билдирди. Бу да һәр бир дәвләтә өзүнүн не фт вә газ еһтијатларындан сәрбәст истифадә етмәк һүғуғу верир. Әлијев Хәзәрин су сөһиндән биркә истифадәјә даир Русијанын тәклифини гәбул етди. Анлашма Хәзәрдә Русија һәрби кәмиләринин сәрбәст һәрәкәт етмәсинә имкан верәчәкдир. Лакин Хәзәр барәдә мұддәалары ратификасија етмәк үчүн саһилјаны өлкәләрин саммити чағырылмалыдыр.

Һәјдәр Әлијев сijasи вә һәрби мәсәләләрә еһтијатлы јанашарағ, тәләсик гәрарлар вермәди. Бахмајарағ ки, Бакы бәјаннамәсиндә мұдафиә вә һәрби-техники саһәдә гаршылығлы әмәкдашлығын инкишаф етирилмәсиндән данышылыр. Лакин һәрби әмәкдашлығ тәфсилаты илә ачығланмајыбдыр. Хүсусилә бу әмәкдашлығ үчүнчү өлкәјә гаршы вә

бејнәлхалғ ганунлара зидд дејилдир. Белә ајдын олур ки, Русија-Ермәнистан һәрби әмәкдашлығы тохунулмаз галыр. Азәрбајҹан исә өз нөвбәсиндә НАТО-ја дахил олмағ үчүн тәшәббүс көстәрир вә КУӨАМ чәрчивәсиндә әмәкдашлығыны давам етдирир.

Азәрбајҹан РЛС-ин ијirmi ил мүддәтинә ичәрәјә верилмәси тәклифинә е'тираз етди. Азәрбајҹан стансијанын, сонрадан өзүнүн мүлқијәтинә кечмәк шәрти илә, ичәрә мүддәтинин беш ил олмасыны тәклиф едир.

Путин АТӘТ-ин Минск групунун Дағлығ Гарабағ мәсәләсинә даир фәалијәтини дә вурғулајарағ, икитәрәфли көрүшләрин тез-тез олмасына чағырды. Путинин Гағгаз дәрләјүнүн јарадылмасы тәклифи илә әлағәдар һејдәр Әлијев билдирди ки, Азәрбајҹан бу форумда јалныз Ермәнистан силаһлы гүввәләри Азәрбајҹан әразиләриндән кери чәкилдиклән сонра иштирак едәчәкдир. һејдәр Әлијев һәмчинин Күрчүстанын Вазини базасындақы силаһларын Ермәнистана апарылмасы барәдә сорушарағ, Путини чәтин вәзијәтдә гојду. Путин зәиф бәһанә кәтирәрәк билдирди ки, бизим башға јолумуз јох иди.

Авропада ади силаһларын ләғвинә ујғун оларағ, онлар Күрчүстандан силаһлары чыхармалы, лакин орадан да керијә, Русијаја апармалы идиләр.

НАТО-нун баш катиби Чон Робинсонун сәфәри Азәрбајҹанын һеч нәдән асылы олмајарағ галдығыны көстәрир. Русија-Азәрбајҹан әмәкдашлығ гапыларынын һәмишә ачығ олмасы һејдәр Әлијевин гәләбәләриндән бири һесаб едилр. Он азы, Әлијев һазырда һәрби әмәкдашлығын тәфсилатына вармаға е'тираз етди вә бу да тәрәфдашлығын әһәмијәтсизлијини көстәрди. Кәләчәкдә тәкчә МДБ президентләри дејил, Путинлә данышығлара кедән бүтүн дәвләт хадимләринин нүмунә бахымындан Әлијевин Путинлә дәрәнишыны тәһлил етмәләри мәгсәдәујғун оларды. Әлијев ағыллы прағматизм нүмајиш етдирди. О, јалныз символлик мәсәләләрдә вә малијә мәсәләләриндә компромисләрә кедәрәк, бөјүк мәмнунлуғла Путинә кениш бәјанатлар вермәк

үчүн имкан јаратмышдыр. Әлијев Путинин һәр истәдијини вермәмәклә дә, онунла јахындан әмәкдашлығ етмәјин мүмкүнлүјүнү сүбүт етди.

Мириан ЛАНСКОЈ,

Бостон Университетинин идеолокија вә сијасәт, мунәғишәләрин тәһлили институтунун програмчы директору.

Русија Федерасијасынын президенти В.Путинин Азәрбајҹана рәсми сәфәри вә ики өлкә арасында мүнәсибәтләрин перспективләри Гәрб мәтбуатында кениш шәрһ олунмушдур.

“Ассошиейтед Пресс” ақентлији Русија президентинин сәфәринин илк күнү өз каналлары илә мә'лумат јаймыш, “Рейтер” ақентлији исә АРДНШ илә “ЛУКОјл” арасында һөвсан-Зығ блоку үзрә сазышин имзаланмасыны ишығландырмышдыр.

Бөјүк Британијанын “Фәјненшл Тајмс” гәзети өзүнүн Бақы мүхбири Д.Стермин “Путин вә Әлијев Хәзәр дәнизи барәдә разылыға кәдиләр” сәрләвһәли мәғаләсини дәрч етмишдир. Мәғаләдә дејилир ки, тәбини еһтијатларла зәнкин Хәзәр дәнизиндә сәрһәдләрин демаркасијасы принцип үзрә разылығын әлдә едилмәси бүтүн Хәзәрјаны өлкәләрин үмуми разылыға кәлмәси үчүн стимул ола биләр. Дәнизин дибинин бөлүшдүрүлмәси де-факто мөвчуд олан милли секторлара бөлүшдүрмәни мөһкәмләндирир. Сујун сәтиндән үмуми истифадә исә нәсли кәсилмәкдә олан Хәзәр һәрә балығынын чоғалмасына мүсбәт тә'сир көстәрә биләр.

“Лондон Дејли Телеграф” гәзетиндә дәрч олунмуш “Москва нефт өлкәсини јенидән өз орбитинә чәкир” сәрләвһәли мәғаләдә көстәрилир ки, В.Путинин Бақыја кәлмәси фактынын өзү Гәрбдә әсәбиллик доғурур. Русија кечмиш ССРИ-нин даһа гәрбнәрәст өлкәләриндән бири олан Азәрбајҹан үзәриндә тә'сирини бәрпа етмәјә чәһд көстәрир.

“Азадлыг” радиосунун шәрһләриндә Русија вә Азәрбајҗанын икитәрәфли әләгәләринә тохунулмуш вә ики өлкәнин “стратежи тәрәфдашылыгындан” сөз ачылмышдыр. Хәзәрә мүнәсибәтдә мөвгеләрдәки јахынлашма илә бәрәбәр, јахын кәләчәкдә Гәбәлә Радиолокасија Стансијасына даир сазишин имзаланмасынын мүмкүнлүјү дә билдирилик. Русија президентинин сәфәр програмы барәдә әтрафлы мә’лумат верән “Азадлыг” радиосу ону да хатырладыр ки, Ермәнистан мудафиә назиринин фикринчә, Азәрбајҗан-Русија мүнәсибәтләринин нормаллашмасы Ермәнистан-Азәрбајҗан мүнәсибәтләринин һәллине мүсбәт тә’сир кәстәрә биләр.

Радионун шәрһчиси Лиз Филлер исә Азәрбајҗан-Русија әләгәләринин динамиклијиндән данышаркән, Дағлыг Гарабағ мүнәсибәтләринин һәллиндә Русијанын ярдымчы олмасынын мугабилдә Бакынын Гәбәлә РЛС һаггында разылыға кәләчәји барәдә “Заман” гәзетиндә дәрч олунмуш мә’луматы да јада салмышдыр.

“Азадлыг” радиосунун верилишләриндә президент Һ.Әлијевин стратегијасынын 1965-1981-чи илләрдә Финландијанын президенти Кекконенин “фәал битәрәфлик” сијасәти илә мугајисәси барәдә “Независимаја гәзета”да дәрч олунмуш мәгаләдән ситатлар кәтирилмишдир.

В.Сокорун “Чәјмстаун” фондунун бүллетениндә дәрч етдирдији јазы хусусилә дигтәти чәлб едир. О јазыр ки, символлик жестләрә бахмајараг, Русија Азәрбајҗана һеч нә тәклиф едә билмәз. Азәрбајҗан үзүнү јенә дә Гәрбә тутачагдыр. Дағлыг Гарабағ мүнәсибәтдә Русија президентинин бәјанаты Русијанын даими мүтгәфигләр һаггында аңлајышынын олмамасыны бир даһа сүбүт етди вә бунун һеч дә Азәрбајҗанын марағларына ујғун олмамасыны кәстәрди. Белә ки, “әввәлләр азәрбајҗанлыларын мәскунлашдығы, инди исә ишғал алтында олан вә етник тәмизләмәјә мә’руз галмыш әразиләрин гәјтарылмасына зәманәт верилмир”. В.Путин тәнзимләмә просесини чыхылмаз вә

зијәтә салараг, рекионда Русијанын нүфузуну артырмаг үчүн әлверилишли шәраит јаратмаға сә’ј кәстәрир.

Мүәллиф Президент Һ.Әлијевин “Гағғаз дәрдлүјү” һаггында тәклифә мәнфи мүнәсибәт бәсләмәсини јүксәк гиймәтләндирәрәк, бу чүр групплашманын рекионда Русијанын нәзарәтинин артмасына кәтириб чыхара биләчәјини вурғулајыр. О, һабелә Гәбәлә РЛС-ә мүнәсибәтдә дә Азәрбајҗанын тутдуғу мөвгеји јүксәк гиймәтләндирик. Хәзәр дәнизи һаггында сәнәди “дахилән зиддијәтли” адландыран В.Сокорун фикринчә, онун әсас дәјәри үмуми характер дашымасыдыр. Бу да Азәрбајҗана, әввәлки кими, енержи еһтијатларынын ишләнилмәсини етдирмәјә имкан верир.

В.Путинин сәфәри әрәфәсиндә “Нју-Йорк Тајмс” гәзети Русијанын Күрчүстана вә Азәрбајҗана артан тә’сири һаггында мәгалә дәрч етдирмишдир. Үмумијјәтлә, В.Путинин Бакыја сәфәри Азәрбајҗанын јенидән Русијанын орбитинә гәјтарылачағындан наһаһат олан Америка шәрһчиләри вә сијаси даирәләриндә наһаһатлыг доғурмушдур.

III ФӘСИЛ

**РУСИЯ МӘТБУАТЫ
ПРЕЗИДЕНТ ПУТИНИИ
БАКЫЯ СӘФЭРИ ҲАГГЫНДА**

САЛАМӘЛЕЈКҮМ, ВЛАДИМИР ВЛАДИМИРОВИЧ!

Бу һадисәни Азәрбајҗанда чоһдан көзләјридиләр. Демәк олар, ијirmi ил иди ки, Кремлин һеч бир саһиби республикаја тәшириф кәтирмәмишди.

Ахырынчы дәфә тәшириф бујуран вәфатындан бир гәдәр әввәл Бақыја кәлмиш, өзүнүн "тарихи вә мәшһур" нитгиндә Азәрбајҗаны Әфғаныстанла сәһв салан Сов.ИКП МК-нын Баш катиби Леонид Илич Брежнев олмушдур.

Михаил Горбачов да, Борис Јелтсин дә узаг харичи јахын харичдән үстүн тутурдулар. Белә мүнәсибәтә көрә јахын харич "мәркәз"дән кетдикчә даһа да узаглашыр вә өзүнүн сабиг "бөјүк гардаш"ындан нүмунә көтүрәрәк, о да кәнарда достлар вә мүттәғигләр ахтарырды.

Дүнән, јанварын 9-да Владимир Путин Бақыја кәлди. Шәрг менталитетинә јахшы бәләд олан инсан кими, о, әлибош кәлмәмишди. Рәсми сәфәрин башланмасына ики күн галмыш Бақыја һуманитар јардым: чадырлар, адјаллар, дава-дәрман, тикинти материаллары-бу јахынлардакы зәлзәләдән зәрәр чәкмишләр үчүн 35 тон јүк кәтирилди.

Сәфәр заманы доғтуз сәнәд имзаламағ планлашдырылыр. Онлардан бири дә дәвләтләрарасы мүнәсибәтләрин сijasи, иғтисади, мөдәни вә диқәр чәһәтләрини тәнзимләјән Бақы бәјаннамәсидир. Лакин һәр һалда Гарабағ вә Хәзәрин статусу проблемләри ики президент үчүн башлыча мөвзу олачадыр. Бу јахынларда Владимир Путин Гарабағ мүнәғишәсинин һәлли үчүн Русијанын универсал ресептинин олмадығыны вә ола билмәјәчәјини бәјан етсә дә, Азәрбајҗанда инанырлар ки, һәр һалда Кремлин данышығларда Ермәнистанын сәрт мөвгејини јумшалда вә ону компромис ахтармаға вадар едә биләчәк дәлилләри вар.

О ки галды Хәзәрин һүғуги статусунун ишләниб һазырланмасы вә нефт-газ һасилаты саһәсиндә әмәкдашлығ мөсәләләринә, онларын бүтүн Хәзәрјаны өлкәләр үчүн үстүн

әһәмијјәт дашымасы шүбһә доғурмур. Бу мәсәләләри гәти шәкилдә разылашдырмағ үчүн Русија президентинин Хәзәр һөвзәси өлкәләри үзрә хүсуси нүмајәндәси Виктор Калјужны Бақыја ајағ ачымышдыр. Сөз дүшмүшкән, о, Путинин Бақыја сәфәри програмынын бүтүн тәфәрруғатыны гәти оларағ гәјдаја салмағ үчүн ораја кәлмиш Русија нүмајәндә һеј'әтинә башчылығ едирди. Нүмајәндә һеј'әтинә Русијанын ики ән ири ширкәтинин рәһбәрләри-"ЛУКОјл"ун президенти Ваһид Әләкбәров вә "Славнефт"ин витсе-президенти Исқәндәр Хәлилов да дахилдирләр. Марағлы бир чәһәт: гурудакы "Зығ-Һөвсан" нефт јатағынын ишләнилмәси һағгында "ЛУКОјл" илә Азәрбајҗан Дөвләт Нефт Ширкәти арасында мүғавиләнин имзаланмасы мәһз јанварын 10-на нәзәрдә тутулмушдур.

Азәрбајҗан әразисиндә Русијанын јекәнә һәрби объекти олан Гәбәлә Радиолокасија Стансијасынын статусуну тәнзимләјән сәнәдин имзаланыб-имзаланмајачағы сон анадәк мә'лум дејилдир. Тәрәфләрин бу мәсәлә үзрә мөвгеләриндә фикир ајрылығлары вар иди. Һәрбчиләр мәһз Путинин сәфәринәдәк һәмин фикир ајрылығлары барәсиндә компромисли бир гәрар тапмағ нијјәтиндә идиләр. Амма тапа билмәдиләр. Буна көрә дә, республиканын харичи ишләр назир В.Гулијевин сәфәр әрәфәсиндә билдирдији кими, сазишин имзаланмасы планлашдырылмыр.

Проблемләрин мұзакирәси заманы ики президентин онлардан һансыны вә нечә һәл едәчәкләрини бу күн сөјләмәк чәтиндир. Лакин бир мәсәлә шүбһә доғурмур: Русија лидеринин чоһдан көзләнилән сәфәри ики өлкәнин бүтүн саһәләрдә гаршылығлы сурәтдә фајдалы әмәкдашлығына јени вә чоғ күчлү тәкан верәчәкдир.

Светлана АВДЕЈЕВА,
("Трибуна"нын хүсуси мүхбири).
Бақы.

"Трибуна" гәзети 10 јанвар 2001-чи ил.

ПУТИНӘ АЗӘРБАЈҹАНДА “ХОХ ЈАХШЫ!” ИДИ

*Русија президенти Бақыја рус дилиндә
35 мин дәрслик кәтирди*

Русија вә Азәрбајҹан нүмајәндә һеј'әтләринин сырф игтисади проблемләр мұзакирә едилән данышығларында көзләнилмәдән ортаја “рус мәсәләси” чыхды.

Путин: “Јахшы һалдыр ки, Бақыда дәрсләрин рус дилиндә кечилдији бүтүн мәктәбләр совет дәврүндән бәри галмышдыр”.

Әлијев: “Тәкчә мәктәбләр дејил, али мәктәбләрдәки факултәләр дә”.

Русија президенти бу мөвзуја Бақыда јашајан сојдашларла көрүшдә јенидән мұрачиәт етмишди. Владимир Владимирович Путин һәмкары Әлијеви “рус мөдәнијјетинин горулуб сахланмасы мүмкүн олан һиссәсини горујуб сахламағ үчүн” чох ишләр көрдүјүнә көрә тә'рифләмишди. Азәрбајҹанда “кифајәт мигдарда” русдилли гәзет вә журнал чыхыр. Амма, Путинин сөзләринә көрә, әдәбијјат, о чүмләдән дә тәдрис әдәбијјаты чатышмыр. Буна көрә дә о өзү илә Бақыја рус дилиндә 35 мин дәрслик кәтирмишди.

Бәлкә дә бу “бағламаны” Лјудмила Путина һазырламышды. Мә'лум олдуғу кими, инди о, бизим “бөјүк вә гүдрәтли дөвләтимизи” јахын харичи учғарлара доғру фәал сурәтдә ирәлиләди. Әкәр әр-арвад әл-әлә вериб бу иши ирәлиләт-мөјә башласалар, онда МДБстан өлкәси лап бу јахынлара гәдәр һансы дилдә данышдығыны бәлкә дә хатырлајар.

Путин Бақыја сәфәринин сон саатларында

Азәрбајҹан дилинә кечди!

Путин башга бир марағлы информәсијаны да “фаш етмишди”. Бу ил сојдаш ветеранлара көмөјә (Русијала мүәличә вә истираһәтә) бөјүк мәбләғдә вәсаит ајрылмышдыр. Бундан әлавә, Азәрбајҹана гаршы виза режими гәтијјән тәт-биг едилмәјәчәкди-буна лүзум јохдур. Үмумијјәтлә, Путин

һесаб едир ки, Азәрбајҹандакы Русија вәтәндашларынын вә Русијадакы Азәрбајҹан вәтәндашларынын статусу һагғында мұғавиләнин имзаланмасы вахты кәлиб чатмышдыр.

Русија президенти Милли Мәчлисдә-республика Парламентиндә чыхыш едәркән демишди:

-Бу вәтәндашлар нәинки Русија вә Азәрбајҹан чөмијјәтләринин тәркиб һиссәсидир, һәм дә дост халғларымызын јахынлашмасы просесинин доғрудан-доғруја билаваситә вә фәал иштиракчыларыдыр.

Онун еһтимәлиня көрә, депутатларын көмәји илә статус һагғында мұғавиләни һејдәр Әлијевин Русијаја гаршыдакы сәфәри заманы имзаламағ олар (Путин ону дә'вәт едиб вә о, кәлмөјә разылығ вермишди).

Путин Азәрбајҹан Парламентиндә елә тә'сирләнди ки, (онда белә һаллар чох надир олур) “күнүн ситаты”ны да сөјләди:

-Русијалы һәмкарларымызын вә диқәр МДБ өлкәләриндәки тәрәфдашларымызын дигтәтини чәлб едиб демәк истајирәм ки, бу күн мән бизә дост олан өлкәнин-Азәрбајҹанын Парламентиндә рус дилиндә тәрчүмәсиз чыхыш етмәк имканына маликәм. Бу, Азәрбајҹан рәһбәрлијинин сон илләрдә апардығы сијасәтин нәтичәсидир”.

Али гонаг Бақыја сәфәринин сон саатларында Славјан Университетинин профессорларындан фәхри доктор мантијасыны вә дипломуну аларкән, ев саһибләрини, садәчә, һејран етди. Көрүнүр, Русија президенти дил мәсәләсиндә әдаләти бәрпа етмәк үчүн... “тәмиз Азәрбајҹан дили”нә кечди. Русија лидери сәфәринин нечә кечдији барәдә фикрләрини сөјләјәркән гәтијјәтлә билдирди:

-Чох јахшы!

ВЛАДИМИР ПУТИН: БИЗӘ САБИТ ГАФГАЗ КӘРӘКДИР

**Русија президентинин "Комсомолскаја правда"
мүхбиринин суалларына җаваблары**

-Азәрбајҗана сәфәринизин ән башлыҗа, халис инсани јекуну нечәдир?

-Бирбаша рәсми диалог јаранды. Јәгин ки, ән башлыҗасы будур. Бу, Русија вә Азәрбајҗан ичтимаийјәти үчүн чох јахшы ишарәдир вә кәстәрир ки, мүнәсибәтләримиздә бүтүн мүсбәт һаллар, о чүмләдән дә чохдан галан кәскин проблемләрин һәлли мүмкүндүр.

Мәнә елә кәлир ки, нәтичә е'тибарилә биз Гарабағ мәсәләсинин һәллинә дә наил ола биләрик. Әслинә галса, бу, Русијанын һәм Азәрбајҗанла, һәм дә Ермәнистанла мүнәсибәтләринин там инкишафына мане олан әсас проблемдир. Лакин бүтөвлүкдә, бу дөвләтләрин рәһбәрлији һәмнин проблемеи һәлл етмәк әһвал-руһијјәсиндәдир. Бу, чох чәтин оласа да, мән бәри башдан һеч бир бәјанат вермәк истәмирәм.

Үмумийјәтлә, биз сабит Гафгаз олмасыны истәјирик. Бәлкә дә бу ифадә о гәдәр дә парламент ифадәси дејил, лакин тәдричән ирәлиләмәк мүсбәт мә'нада Русијанын милли мәнәфеләринә ујғундур.

Башлыҗасы, биз елә шәраит јаратмаға мүвәффәг олдур ки, бу шәраитдә истәр сијаси, истәрсә дә игтисади сәһәдә әлағәләримиз фәаллашачагдыр.

-Бәс, нә үчүн руслар һаггында, рус дили һаггында бу гәдәр чох данышылмышдыр? Ахы, Азәрбајҗанда бу сәһәдә һәр шәј нормалдыр...

-Бах, мәнз буна кәрә данышылмышдыр.

-Дикәр МДБ өлкәләринә ибрәт олсун дејә?

-Һесаб етмирәм ки, биз бу барәдә кимләрсә ибрәт олсун дејә данышмалыыг. Биз анчаг нүмунә кәстәрә биләрик. Өзү дә мүсбәт нүмунә. Бир дигтәт јетирин: јүзләрлә

рус мөктәбинин олдугу бә'зи гардаш республикаларда инди ири шәһәрләрдә ики, үч, дөрд мөктәб галмышдыр. Бурада исә рус дилиндә тәдрис кедән 400 мөктәб вар, бүтүн шакирдләрин 13 фаизи, 20 мин тәләбә рус дилиндә тәһсил алыр. Һалбуки Гарабағ мүнәгишәси нәтичәсиндә шүбһәлилик јарандығына кәрә, сон илләрдә Русија илә Азәрбајҗанын мүнәсибәтләри кәркин иди. Буна бахмајараг, Президент Әлијев дөвләт мүдриклији кәстәрәрәк, бу базаны го-рујуб сахламышдыр. Бу исә чох бөјүк ишдир.

Александр ГАМОВ,
(хүсуси мүхбир).

Баки.

"Комсомолскаја правда", 11 јанвар.

МЕРСИ, БАКЫ!

**Владимир Путинин Азәрбајҗана сәфәри
уғурла баша чатды**

Русија дәвләтинин башчысы Владимир Путин һесаб едир ки, игтисади алағәләрин даһа јүксәк сәвијјәси Русија илә Азәрбајҗанын гәдәм гојдуғлары икитәрәфли мүнәсибәтләрин јени мәрһәләсинә мұвафиг олмалыдыр. РФ президенти тичарәт дәвријјәси һәчминин артырылмасыны вә игтисадијатын мұхтәлиф сәһәләриндә кооперасијанын инкишаф етдирилмәсини өнчүл истиғамәтләр адландырымышдыр.

Статистика көстәрир ки, өтән ил Русија-Азәрбајҗан тичарәтинин һәчми чәми 300 милјон доллар олмушдыр. Владимир Путин Азәрбајҗан Парламентинин депутатлары гаршысында чыхышында бәјан етмишдир: “Бу, реал имканларымыза ашкар сурәтдә ујғун дејилди”. Президент нәзәрә чарпыдырымышдыр ки, Русија јаначаг-енеркетика комплексинин бүтүн сәһәләриндә Азәрбајҗанла сых әмәкдашлыға, о чүмләдән Хәзәрдәки јатағларын ишләнилмәсиндә иштирак етмәјә һазырдыр. О, Русијадан тәбии газ көндәрилмәси мәсәләсини дә чох перспективли һесаб едир: “Бизим арамызда 2001-чи илин сонунадәк мұвафиг мұғавиләләр бағланмышдыр”.

Владимир Путин апарылмыш рәсми данышығлары тохунараг демишдир: “Һәјдәр Әлијев илә биз нәинки јығылыб галмыш мәсәләләри арадан галдырмаға, һәм дә, башлыча олараг, диалогумузу бүтүн сәһәләрдә икитәрәфли әмәкдашлығын дәринләшдирилмәсинә јөнәлтмәјә чалышды”. Онын фикринчә, Гафгазда тәһлүкәсизлијин тәмин олунмасы вә әмәкдашлығын инкишаф етдирилмәсинин принсипләри һағтында имзаланмыш Бақы бәјаннамәси бу мөгсәдә чаваб верир.

Бу бир јана, Русија икитәрәфли һәрби әмәкдашлығын узунмүддәтли әсасда дәринләшдирилмәсинә дә тәрәфдардыр. Путинин сөзләринә көрә, бу әмәкдашлығ да “һәр ики өлкәнин тәһлүкәсизлијинин мәнәфеләринә ујғундыр вә

үчүнчү дәвләтләрә гаршы јөнәлдилмәјибдир. Одур ки, бу хәтт үзрә алағәләримизи фәаллашдырмағ олар”.

РФ президенти Азәрбајҗанын вә бүтүн Гафгазын дини лидерләринин мүдрик, өлчүлүб-бичилмиш мөвгејини јүксәк гиймәтләндирәрәк билдирмишдир ки, “бу мөвге сәјәсиндә бир чох мұнағишәләрин артыб динләрарасы мұнағишәләрә чеврилмәсинин гаршысыны алмағ мүмкүн олмушдыр”. Путин демишдир: “Русија бүтүн мәсәләләрин, о чүмләдән дә Дағлыг Гарабағ мәсәләсинин һәр һансы һәлли мұнағишә едән тәрәфләри разы саларса, ону гәбул едәчәкди”. Мәсәлән, Русија тәрәфи Бақы илә Јереван арасында јүксәк сәвијјәдә бирбаша диалого бөјүк үмидләр бәсләјир. Русија дәвләти башчысынын рәјинчә, “Москва сазишин тәминатчысы ола биләр” Азәрбајҗан Парламентинин депутатлары Русија дәвләти башчысынын чыхышыны һәрарәтлә, ајаға галхарағ алғышладылар.

Русија президенти Хәзәр мөвзусуна тохунарағ вурғуламышдыр ки, “кәмичилијин вә балығчылығын индики рејимләри, кәмиләрин гејри-Хәзәр өлкәләринин бајрағлары алтында үзмәси үзәриндә гадаға Хәзәр дәнизинин јени һүгүти статусу мүјјән едилән вахтадәк гүввәдә галмалыдыр”. Бунула јанашы, о демишдир ки, “биз Хәзәр дәнизинин һүгүти статусу һағтында конвенсија үзрә бештәрәфли данышығлар просесинин чанландырылмасына көмәк етмәјә һазыры”.

Бундан әлавә, Владимир Путин тәсдигләмишдир ки, Азәрбајҗана гаршы виза рејими тәтбиг олунмајачагдыр. РФ президентинин фикринчә, “Русија Күрчүстанла белә бир рејими милли тәһлүкәсизлији горумағ мөгсәди илә тәтбиг етмишдир. Бу, терроризм вә мүтәшәккил чинајәткарлығ илә мүбаризәнин васитәләриндән биридир”. Бунула да президент куја Азәрбајҗан әразисиндә Русијаја көндәрилмәјә һазырлашан чечән јарағлыларындан ибарәт группарын олмасы барәдә мө’луматы долајысы јолла тәкзиб етмишдир.

Владимир Путин Москваја јола дүшмәздән әввәл она Бакы Славјан Университетинин фәхри доктору диплому тәҗдим олунмушдур. О, мәрәсимдә чыхыш едәрәк Азәрбајҗан Президентинин республикада рус дилинә вә мәдәнијјетинә җајғысына көрә она тәшәккүрүнү билдирмишдир. Ахырда исә һејдәр Әлијев Русија президентиндән сүрприз-1949-чу илдә Ленинградда хүсуси мәктәби битирмәси һаггында шәһадәтнамә алмышдыр. Шәһадәтнамәдә дејилир ки, баш лејтенант Әлијев нәинки тарихи материализм вә рус дили үзрә, һәм дә “чекист һазырылығы” үзрә ә’ла курсант олмушдур.

Олга СОЛОМОНОВА,

Владислав ВОРОБЈОВ.

(“Труд” гәзети, 11 январ 2001-чи ил).

РУСИЈА АЗӘРБАЈҶАНА ГАЈЫДЫР

Инанмаг истәрдик ки, чидди сурәтдә вә узун мүддәтә

Јох, бакылылар Русија президентинин сәфәрини белә тәсәввүр етмирдиләр. Белә ки, нә али гонағын кетдији јол бојунча халгын бајрамсајағы шадјанальғы, нә дә бојунна гырмызы лент бағланмыш гојунун гурбан кәсилмәси мәрәсими олмушдур... Һәтта президент тәјјарәсинин кәлмәсинин әввәлчә е’лан едилмиш вахты, мә’лум олду ки, о гәдәр дә доғру дејилдир. Тәјјарә Бинә Бејнәлхалг Һава Лиманына үч саат әввәл енишдир. Русија президентинин Азәрбајҗан пајтахтына сәфәринин бүтүн програмы елә һәмин андан илк өнчә төһлүкәсизлик мүләһизәләри нәзәрә алынмагла гурулду...

Һәр ики президент Гафгазда вәзијјетә, милләтләрасы мүнәгишләрин, илк нөвбәдә Гарабағ проблеминин низама салынмасы мәсәләләринә чоһ дигтәт јетирдиләр. Құман олунур ки, президентләр тәкбәтәк сәһбәт едәркән мөһз бу проблемә үстүнлүк вермишләр. Һәмин мәсәлә барәсиндә һеч бир сәнәд гәбул едилмәсә дә, мүнәгишәнин һәллине тәрәфләрин јанашмасына даһа артыг ајдынлыг кәтирилди.

Владимир Путин мәтбуат конфрансында чыхышында бәјан етди ки, “нә мұһарибә, нә дә сүлһ вәзијјәти тәкчә Азәрбајҗаны дејил, Русијаны да разы салмыр, она көрә ки, бүкүнкү вәзијјәт бизә нә Ермәнистанла, нә Азәрбајҗанла мүнәсибәтләри там шәкилдә инкишаф етдирмәјә имкан вермир. Буна көрә дә биз компромисин тапылмасына тә’кидлә чалышачағы”.

Ики президентин данышығлары нәтичәсиндә Бакы бәјаннамәси гәбул едилди вә имзаланды. Бәјаннамәдә Русија Федерасијасы илә Азәрбајҗан арасында гаршылығлы мүнәсибәтләрин принципләри вә перспективләри һаггында сон дәрәчә мұһүм мүддәалар вар. Һејдәр Әлијев ону “өлкәләри мизи бүтүн сәһәләрдә әмәкдашлығын вә стратеги тәрәфдашлығын даһа јүксәк сәвијјәсинә чыхаран” сәнәд адландырмашдыр.

Буну бејнәлхалг автөмобил әлағәсинин төһлүкәсизлијинин тә’мин едилмәси һаггында, верки ганунверичилијинә

әмәл олунамасы мәсәләләриндә гаршылыгы јардым һаггында, фәвгәл'адә һалларын хәбәрдарлығы вә арадан галдырылмасы саһәсиндә әмәкдашылыг һаггында имзаланмыш сазишләр вә дикәр сәнәдләр пакети дә тәсдигләјир.

Хәзәр дәнизиндә әмәкдашылығын принципләри һаггында Русија Федерасијасынын вә Азәрбајҗан Республикасынын биржә бәјанаты бу пакетдә, шүбһәсиз, даһа мүнүм јер тутур. Бәјанат Хәзәрин статусуну мүнәјјән етмәкдә ики өлкә арасындакы фикир ајрылыгыларына сон гојду. Тәрәфләр дәнизин бүтүн су сәтһиндә кәмичилијин азад олмасы шәртилә, онун дибинин бөлүнмәси барәдә разылыға кәлмишләр.

Азәрбајҗан нефтинин бору кәмәри илә нәгли проблемени дә һәлл етмәк мүнүм олмушдур. Белә ки, бу бору кәмәри сон ајлар нефт вурмаданса, даһа чох бош дајанмышдыр. Тәрәфләр Азәрбајҗан кәмиләринин Русијанын дахили су јолларындан кечмәсини сәдәләшдирмәк һаггында да, Бақы метросунун јенидән гурулмасы үчүн Русијадан техника кәндәрилмәси һаггында да разылыға кәлмишләр. Февралын ахырларында тичарәт-игтисади әмәкдашылыг үзрә Русија-Азәрбајҗан һөкүмәтләрасы комиссијасынын ичласы кечириләчәкдир.

Путин һәмвәтәнләрлә дә көрүшдү. Онлары әсасән рус ичмасынын рәһбәрләри вә Русијанын јерли милләтләринин Азәрбајҗанда јашајан нүмәјәндәләрини өз сыраларында бирләшдирән дикәр ичмаларын рәһбәрләри тәмсил едирдиләр.

О ки галды Азәрбајҗанда јашајан русдилли әһалинин вәзијәтинин перспективләринә, көрүш иштиракчыларындан биринин, мүнәрибә ветераны, јазычы Иван Третјаконун һагы олараг гејд етдији кими, бу перспективләр Азәрбајҗандан чох, Русијадан асылдыр. Нечә дејәрләр, сиздә нә әкирләрсә, биздә дә ону бичирләр, чүнки биз индијәдәк нәинки игтисади мүнәсибәтләрлә, һәм дә ән мөһкәм инсани мүнәсибәтләрлә бағлыјыг...

*Светлана АВДЕЈЕВА,
("Трибуна"нын хусуси мухбири).
11 јанвар 2001-чи ил.*

ГАЛИБЛӘРСИЗ ВӘ МӘҒЛУБЛАРСЫЗ СУҒЬ

Буну һейдәр Әлијевә Владимир Путин вә'д етди

Дүнән Русија президенти Владимир Путин Азәрбајҗана кәлди. Бу, чари илдә онун илк харичи сәфәридир. Јахуд, Кремлин Ичра Апараты рәһбәринин мүнәвини Серкеј Приходконун тә'биринчә дејилсә, "бу, кениш мә'нада-јени әсрдә илк сәфәрдир". Сәфәр мисли көрүнмәмиш тәһлүкәсизлик тәдбирләринин һәјата кечирилмәси илә башланды.

Чәнаб Путинин "јени әсрдә илк сәфәри" онун Бақыја кәлмәси вахтынын дәфәләрлә дәјишдирилмәси илә башланды. Федерал Мүнәфизә Хидмәти президентин јола дүшмәси вахтыны бир кечәдә, дејәсән, үч дәфә дәјишдирмәклә дөвләт башчысынын Бақыда тәһлүкәсизлијини тә'мин едирди. Ајындыр ки, Азәрбајҗанда јашајан "чечен милләтиндән олан шәхсләр" мүнәфизә хидмәтиндә хусуси нараһатлыг доғурудулар...

Президентләрин рәсми көрүшү президент Путинин Азәрбајҗана сәфәр етмәсинә көрә онун үнванына Президент Әлијевин тәшәккүр сөзләри сөјләмәси илә башланды. Чәнаб Әлијевин фикринчә, чәнаб Путинлә көрүш "чох бәјүк гаршылыгы анлашма шәраитиндә" кечди. Ики президентин көрүшү бундан сонра да ејнилә бу руһда, Русија президенти барәсиндә шәрғлирәк хас тәмтәрағлы ифадәләр сәсләнмәси шәраитиндә кечди.

Владимир Путин даһа конкрет иди. О өз фикирләрини башлыча олараг әмәкдашылығын игтисади перспективләринә һәср едирди. "Русија нефтин чыхарылмасы, е'малы вә нәгли саһәсиндә ән сых әмәкдашыға тәрәфдардыр. Русија Азәрбајҗанын електрик енерјиси системинин модернләшдирилмәсиндә Русија ширкәтләринин иштирак етмәсини истәјир",-дејән президент Путин сијаһыны давам етдирмишдир:-Русија мүнәсибәтләринин Бақы метрополитенинин јенидән гурулмасында иштиракы, кәмигајырма, әчзачылыг, алүминиум сәнәјеси, кәнд тәсәррүфаты аваданлығы саһә-

синдә әмәкдашлығ; һәрби әмәкдашлығын инкишаф етдирилмәси". Бунун чавабында Президент Әлијев президент Путинә јенә дә тәшәккүрүнү билдирәрәк, зарафатла деди: "Бир көрүн, нә кими көһнә мәсәләләри һәлл етмәк олар". Лакин дәрһал да вурғулады ки, Азәрбајҗан башлыча оларағ "сәрмајәләр гојулмасыны истәрди".

Русија президенти "көһнә мәсәләләри" һәлл етмәк арзусуну Дағлыг Гарабағ проблеминдән данышанда да ачыглады: "Нә мұһарибә, нә дә сүлһ" вәзијәти бизим истәр Азәрбајҗанла, истәрсә дә Ермәнистанла мүнәсибәтләримизин инкишафына мане олур. Һәр ики тәрәфин разылығы оларса, Русија Ермәнистанла Азәрбајҗан арасында мүнәсибәтләрин һәм васитәчиси, һәм дә тәминатчысы кими чыхыш едәчәкдир. Бизим мөгсәдимиз өлкәләрә галибләрсиз вә мөглубларсыз сүлһә наил олмаға көмәк етмәкдир".

("Коммерсант" гәзети, 10 јанвар 2001-чи ил).

СӨЗ ДӘ БИР ҺӘДИЈӘ ВӘ СӘМТ КӨСТӘРИЧИСИДИР

**Лидерләрин фикирләри дәвләтләрарасы
мүнәсибәтләрдә хусуси мәнаја маликдир**

Дүнән Владимир Путин өзүнүн чохајлы регалијаларына даһа бир фәхри ад-Бақы Славјан Университетинин фәхри доктору адыны әләвә етди. Беләликлә, Путин Бақыдан гара рәнкли доктор мантијасы, рус дилиндә Гур'ан вә көзәл нәшр едилмиш Азәрбајҗанча-русча лүгәтлә гәјытды.

Ев саһиби-Азәрбајҗан Президенти Һәдәр Әлијев даһа марағлы һәдијә алды: Владимир Путин сәфәрини баша чатдыраркән ахырда билдирди ки, Әлијеви нә аз, нә чох-өзүнүн һәмјерлиси һесаб едир. Сонра да Ленинград "Хусуси тәһсил мүәссисәси"нин архивиндән тәдбирлиликлә чыхарылмыш аттестаты она тәғдим етди. Аттестатда көстәрилди ки, Һәдәр Әлијев 1949-чу илин мајында Дәвләт Тәһлүкәсизлији Комитәсинин бу хусуси мөктәбиндә тәһсиллини уғурла баша чатдырмышдыр. Путин "дилини динч сахламады" вә һәмин сәнәддән ајры-ајры сәтирләри учадан охуду: "рус дили-"ә'ла", чекист һазырлығы-"ә'ла". Бунунла да бақылылар сон һәфтәнин севимли зарафатына бир нөв постскриптум алдылар: "Јустасла Алекс нәһајәт, көрүшдүләр-о вахтлар бири һәләлик Алманијада ишләјирди, дикәри исә Мәркәздә отурурду".

Хош сөзләрлә едилән јарызарафатдан өнчә даһа чидди сәһбәт олмушду. Владимир Путин Милли Мәчлисдә-Азәрбајҗан Парламентиндә чыхыш етмишди. Депутатлар ајаға галхарағ, Русија президентини алғышларла саламладылар. Путин Мәчлисин трибунасындан чыхышы заманы дөфәләрлә-Русија илә Азәрбајҗан арасында виза режиминин тәтбиғинә һеч бир сәбәб олмадығыны бәјан етдикдә дә, өлкәдә вәзијәтин сабитләшмәсиндә Һәдәр Әлијевин ролундан данышдыгда да алғышланды.

Путинин белә бир бәјанаты да диггәтдәнкәнар галмады: Русија Азәрбајҗанла икитәрәфли һәрби әмәкдашлығын узунмүддәтли әсасда инкишаф етдирилмәсини истәјир, бу әмәкдашлыг “һәр ики өлкәнин тәһлүкәсизлији мәнәфеләринә чаваб верир вә үчүнчү дәвләтләрә гаршы јөнәлдилмәјибдир”. Јери кәлмишкән, Русија президенти Азәрбајҗанда олдуғу ики күндә јени лексиканы тамамилә мөнимсәди-о, данышыглар просесиндә дә, Парламентин үзвләри гаршысында чыхышында да јорулмадан хатырладырды ки, Русија тәкчә Авропа өлкәси дејил, һәм дә Гафгаз өлкәсидир. Владимир Путинин өзү икикүнлүк сәфәрә јекун вурараг, вәзијәти белә үмумиләшдирди: “Бүтүн мүсбәт һаллар мүнәсибәтләримиздә мүмкүндүр”.

Бу “мүсбәт һаллар” кифәјәт гәдәр тезликлә олдугча конкрет формалар ала биләр. Путин бирмә’налы шәкилдә ачыгламышдыр ки, Русија Азәрбајҗан игтисадијјатынын инкишафында чох фәал иштирак етмәјә һазырдыр, өзү дә бу, гәтијјән тәкчә јаначаг-енержетика комплексинин ән’әнәви сәһәләринә дејил, тохучулуг сәнәјесиндән тутмуш Бақы метросунун модернләшдирилмәсинә көмәјәдәк диқәр бүтүн сәһәләрә дә аиддир.

О ки галды истәр Русија, истәрсә дә Азәрбајҗан парламентләринин үзвләринә, Путинин дедији кими, онлар нәинки ики өлкә арасында мүнәсибәтләрин инкишафы үчүн әлверишли ганунверичилик базасы јаратмалы, һәм дә бу мүнәсибәтләрин өзүндә “мә’нәви-әхлаги мүһити” мөһкәмләтмәлидирләр.

Јекатерина ГРИГОРЈЕВА,

Бақы.

(“Времја МН”, 11 јанвар 2001-чи ил).

ПУТИН ЧАРИ ИЛӘ БАҚЫДАН БАШЛАДЫ

Русија-Азәрбајҗан мүнәсибәтләриндә фәсиләни дајандырмағы гәрәра алмышлар

Владимир Путинин јени илдә (әсрдә, миниликдә) харичи сијаси фәалијјәти Азәрбајҗана сәфәрлә башланмышдыр. Әсас данышыглар, хусусән Президентин һейдәр Әлијев илә данышыглар, маһијјәтчә, баша чатмышдыр, бу күн Владимир Путинә Парламентдә чыхыш етмәк, әклил гојмаг вә Бақы Славјан Университетинин фәхри доктору дипломуну алмаг галыр. Азәрбајҗан Президенти илә данышыглар тәкбәтәк вә нәһәјәт, кениш тәркибдә, јә’ни бүтүн нүмәјәндә һей’әти үзвләринин иштиракы илә апарылмышдыр.

Ән кәскин мәсәлә-Гәбәлә Радиолокасија Стансијасынын мүгәддәрәти мәсәләси, данышыгларын иштиракчыларынын фикринчә, һәлә дә галан “технолоји мәсәләләрин һәлли” режиминә кечирилмишдир. Күн әрзиндә истисна едилмирди ки, нүмәјәндә һей’әтләри хырда-пара технолоји мәсәләләри арашдырачаг вә президентләр һәр һансы бир сазиш имзалаја биләчәкләр. Путини мүшәјјәт едән нүмәјәндә һей’әтинин һәрбчиләрдән ибарәт мө’тәбәр һиссәси һәмкарлары илә интенсив данышыглар апармышлар. Лакин Азәрбајҗанын харичи ишләр назири Виладәт Гулијев дүнән бәјан етмишдир ки, Бақынын РЈС-нин статусуна аид шәртләри вар вә бу шәртләр нәзәрә алынмалыдыр. Русија президентинин бейнәлхалг ишләр үзрә көмәкчиси Серкеј Приходко исә тәхминән һәмин вахта демишдир ки, вәзијјәтә фәиәт кими бахмаг лазым дејилдир вә РЈС-нин Азәрбајҗан тәрәфини разы салан статусу Москваны да разы салачагдыр.

Бу мәсәләдә, еләчә дә “Гафгазда тәһлүкәсизлик вә әмәкдашлығын принципләри”ндә (бурада имзаланмыш Бақы бәјаннамәси белә алланыр) ирәлиләјиш һәр һалда вар. Бу бәјаннамәјә Русија вә Азәрбајҗан тәрәфләри, көрүнүр, һәлә гијмәт верәчәкләр.

Дүнән Бақыда президентләр Хәзәрдә әмәкдашлығын принципләринә даир сазиш дә имзаламышлар. Азәрбајҗан

өзәлдән дәннзин истәр дибинин, истәрсә дө сәтһинин секторларла бөлүнмәсинә тәрәфдар иди, лакин Русија Хәзәрин дибинин бөлкүсүнә тәрәфдар чыхырды, сәтһини исә хусуСИ оларағ јарадылачағ вә беш өлкәнин һамысынын дахил олачағы Хәзәрјаны Дөвләтләр Шурасынын үмуми истифадәсиндә сахланмасыны истәјирди.

Гулијев имзаланмыш сәнәди аналожи Русија-Ғазахыстан сазишинә нисбәтән даһа мүкәммәл сәнәд вә һөмин сазишлә мұғажисәдә “ирәлијә доғру аддым” һесаб едир.

Азәрбајҗан тәрәфи һәмчинин гејд етмишир ки, Дағлығ Гарабағ мұнағишәсинин низама салынмасы барәдә бурада мұзакирә олунмуш мәсәләдә русијалылар елә тәсәввур јаратмаға чалышмырдылар ки, онлар тәрәфләрдән һансыса бирини дестәкләјирләр. Инди Москванын ејни дәрәчәдә узаглашмасы (вә ја ејни дәрәчәдә јахынлашмасы) белә бир формулла ифадә олунур: Дағлығ Гарабағ мұнағишәсинин низама салынмасынын Ермәнистаны да, Азәрбајҗаны да разы салан варианты Русијаны да разы салачағдыр. Бунунла белә, Гулијев “НГ”нин суалына чаваб верәрәк билдирмишиди ки, Путинин сәфәри Гарабағ мәсәләСИ барәсиндә һеч бир јени ирәлиләјиш јаратмамышдыр.

Үмумән демәк олар ки, Москва илә Бакынын сијаси вә дикәр әлағәләриндә, хусусән итгисади мүнәсибәтләрлә бағлы мәсәләләрдә бир мүддәт әввәл мөвчуд олмуш фасиләни һәр ики тәрәф дајандырмағы гәрара алмышдыр. Президентин һәгигәтән уғурлу адландырыла билән сәфәри исә сон вахтлар чанланмыш Москва-Бақы диалогунун анчағ бир һиссәсидир. Путини мұшәјиәт етмиш шөхсләрдән Игор Серкејев, Игор Иванов, Серкеј Иванов, -биз һәлә Ваһид Әләкбәрову демирик, -азәрбајҗанлы һәмкарлары илә өтән ил сәһбәт едә билмишидиләр...

**Асја ҺАЧЫЗАДӘ,
Дмитри КОСЫРЕВ,
Бақы.**

(“Независимая газета” 10 январь 2001-чи ил).

МӘНАЛЫ ҺӘДИЈЈӘЛӘР

**Бир хусуСИ мәктәбин ики мә’зуну
Бақыда көрүшдүләр**

Владимир Путини Азәрбајҗанда шәрғсајағы гаршыладылар. Ешитмәк истәдикләринә әл чалдылар, һәлл едилмәмиш галан мәсәләләрин үстүндән сүкутла кечдиләр. Президент Бақыдан һәдијјәләрлә јола дүшдү. Она бағышланан һәдијјәләрин-рус дилиндә Гур’анын вә Азәрбајҗанча-русча лүғәтин исә мә’насы варды.

Путини һөкмән ајағ үстә вә курултула, сүрәкли алғышларла гаршылајырдылар. Бақыда һесаб едилдији кими, узун илләр Ермәнистана биртәрәfli рәғбәтдән сонра Москванын Бақы илә диалоға јенидән башламына көрә санки тәшәккүрләрини билдирдиләр. Үмумән исә, сәфәр “Шәрғ” дипломатијасынын хусуСИјәтләри илә зәнкин олмушдур-“хошакәлмәз мөғамлар барәдә бир кәлмә дә данышылмамышдыр”. Ағрылы мәсәлә олан Гәбәлә Радиолокасија Стансијасына даир, -Русијанын бу стансија барәсиндә бөјүк стратежи нијјәтләри вар, Азәрбајҗан исә ону өз мүлкәјјәти кими сахламағ истәрди, -икитәрәfli комиссија јаратмағ гәрара алынмышдыр. Лакин бу комиссија сијаси мәсәләләри мұзакирә етмәјәчәк, хусуСИлә еколокија илә мөшгул олачағдыр.

Әвәзиндә, Путин Азәрбајҗана гаршы виза режими гојулмасы барәдә Русија тәрәфиндән һәлә бу јахынларда бөјан олунмуш нијјәтләрдән ашкарчасына имтина етмишир. О ачыгламышдыр ки, ики өлкәнин терроризмә гаршы әмәкдашлығынын сәвијјәСИ виза тәтбигини гејри-актуал бир мәсәләјә чевирмишир.

Путин Парламентдә чыхыш етди вә бурада ону алғышладылар. “Әрази бүтөвлүјү вә танынмыш сәрһәдләрин позулмазлығы” барәдә бөјанат депутатларын даһа чох хошуна кәлди. Салондакылар баша дүшдүләр-сәһбәт Гарабағдан кедир, һәрчәнд Путин бу ады дилинә кәтирмәмишиди. Москванын “јаначағ-енержи комплексинин бүтүн саһәлә-

риндә сых әмәкдашлыға, о чүмлөдән нәглијат дәһлизи верилмәси”нә һазыр олмасы исә сакит гаршыланды.

Путин вә Әлијев бир-биринә тез-тез вә чох тәшәккүр едирдиләр. Әлијев Путинә сәфәрә кәлдијинә көрә тәшәккүр едирди. Путин Әлијевә ону дә’вәт етдијинә көрә тәшәккүрүнү билдирди. Хәзәрјаны дәвләтләрин башчыларынын зирвә көрүшү һаггында Түркмәнистан президентинин ирәли сүрдүјү тәшәббүсү дәстәкләмәк дә гәрара алынмышдыр. Көрүш јазын әввәлләриндә Ашгабадда ола биләр. Бунунла әлагәдар Русија Хәзәр барәсиндә өз мөвгејиндә дүзәлиш едиб вә дәнизин нефт-газ јатагларынын милли секторлар үзрә бөлкүсү һаггында сөһбәт апармаға һазырдыр.

Путин Азәрбајҗанда рус дилинин вә әдәбијјатынын горуноб сахланмасына көрә дәрин тәшәккүрүнү билдирди. Үмумијјәтлә, сәфәрин мэдәнијјәт програмы “рус мөвзусу” илә чох зәнкин иди. Һәмвәтәнләрлә көрүш кечирилди, Путинә Бакы Славјан Университетинин фәхри доктору ады верилди. Ректор Азәрбајҗан тарихинин рус әдибләри тәрәфиндән ишыгландырылмасы барәдә гыса сөһбәтиндә вахтилә “ермәниләрин Ирандан Гарабаға көчүрүлмәсинин јерли азәрбајҗанлы әһалидә һаглы наразылыг доғурдуғуну” јазмыш Грибоједовун адыны чәкмәји унутмады. РФ президентинә јадикар олараг Азәрбајҗанча-русча лүгәт вә рус дилиндә Гур’ан бағышладылар.

Путин исә Әлијевә... “баш лејтенант Һ.Ә.Әлијевин” 1949-чу ил мајын 6-да Ленинградда хүсуси мәктәби битирмәси һаггында шәһадәтнамә кәтирмишди. Сонралар Путин дә һәмин хүсуси мәктәби битирмишди. Путин баш лејтенант Әлијевин гijмәтләрини нүмунә кәстәрди: диалектик вә тарихи материализм-”ә’ла”, чекист һазырлығы-”ә’ла”, ССРИ-нин вә харичи өлкәләрин сијаси вә иғтисади чоғрафијасы-”ә’ла”, рус дили вә әдәбијјаты да “ә’ла”.

Викторија СОКОЛОВА,

Бакы.

(“Известија” 11 јанвар 2001-чи ил).

РУСИЈА-АЗӘРБАЈҢАН: ҮМУМИ МӘНАФЕЛӘР ИДДИАЛАРДАН ДАҒА КҮЧЛҮДҮР

Русија президенти Владимир Путинин Азәрбајҗана сәфәри тәкчә Русија-Азәрбајҗан мүнәсибәтләриндә дејил, Хәзәр һөвзәси проблемләринин һәллиндә дә сыңрајыш ола биләр.

Сәфәр Азәрбајҗан тәрәфинин тәшәббүсү илә олмушдур. Русијанын рекионда, һабелә Азәрбајҗан иғтисадијјатында ролунун дәрк едилмәсинә бир чох фактлар вә мејлләр тәкан вермишди.

Данышыгларынын фону өлкәмиз үчүн чох әлверишли олмушдур. Өтән ил Хәзәрин Азәрбајҗан секторунда нефт һасилаты кәскин сурәтдә артмышдыр. Нефтин идхалы үчүн сифаришләр дә чохалмышдыр. Азәрбајҗан Дәвләт Нефт Ширкәтинин һесабламаларына көрә, нефтин дүня гijмәтләринин индики сәвијјәсиндә республика “гара гызыл” ихрачыны чохалтмадан нефтдән әлдә етдији кәлирләри тәхминән ики дөфә артыра биләр.

Бәс, һаммалы нечә ихрач етмәли? Русија маршруту-Чеченистандан јан кечәрәк Новороссијскә кедән маршрут реал јол олмушдур вә олараг галыр. Өтән илин пайызында Азәрбајҗан һәмин маршрутла ихрачы үчдә бир дөфә артырыб, 2001-чи илин јазынадәк исә бу, тәхминән јарыбајары да чохалдылачагдыр. Өзү дә Русијанын 1999-чу илдә ирәли сүрдүјү тәклиф гүввәдә галыр: нефтин нәглинин артырылмасы мұгабилиндә өлкәмиз транзит гijмәтләрини ашағы сачагдыр.

Јаранмыш вәзијјәтдә Азәрбајҗан Хәзәрин статусу һаггында мұбаһисәләрин тәнзимләnmәсиндә марағлы олмаја билмәз: ахы, Азәрбајҗанын хәзинәсини мөһз Хәзәрин сәрвәтләри долдуруп. Мүтәхәссисләрин еһтималына көрә, Бакыда Русија вә Газахыстанын тәклиф етдији гәрарла разылаша биләрләр: дәнизин акваторијасы үмуми истифадәјә верилир, онун анчаг диби вә еһтијатлары бөлүнмәлидир. Онсуз да, Азәрбајҗан 1990-чы илләрин әввәлиндән бәри

мәһз белә дә едир.

Сәфәр заманы биркә бәјанат имзаланмышдыр. Сәнәддә Хәзәрин проблемләринә һәр ики тәрәфин јени јанашмалары кәстәрилмишдыр.

Бундан әләвә, Бакы Русијадан Ирана вә Иран көрфәзи һөвзәсинин диқәр өлкәләринә транзитин бәрпасында да марағлыдыр. Амма Русија да “Трансәзәрбајҗан” јолунда аз марағлы дејилдир, чүнки кифәјәт гәдәр транзит имканларынын олмамасы онун иранла әләгәләрини мәһдудлашдырыр. Һалбуки Нахчыван Мухтар Республикасы да дахил олмагла, Азәрбајҗандан кечән јол ән ғыса маршрутдур.

Ону да дејәк ки, Азәрбајҗанын нефт кимјасы вә машынаҗырма сәнәјесини јенидән гурмаға бөјүк еһтијачы вар. Гәрб ширкәтләрини исә Хәзәр нефтинин республиканын өзүндә е’мал едилмәси дејил, тәкчә бу нефтин өзү марағландырыр. Лакин Азәрбајҗан итгисадијјатынын һәмин сәһләриндәки технолокијалар әсасән Русија технолокијаларыдыр. Олур ки, бу сәһәдә дә Москванын вә Бакынын мәнафеләри ујғун кәлир.

Алексеј ЧИЧКИН.

(“Россијскаја газета”, 10 јанвар 2001-чи ил).

ВЛАДИМИР ПУТИН РУСИЈАНЫН ЧӘНУБИ ГАФГАЗДА СИЈАСӘТИНИН ЈЕНИ МӘРҲӘЛӘСИНӘ БАШЛАЈЫР

Әслиндә һамы гејд етмишдир ки, Русија дәвләти башчысынын мүстәгил Азәрбајҗана илк рәсми сәфәри факты хүсуси әһәмијјәтә малиқдир. Һејдәр Әлијев дә ону “тарихи сәфәр” адландырмашдыр. Бәлкә дә, бир балача мүбалиғәдир, Гафгаз ән’әнәләринә ујғун олараг гонаға дејилән хош сөзләрдир. Күман ки, бу да вар. Һәр һалда, бир чох шәрһчиләр гејд едилрәр ки, әслинә галса, бу сәфәр ики өлкәнин мүнәсибәтләриндә һәләлик дөнүш олмамышдыр.

Амма онун әһәмијјәтини кичилтмәк дә олмаз. Үмид јаранмышдыр ки, дәвләт сәвијјәсиндә һәјата кечирилмиш бу көрүш сәјәсиндә нәинки өлкәләримизин гаршылығлы мүнәсибәтләри инкишаф етмәјә, һәм дә Русијанын Чәнуби Гафгазда сон илләр күчлү шәкилдә лахламыш мөвгеләри мөһкәмләнмәјә башлајачагдыр. Бәли, Ермәнистан бизим даими стратеји тәрәфдашымыздыр. Лакин сон илләр, әслиндә, Јелтсин һакимијјәтинин бүтүн дөврү әрзиндә Азәрбајҗанла мүнәсибәтләри дургулут кими сәчијјәләндирмәк оларды. Күрчүстанла мүнәсибәтләрдән букүнкү кәркинлик нәзәрә алынарса, онда ајдын олар ки, белә сәфәрин вахты чоһдан чатмышды.

Бәс, Бакыда башлычасы нә иди? Дәвләтләрарасы вә һөкүмәтләрарасы сәккиз сәнәд имзаланмышдыр. Бунлар ән әввәл Бакы бәјаннамәси вә “Хәзәр дәнизиндә әмәкдашылығын принципләри һаггында биркә бәјанат”дыр. Бә’зи аналитикләрин фикринчә, һејдәр Әлијев Азәрбајҗанын Ракетдән Мүдафиә Системи (РМС)үзрә Американын дејил, мәһз Русијанын мөвгејини дәстәкләмәси мугабилиндә Владимир Путиндән, нәһәјәт ки, Гарабағ мүнәгишәси барәдә Русијанын сәнәдләрлә тәсбит едилмиш мөвгејини алмышдыр. Лакин Русијанын нөгтеји-нәзәрини, мәсәлән, артыг Канада кими өлкә дәстәкләдији һалда РМС үзрә дискуссијада бу

Чәнуби Гафғаз Республикасынын сөзү бизим үчүн чохму кәрәкдир? Фактын өзү вачибдир, чүнки, мә'лум олдуғу ки-ми, Азәрбајҗан артыг чохдан Гәрбә вә Түркијәә мејллидир. Бу факт, һәр шејдән өнчә, Һејдәр Әлијевин Азәрбајҗан Чә-мијјәтинин гәрбпәрәст јөнүмүнү Русијәмејлли јөнүмлә та-разламаға чалышдығыны көстәрир. Бу да, шүбһәсиз, асан иш дејилдир -Гарабағ мұнағишәси мәсәләсиндә узун мүддәт ајдынлашдырылмамыш мөвгејә көрә Русијадан күчлү ин-чиклик һәлә дә галмагдадыр.

Гәрбин чохдан көз дикдији Хәзәр һөвзәси сәрвәтләри-нин ишләнилмәсиндә иштирак етмәк Русија үчүн гат-гат өнәмлидир. Буна көрә дә Хәзәр проблеми илә бағлы марағ-ларын разылашдырылмасы сон дәрәчә мұһүмдүр. Беш са-һилјаны дәвләт (Азәрбајҗан, Иран, Газахыстан, Русија вә Түркмәнистан) Хәзәр дәнизинин бөлүмәси мәсәләсиндә һечә илләрди ки, һеч чүр разылыға кәлә билмир. Русија һәмнин мәсәлә барәсиндә бу јахыларда Газахыстанла, инди исә Азәрбајҗанла ваһид мөвге ишләјиб һазырламышдыр. Маһијјәт беләдир-су үмумидир, дәнизин диби исә һәр бир дәвләт үчүн тәсбит едилмиш секторлара бөлүнүр. Јә'ни, кә-мичилик сәрбәстдир, амма, туталым, нефти һәрә өз саһә-синдә һасил едир. Јери кәлмишкән, әввәлләр Азәрбајҗан дәнизин дибинин дә, сујун сәтһинин дә бөлүшдүрүлмәсин-дә, Русија исә бунларын һәр икисиндән бирликдә истифа-дә олунмасында тә'кид едирди. Ваһид мөвге һаггында ики өлкә лидерләринин бәјанат имзаламасы чидди аддымдыр. Инди беш Хәзәрјаны өлкәдән артыг үчү Хәзәрдә әмәкдаш-лыг принципләри һаггында разылыға кәлмишдир.

Владимир Путин Бақыја сәфәринин сонунда журна-листләрә демишдир: “Әкәр бу күн чохтәрәфли әсасда ра-зылыға кәлмәк чәтиндирсә, онда биз икитәрәфли әсасда разылыға кәлчәјик”. Президентин фикринчә, бундан сон-ра һәмнин разылашмалар үмуми разылашмалар олачагдыр. “Труд” мұхбиринин Түркмәнистанын бу силсиләдә нөвбәти өлкә олуб-олмајачағы барәдә суалына Путин белә чаваб

вермишдир: “Мән бу јахыларда президент Нијазовла да-нышдым. О, бүтүн Хәзәрјаны дәвләтләрин башчыларынын Түркмәнистанда көрүшмәсини тәклиф етди. Мән бу барә-дә Азәрбајҗан Президентинә дедим вә о разылашды. Зән-нимчә, биз бу көрүшү февралын ахырларында-мартын әв-вәлләриндә кечирчәјик”.

Лакин гајыдаг Гафғаз. Президентимизин тәклифи илә үч Чәнуби Гафғаз өлкәси вә Русија (Шимали Гафғаз) бу мұ-нағишәли рекионда вәзијјәти үмуми сә'јләрлә сабитләш-дирмәк үчүн “Гафғаз дәрлүјү” дејилән гурумда бирләшир-ләр. Азәрбајҗан лидери мөтбуат конфрансында нәзәрә чарпдырмышдыр ки, онун өлкәсинә “белә гәдбирләрдә иш-тирак етмәк о гәдәр дә асан дејилдир”, чүнки Азәрбајҗан Ермәнистанла мұнағишәдәдир. Буна бахмајараг, о, е'тираф етмишдир ки, белә “дәрлүјә” лүзум вар. Хатырладаг ки, Дағлыг Гарабағ мұнағишәси илә јанашы, күрчү-абхаз, Чә-нуби Осетија проблемләри дә мөвчуддур, биз һәлә бүтүн Гафғаз үчүн “баш агрысы”на чеврилмиш Чеченистаны де-мирик. Бир сөзлә, үмуми гүввәләрлә игтисадијјат, рабитә, нәглијјат, тибб, мәдәнијјәт саһәләриндә мүнәсибәтләри гај-даја салмаг вахтыдыр. Бахарыг, “дәрлүк” бу ағыр јүкүн алтына кирә билчәкми.

*Олга СОЛОМОНОВА,
("Труд" гәзети, 13 јанвар 2001-чи ил).*

***

Русијанын јени һимни илк дөфә олараг өлкәнин һүдуд-ларындан кәнарда сәсләнди. Бу, президент Владимир Пу-тин Бақы һава Лиманында гаршыланаркән олду. Азәрбајҗа-нын рәһбәри Һејдәр Әлијев көһнә совет һимнинин јахшы таныш олан мелодијасыны динләјәркән һиссләрини һеч нә илә бүрүзә вермәди. Көрүнүр, о, артыг башга тарихи һиссләр кечирди. Азәрбајҗанын мүстәгиллијинин бүтүн доғтуз иллик дөврү әрзиндә Русија дәвләтинин лидерини Бақыда илк дөфә иди гәбул едирдиләр. (Әдаләт наминә де-

јөк ки, бу илләр әрзиндә Русија президенти диқәр ики Чә-нуби Гафгаз өлкәсиндә-Ермәнистанда вә Курчүстанда да бир дөфә белә олмамышдыр). Бу бир јана, Владимир Путин ачыг сурәтдә е'тираф етмишдир ки, ики өлкә арасында алашыгылы сijasи вә игтисади мүнәсибәтләрин олмамасы дөврү сәһв иди. Бу, көрүнүр, ики сijasи дөврүн ветераны чәнаб Әлијевин гәлбини елә охшамышдыр ки, онун өзү һәммин мөвзуја дөфәләрлә гајытмышдыр. Мәсәлән, Русија һөкүмәти сәдринин муавини Виктор Христенко чоҳданки биркә игтисади ләјиһәләрдән биринин уғурла һәјата кечирилдијиндән данышдыгда, Азәрбајҗан лидери Гафгаз кечираментини сахлаја билмәјөрәк деди: “Жөрүрсүнүзмү, Владимир Владимирович, лидерләрин сijasи ирадәси олдугда, нә кими көһнәлмиш проблемләри һәлл етмәк мүмкүндүр”. Путин бир аңлыға сусду вә сijasи ирадәнин олмамасыны нәзәрдә тутараг билдири: “Биз Москвада бу хәстәликдән артыг јаха гуртармышыг”.

Дејәсән, әмәлли-башлы “јаха гуртарыблар”, чүнки Русија нүмәјәндә һеј'әти гејри-рәсми сөһбәтләрдә журналистләрдән лүтфкарлыгла хаһиш етмишдиләр ки, “мәтбуат конфрансында нәзакәтли олсунлар вә кәскин суаллар вермәмәјә чалышсынлар”. Көрүнүр, ев саһибләри өзләрини башга чүр һисс едирдиләр. Одур ки, киминсә габагчадан һазырладығы суал јерли журналистләр тәрәфиндән сәсләндирилди. Јә'ни ки, Азәрбајҗанын артыг он илә јахындыр мүһарибә вәзијјәтиндә олдуғу Ермәнистана Русија силаһлары көндөрилмәси ики өлкә арасында мүнәсибәтләрин мүсбәт инкишафына әнқәл тәрәтмири? Русијалы гонаг әсла карыхмады, һәтта кәскин суала көрә тәшәккүр дә етди. О ајдынлашдырды ки, Русијанын Курчүстандакы һәрби базасындан Ермәнистандакы базасына онларча зирәһли техника көндөрилмәсинин бу өлкәјә силаһ верилмәси илә һеч бир әлагәси јохдур.

Путин демишди: “Авропада ади силаһлы гүввәләр һаг-

ғында мугавиләјә көрә, Русијанын бу рекионда мугәјјән мигдарда силаһлар јерләшдирирмәк һүгүгу вар вә Курчүстан онларын бир һиссәсини өз әразисиндән чыхармағы гәрара алдығы үчүн Москва өз чөббәханасыны вәзијјәтин гејри-сабит олдуғу бу рекионда сахламағы лазым биләрәк, ону, сәдчә олараг, гоншу өлкәјә апармышдыр”. Президент әмин етмишдир ки, бу силаһлар Русијанын там нәзәрәти алтында галмагдадыр.

Русија президенти елә тәсәввүр јаратмаға чалышырды ки, Москва Азәрбајҗанын Ермәнистанла мүнәгишәсиндә сәмими васитәчи олмаға сә'ј көстәрир. Онун ев һазырлығы сәлис сәсләнириди: “Русија елә бир сүлһ ахтарыр ки, бурада нә галибләр олсун, нә дә мөғлублар”. Үмумијјәтлә, Русија президентини мұшајиәт едән јүксәк вәзифәли шөхсләрдән биринин “Времја новостеј” гәзетиндә нәзәрә чарпдырдығы кими, Бақыда икитәрәфли мүнәсибәтләрлә бағлы бүтүн проблемләрин һәлл едилмәсинә Москвада сацит јанашырлар. Бурада сөһбәт илк нөвбәдә совет, инди исә Русија Баш Гәраркаһынын НАТО-нун чөнуб чинаһындакы “көзү вә гулағы” олан Гәбәлә РЛС-нин кәләчәк мугәддәрәтындан кедир. Мүсаһибимиз әмин олдуғуну билдиришиди: “Биз Әлијевин даһили проблемләрини дә, онун Гәрблә мүнәсибәтләри таразламаг чөһдләрини дә нәзәрә алмалыјыг”.

Нүмәјәндә һеј'әти үзвләринин фикринчә, МДБ-нин тәрәфдашларына мүнәсибәтдә Москванын хәтти инди беләди: Русијанын мөнафеләринә рәғбәтлә јанашмаға һазыр оланлар, сон илләр икитәрәфли мүнәсибәтләрдә нә кими проблемләр јаранмыш олса да, Русија тәрәфиндән ејни рәғбәт көстәрилчәјинә үмид бәсләјә биләрләр. Тәрслик едәнләр исә Москванын боз үзүнү көрмәли олачаглар.

Дүнәнки күнүн конкрет нәтичәләриндән бири кими, Хәзәрин бүтүн сәтһиндә кәмичилијин сәрбәст олмасы шәртилә, дәнзин дибинин бөлүшдүрүлмәси һагғында разылаш-

маны, һабелә Абшерон јарымадасында ики јатағын ишләнилмәси һаггында Азәрбајҗан Дөвләт Нефт Ширкәти илә "ЛУКойл" арасында сазиши гејд етмәк олар.

*Аркади ДУБНОВ,
("Времја новостеј" гәзети, 10 јанвар 2001-чи ил).
****

Бакы бу сәфәрдә мараглы олдуғуну чоһдан нәзәрә чарлдырырды, буна көрә дә Азәрбајҗан дипломатлары Путинин Әлијевә һәлә өтән илин пажызында гонаг кәлмәсинә һаил олмаға тә'кидлә чалышырдылар.

Узун сүрән һазырлыг өз бәһрәләрини верди. Сәфәрин рәсми һиссәси асан вә тез кечди-мәһдуд тәркибдә данышыглардан башламыш, биркә сәнәдләрин имзаланмасына гәдәр бүтүн просес чәми дөрд саат чәкмишди. Нәтичәдә Путин вә Әлијев ики сәнәд-Гафғазда тәһлүкәсизлијин тә'мин олунмасы вә әмәкдашлығын инкишаф етдирилмәси принципләри һаггында Бакы бәјаннамәсинә вә Хәзәр дәннзиндә әмәкдашлығын принципләри һаггында биркә бәјаната өз имзаларыны гојдулар. Сонунчу сәнәд пажызда имзаланмыш Русија-Газахыстан разылашмаларынын бир нөв мәнтиги давамдыр-Хәзәрин диби орта хәтт методу әсасында бөлүнмәлидир.

Һејдәр Әлијев һәлә кениш тәркибдә данышыглар заманы бунула әлагәдар өз һејранлығыны һәр васитә илә ифадә етмәјә чалышырды: "Биз Владимир Владимировичин бир чоһ проблемләрә реалистчәсинә јанашлығыны көрүрүк вә Хәзәр истигамәтиндә фәалијәти күчләндирмәк үчүн шәраит јалныз о, президент сечилдикдән сонра јаранмышдыр".

Амма президентләрдән һеч бири унутмурду ки, бәргәрар олмуш таразлығы асанлыгла поза билән даһа бир мөвзу-Дағлыг Гарабағ проблеми,-вар. Бу мә'нада Путинин гаршысында чәтин бир вәзифә дурурду-бир тәрәфдән, "бөјүк гаршылыглы анлашма"ја һаил олдуғлары барәдә Әлијевин ина-

мыны дәстәкләмәк, диқәр тәрәфдән исә, ермәнистанлы һәмқары Роберт Кочарянын һеч нә илә хәтринә дәјмәмәк. Ахы, Русија президенти она да гонаг кетмәјә һазырлашыр.

Дипломатлар исә гејри-рәсми сөһбәтләр заманы е'тираф едирләр ки, Русија бу мүнәгишәнин һәлиндә һадисәләри сүр'әтләндирмәк вә һәмин просесдә өзүнүн васитәчи ролуну һәр ан габартмаг нијјәтиндә дејилдир. Онлар бу чүр мөвгејин дүзкүнлүјүнә гүввәт олараг, Билл Клинтонун Јахын Шәрг низамасалмасында миссијасынын ифласа уграмасыны мисал кәтирирләр. Путин исә Дағлыг Гарабағдан вә умумән Гафғаздакы көркинлик очагларындан данышаркән образлы ифадәләрдән истифадә етмәјә үстүнлүк верирди: "Кечмишин јаралары үзә чыхмышдыр. Бу проблеми нә телефонла, нә Интернетлә, нә дә факсла һәлл етмәк мүмкүндүр. Ән азы көрүшмәк көрәқдир".

*Јекатерина ГРИГОРЈЕВА,
("Времја МН" гәзети, 10 јанвар 2001-чи ил).*

КҮРЧҮСТАН ПРЕЗИДЕНТИ АЗӘРБАЈҖАН ВӘ РУСИЈАНЫН ИКИТӘРӘФЛИ МҮНАСИ- БӘТЛӘРИ ИНКИШАФ ЕТДИРМӘК АРЗУСУНУ АЛГЫШЛАЈЫР

Күрчүстан президенти Едуард Шеварднадзе бәјан етмишдир ки, “о, Азәрбајҗан вә Русија президентләринин ики өлкә арасында достлуг мүнәсибәтләрини дәринләшдирмәк арзусуну алгышлајыр”. О, милли радиоја мүнәсибәсиндә демишдир ки, Азәрбајҗан вә Русија президентләринин Бақыда имзаладылары сәнәдләр икитәрәфли әмәкдашлығын даһа да инкишаф етдирилмәсинә вә дәринләшдирилмәсинә јөнәлдилмишдир. Күрчүстан президенти дигтәләјиг һал кими вурғуламышдыр ки, “Азәрбајҗанда Русија һәрби базалары јохдур, лакин бу, ики дәвләтин тәрәфдашлыг мүнәсибәтләринин инкишафына гәтијјән мане олмур”. О, әмин олдугуну билдирмишдир ки, “Русија һәрби базалары Күрчүстандан чыхарылдыгдан сонра Тбилиси илә Москва арасында да мәнз бу чүр мүнәсибәтләр инкишаф едәчәкдир”.

Күрчүстан-Азәрбајҗан мүнәсибәтләринин инкишафына кәлдикдә, Едуард Шеварднадзенин дедији кими, “ики дәвләт арасындакы мейрибан гоншулуг вә достлуг мүнәсибәтләринә һеч нә тәһлүкә төрәтмир. Чүнки бу мүнәсибәтләр Күрчүстан вә Азәрбајҗанын стратеги мәнәфеләринин ујғун кәлмәси принципинә вә ики өлкә халқларынын ән’әнәви достлуг мүнәсибәтләринә әсасланыр”.

Е.ШЕВАРДНАДЗЕ: МӘН ПУТИНИН АЗӘРБАЈҖАНА СӘФӘРИНИ БӘМ ДӘ КҮРЧҮСТАНА СӘФӘРИ БЕСАБ ЕДИРӘМ

Күрчүстан президенти Едуард Шеварднадзе јерли вә харици журналистләрлә нөвбәти көрүшүндә Русија дәвләтинин башчысы Владимир Путинин Бақыја илк рәсми сәфәринә кениш јер вермиш вә бу сәфәрин тәкчә Азәрбајҗан үчүн дејил, бүтүн Гафгаз рекиону үчүн чох бөјүк әһәмијјәти олачағыны сөјләмишдир.

Чәнәб Шеварднадзе деди: Мән Владимир Путинин мейрибан гоншумуз олан Азәрбајҗана сәфәрини јүксәк гиймәтләндирир вә буну һәм дә Күрчүстана сәфәр һесаб едирәм. Шадам ки, достум вә гардашым һейдәр Әлијев илә данышыглар заманы Чәнуби Гафгаздан сөһбәт кедәркән Русија президенти Гарабаг проблеми илә јанашы, абхаз вә осетин проблемләринә дә тохунмуш вә бу мүнәгишәләрин тезликлә арадан галдырылмасы үчүн көмәјини әсиркәмәјәчәјинә сөз вермишдир. Инанырам ки, Путинин јени илдә бу илк сәфәри Гафгаздакы мүнәгишәләрин һәлли үчүн мүнүм рол ојнајачагдыр.

Күрчүстан рәһбәри Гафгаза илләрдән бәри әзәб-әзијјәт верән вә динчлијин, сабитлијин позулмасына кәтириб чыхаран мүнәгишәләрин анчаг сүһл вә данышыглар јолу илә низама салынмасы үчүн Азәрбајҗан лидеринин кәстәрдији сә’јләрдән бәһс едәрәк, Кисловодск бәјаннамәсинин имзаландығы көрүшү хатырлады: биз орада сәнәди имзалајыб гуртардыгдан сонра үзүмүзү бу мүдрик вә узагжөрән шәхсә тутуб дедик-чәнәб Әлијев, үмидимиз јалныз Сизәдир вә гәти әминик ки, халқларымызы бу мүсибәтләрдән анчаг Сиз хилас едә биләрсиниз.

Журналистләр Владимир Путинин сәфәриндән сонра Бақы-Тбилиси-Чейһан әсас ихрач нефт көмәри ләјһәси барәдә Президент һейдәр Әлијевин фикрини дәјишиб-дәјиш-

мәјәчәји илә марағландылар. Едуард Шеварнадзе буна чавабында билдирди:

-Сиз дә, башгалары да әмин ола биләрсиниз ки, чәнаб Әлијев бу ләјиһә барәсиндә илк күндән гәти вә дәјишмәз мөвге тутмушдур вә һеч заман, һеч бир тәзјиг гаршысында өз мөвгејиндән дәнән дејилдир. Сизә јахшы мө'лумдур ки, Бақы-Тбилиси-Чейһан нефт кәмәри ләјиһәси идејасы ирәли сүрүлдүјү илк күндән Азәрбајҗан дәвләтинин башчысына чох тәзјигләр вә һәтта һәдә-горхулар, суи-гәсдләр олмушдур. Лакин о, һеч кимдән вә һеч нәдән горхуб кери чәкил-мәди, әксинә, бу ләјиһәнин керчәкләшдирилмәси үчүн бир чох әмәли вә дигтәтәләјиг тәдбирләр көрдү. Мән дост өлкәнин рәһбәрини јахындан таныјырам вә она көрә дә мәнә инаныб архајын ола биләрсиниз: полад ирадәли шәх-сијјәт олан Һейдәр Әлијев сөзү вә иши бүтөв инсандыр.

МҮНДӘРИЧАТ

I ФӘСИЛ

Русија Федерасијасынын президенти Владимир Путинин Азәрбајҗана рәсмн сәфәри

Өн сөз	3
1. Һава лиманында төнтәнәли гаршыланма мәрәсими	9
2. Русија Федерасијасынын президенти Владимир Владимирович Путин	10
3. Азәрбајҗан Президенти Һейдәр Әлијевин вә Русија Федерасијасынын президенти Владимир Путинин тәкбәтәк көрүшү	13
4. Азәрбајҗан-Русија данышығлары	17
5. Русија-Азәрбајҗан сөнәдләринин имзаланмасы	38
6. Азәрбајҗан Республикасы вә Русија Федерасијасынын Хәзәр дәнизиндә әмәкдашлығын принципләри һағында биркә бәјанаты	40
7. Азәрбајҗан Президенти Һейдәр Әлијевин вә Русија Федерасијасынын президенти Владимир Путинин биркә мөтбуат конфрансы	43
8. Русија президентинин шәрәфинә	54
9. Русија президенти Владимир Путин Бақыдақы рус ичмасынын нүмәјәндәләри илә көрүшмүшдүр	64
10. Шәһидләрин хатирәсинә еһтирам	67
11. Русија президенти Владимир Путин Азәрбајҗан Парламентиндә	68
12. Милли Мәчлисин депутатлары илә көрүш	70
13. Русија президенти Владимир Путинин дин хадимләри илә көрүшү	83
14. Русија Федерасијасынын президенти Владимир Путинә Бақы Славјан Университетинин фәхри доктору дипломунун тәғдим едилмәси мәрәсими	85
15. Азәрбајҗан Республикасы Президенти Һейдәр Әлијевин вә Русија Федерасијасынын президенти Владимир Путинин тәкбәтәк көрүшү	98
16. Сәфәр баша чатды	99

II ФӘСИЛ

Харичи мәтбуат Русија президентинин Бақыја сәфәри
нагтында

1. Түркиә мәтбуаты Русија Федерасијасынын президенти
Владимир Путинин Азәрбајчана рәсми сәфәрини тарихи
һәдисә кими гижмәтләндирир 102
2. Токио гәзетләринин хуласәси.....104
3. Парис гәзетләринин хуласәси.....105
4. Русија Азәрбајчанла әләгәләри јахшылашдыр 107
5. Хәзәр дөнизинин статусу үстүндә мүбәһисәдә јахынлашма 111
6. Путин Азәрбајчанла јахынлашыр 116
7. Әлијевин дипломатик чевиклији 118

III ФӘСИЛ

Русија мәтбуаты президент Путинин Бақыја сәфәри
нагтында

1. Саламәләјкүм, Владимир Владимирович! 126
2. Путинә Азәрбајчанда “Чох јахшы!” иди 128
3. Владимир Путин: Бизә сабит Гафгаз кәрәкдир 130
4. Мерси, Бақы! 132
5. Русија Азәрбајчана гајьдыр 135
6. Галибләрсиз вә мәғлубларсыз сүлһ 137
7. Сөз дә бир һәдијјә вә сәмт кәстәричисидир 139
8. Путин чари илә Бақыдан башлады 141
9. Мә’налы һәдијјәләр.....143
10. Русија-Азәрбајчан: үмуми мәнәфеләр иддиалардан даһа
күчлүдүр 145
11. Владимир Путин Русијанын Чөнуби Гафгазда сијасәтинин је
ни мәрһәләсинә башлајыр 147
12. Күрчүстан президенти Азәрбајчан вә Русијанын икитәрәфли
мүнасибәтләри инкишаф етдирмәк арзусуну алгышлајыр 154
13. Е.Шеварднадзе: Мән Путинин Азәрбајчана сәфәрини
һәм дә Күрчүстана сәфәри һесаб едирәм 155

Бу китабын нәшринә көмәк етдијинә көрә
Азәрбајчан Республикасынын рабитә назирин
Надир Әһмәдова тәшәккүрүмүзү билдиририк.

Тәртибчиләр:

Тејмур ӘҺМӘДОВ, Бүммәт МУСАЈЕВ

Техники редактору
Компүтердә јызаны
Корректорлары:

Ничат МУСТАФАЈЕВ
Наилә ӘЛИЈЕВА
Күларә ӘМИРХАНОВА,
Көнүл МӘММӘДОВА.

Чапа имзаланмыш 12.06.01, Нәшрин форматы 60х90/16.
Шәрти чап вәрәги 11,5. Тәбаширли кағыз.
Сифариш №56. Сајы 1000 нүсхә.
Мүтавилә гижмәти илә.

“Гисмәт” мөтбәәсиндә офсет үсулу илә
чап едилмишидир. һ. Зәрдаби пр. 78

Azərbaycan-Rusiya
münasibətlərində yeni mərhələ
(Azərbaycan dilində)
Bakı-Qismət-2001

704/AM

A99

